

ศิลปบำบัดเพื่อยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ในหัวข้อ “สื่อสารด้วยงานศิลป์”

โยธิน จารุจุฑารัตน์

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม
ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

ชื่อเรื่องผลงานวิชาการ ศิลปบำบัดเพื่อยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ในหัวข้อ “สื่อสารด้วยงานศิลป์”

ชื่อผู้เขียน นายโยธิน จารุจุฑารัตน์

ลิขสิทธิ์ของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.๒๕๖๐

ที่ปรึกษาผลงานวิชาการ

อาจารย์ปิยฉัตร เรืองวิเศษ ฟินนี่

ดร.ชัตติยา รัตน์ดิลก

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องผลงานวิชาการ ศิลปบำบัดเพื่อยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ในหัวข้อ “สื่อสารด้วยงานศิลป์”

ชื่อผู้เขียน นายโยธิน จารุจุฑาทาร์ตัน

ลิขสิทธิ์ของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๐

ที่ปรึกษาผลงานวิชาการ

อาจารย์ปิยฉัตร เรืองวิเศษ พิณนี้

ผู้อำนวยการศูนย์ไทรศิลป์ (นักศิลปบำบัด)

ดร.ชัตติยา รัตนดิลก

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผลงานวิชาการฉบับนี้ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสำหรับสะท้อนความคิดและทัศนคติของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มศิลปบำบัดเกี่ยวกับภูมิหลังและประสบการณ์รวมถึงสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง โดยนำเสนอผ่านการจัดแสดงเป็นนิทรรศการในงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เมื่อวันที่ ๒๘ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ โรงแรมเซ็นทาราบายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ซึ่งได้ทำกระบวนการศิลปบำบัดกับเยาวชนที่สมัครใจเข้าร่วมกลุ่ม ระหว่างวันที่ ๗ - ๘ และ ๑๔ - ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา

ผลการศึกษาพบว่า

๑. เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีพื้นฐานครอบครัวที่ไม่อบอุ่น และเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวที่แสดงออกต่อกันหรือแสดงออกต่อผู้อื่น ทั้งในด้านคำพูดและการกระทำที่ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้มาตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อโตขึ้นเยาวชนเริ่มเรียนรู้จากสังคมผ่านสื่อและสถานการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถานการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและการเรียนรู้จากสังคมจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและการแสดงออก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่มั่นคง และอาจถูกกระตุ้นได้ง่ายจากปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว

๒. ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานควบคุมนั้น จะส่งผลกระทบต่อทั้งระบบ มีผลกับเด็กและเยาวชน รวมถึงเจ้าหน้าที่ ถึงแม้ว่าความรุนแรงจะมีหลากหลายรูปแบบก็ตาม แต่ที่เด่นชัดคือความรุนแรงจากเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ทะเลาะวิวาท ที่เริ่มจากการมีปากเสียงจนบานปลายนำไปสู่สถานการณ์รุนแรงขึ้นได้ ในการแก้ปัญหานี้ ส่วนของเด็กและเยาวชนคือการปรับวิธีการสื่อสารให้เป็นเชิงบวกมากยิ่งขึ้น ในส่วนเจ้าหน้าที่คือการให้เวลากับเด็กและเยาวชนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการเป็นที่ปรึกษาเพื่อระบายความอัดอั้นและคับข้องใจ

ในส่วนของกิจกรรมควรมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นกิจกรรมที่สร้างสัมพันธภาพเชิงบวก เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์กับตัวเองและผู้อื่น ในด้านสถานที่ควรมีการจัดพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อลดการรวมกลุ่มและการแบ่งฝ่ายที่จะนำไปสู่การก่อเหตุรุนแรงในระหว่างควบคุมตัว

๓. กระบวนการกลุ่มศิลปะบำบัดช่วยให้เกิดสัมพันธภาพเชิงบวกได้ ทำให้เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์ของตัวเองและการให้อภัยผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ทำให้ได้ค้นพบปัญหาและประเด็นสำคัญซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการบำบัดและการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

สรุปได้ว่า กระบวนการศิลปะบำบัดช่วยให้เข้าถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของตัวเองได้อย่างเป็นธรรมชาติด้วย นอกจากนี้รูปแบบการสื่อสารไม่ใช่ทำได้เฉพาะผ่านการพูดโดยตรงเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้สื่ออื่นๆ เป็นทางเลือกในการนำเสนอได้ โดยผู้รับสารต้องเปิดใจและพร้อมยอมรับด้วยความเป็นกลาง ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการจัดแสดงผลงานศิลปะนั้น ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจและฝึกการแสดงออกในทางที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชนได้อีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิชาการฉบับนี้ ได้รับการริเริ่มและสนับสนุนโดย ดร.ชัตติยา รัตนดิลก ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อสื่อสารเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ทั้งในมุมมองของผู้ถูกระทำ ผู้กระทำ หรือผู้ประสบเหตุที่อยู่ใน สถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ในครอบครัว สังคม รวมถึงสถานการณ์การเมือง ผ่านผลงาน ศิลปะเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้เข้าใจมุมมองของเด็กและเยาวชนด้วยรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย นอกเหนือจากการสื่อสารผ่านเพียงคำพูดเท่านั้น

การดำเนินการในครั้งนี้นำเทคนิคด้านศิลปะบำบัดมาเป็นกระบวนการเพื่อลดกำแพงภายใน จิตใจซึ่งช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ง่ายขึ้น โดยผ่านการนำกระบวนการ บำบัดจาก อาจารย์ปิยฉัตร เรื่องวิเศษ ฟินนี่ นักศิลปะบำบัด ผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญ เฉพาะทาง ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การดำเนินการเพื่อให้ได้ผลงานศิลปะเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังได้ใช้ เทคนิคด้านศิลปะบำบัด เพื่อเยียวยาจิตใจและให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้และการดูแลสุขภาพจิต ของตนเองแก่เด็กและเยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ทั้งนี้ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานยังได้รับการต้อนรับและร่วมดำเนินกระบวนการกลุ่ม เป็นอย่างดีจาก ดร.จากรุณี แซ่ตั้ง นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ และ นายเฉลิมพล เทพสุริยะ นักจิตวิทยา จาก ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา ได้รับการประสานงานที่ดีจาก นางสาวพิจิตราพรรณ พิรคำไล้ นักจิตวิทยา จาก สถาบันวิจัยและพัฒนา จนทำให้ การดำเนินงานในครั้งนี้นำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือในการเรียบเรียง เนื้อหาวิชาการบางส่วนเพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรม จาก นางสาวธัญญา พงษ์เจริญ นักจิตวิทยาคลินิกปฏิบัติการ จาก โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ เพื่อให้ผลงานวิชาการ ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ ก่อนลงปฏิบัติงานจริงจาก นางณภัสสร สวงนหงษ์ นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการพิเศษ จาก สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการวางแผน และประเมินสถานการณ์ในพื้นที่การปฏิบัติงานครั้งนี้ด้วย

ผลงานวิชาการฉบับนี้ได้ผ่านการพิสูจน์อักษรจาก นางสาวฉัตรฐิตา วิรัตน์ศุภศิริ นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ จาก สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสระบุรี ซึ่งทำให้ข้อมูลมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้มีรายนามดังกล่าวข้างต้นและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ท้ายที่สุดนี้ ความสำเร็จของผลงานวิชาการชิ้นนี้จะไม่สามารถสมบูรณ์ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีและข้อมูล อันเป็นประโยชน์จากเด็กและเยาวชนสมาชิกกลุ่มทั้ง ๑๒ คน ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีคุณค่า ทุกผลงาน หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิชาการฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ทำการศึกษา และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทุกคน ทุกภาคส่วน และทุกหน่วยงาน

โยธิน จารุจุฑารัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(๑)
กิตติกรรมประกาศ.....	(๓)
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๒
ขอบเขตของการศึกษา	๓
นิยามศัพท์เฉพาะ	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๕
พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น.....	๕
การทารุณกรรมเด็ก.....	๘
การบำบัดทางจิตวิทยา.....	๑๐
ละครจิตบำบัด.....	๑๒
ศิลปบำบัด.....	๑๗
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๒
๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒๕
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๒๕
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการ	๒๕
วิธีดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการ.....	๒๗
๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๘
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมาชิกกลุ่ม	๒๘
กระบวนการบำบัด.....	๓๒
๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๕๙
สรุปผลการวิจัย.....	๕๗
อภิปรายผล	๕๙
ข้อเสนอแนะ	๖๑
บรรณานุกรม	๖๒
ประวัติผู้เขียน	๖๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นเด็กมีปัญหาจากการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากครอบครัว จึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากทำนองคลองธรรม มีความประพฤติเกเร ก้าวร้าว ชอบความรุนแรงทำร้ายร่างกายผู้อื่น และมีพฤติกรรมก่อวินาศกรรมของสังคม มักมีวุ่นวายกับอบายมุขและติดยาเสพติด ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายตั้งแต่ความผิดเล็กๆ น้อยๆ จนถึงขั้นร้ายแรง (ประเทือง ธนียผล, ๒๕๔๘, หน้า ๖)

จากการศึกษาของ ชีรพล ยุกตะเสวี (๒๕๔๐, หน้า ๑) พบว่า ผลจากการกระทำผิดในคดีอุกฉกรรจ์ หากการกระทำผิดดังกล่าวกระทำโดยเด็กและเยาวชนจะได้รับความสนใจจากสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ยังมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจเพื่อยอมรับสาเหตุของการก่อคดีที่มีความรุนแรง ส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวกลับไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ทั้งนี้สังคมมักมองเด็กและเยาวชนที่ก่อปัญหาความรุนแรงว่าเป็นตัวปัญหา แต่กลับไม่ได้มองว่ามีปัจจัยทางสังคมที่หล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้เข้าสู่วงจรใช้ความรุนแรง ซึ่งเมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้นโดยไม่ได้รับการแก้ไข สภาพของปัญหาและความรุนแรงก็จะมีมากตามไปด้วย โดยปัญหาการกระทำผิดของเยาวชนจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นอีกเมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ เยาวชนที่ไม่ได้รับการแก้ปัญหามาตั้งแต่วัยเด็ก อาจมีการเก็บกดแนวโน้มของความก้าวร้าวและความคับข้องใจเอาไว้ภายในจิตใจ รวมถึงการเรียนรู้การใช้ความรุนแรงที่อาจยังไม่แสดงออกในช่วงวัยรุ่น จนกระทั่งเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เมื่อเผชิญกับสภาพปัญหาและความกดดันต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิต เช่น การทำงาน สิ่งแวดล้อม ภาวะการแข่งขัน แหล่งชุมชนที่อาศัย ความกดดันจากสังคม เป็นต้น อาจกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่มีความก้าวร้าวรุนแรงได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว การมีปัญหากับผู้ร่วมงาน หรือแม้กระทั่งการก่ออาชญากรรมในวัยผู้ใหญ่

นอกจากความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กและเยาวชนแล้ว หากเกิดการกระทำผิดขึ้นจนเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ยังอาจพบความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานควบคุมได้อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงระหว่างเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง หรือเด็กและเยาวชนกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ความไม่สงบและเกิดสถานการณ์ที่บานปลายขึ้นได้ ตามที่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่างๆ ในปัจจุบัน แต่ข้อมูลที่ปรากฏในข่าวนั้นอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอผ่านมุมมองผู้ใหญ่ในแง่มุมมองของกระบวนการและระบบงานมากกว่าการสะท้อนทัศนคติในมุมมองของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานการณ์ ทั้งนี้การสื่อสารของเด็กและเยาวชนเพื่อบอกเล่าเรื่องราวนั้น ไม่ใช่แค่เพียงการสื่อสารทางคำพูดโดยตรง แต่ยังอาศัยวิธีการอื่นในการนำเสนอได้อีกด้วย การแสดงผลงานศิลปะจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อบอกเล่าเรื่องราวจากเด็กและเยาวชนต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

ข้อมูลจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม (กระทรวงยุติธรรม, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สถาบันวิจัยและพัฒนา, ๒๕๖๐ก, หน้า ๑) พบว่าในสถานการณ์ปัจจุบันมีอุบัติการณ์ด้านความรุนแรงในเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องด้วยเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้กระทำ หรือแม้กระทั่งการอยู่ในสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็เหตุการณัที่เกิดขึ้นในครอบครัว สังคม และสถานการณ์ทางการเมืองก็ตาม เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพฤติกรรมจนเป็นเหตุนำเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมได้ ซึ่งเมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้นจึงมีโอกาเสี่ยงสูงที่จะได้รับความรุนแรงจากกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นในด้านการจับกุมและควบคุมตัว การพิจารณาคดี การตัดสินและการฝึกอบรม

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นองค์กรที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีภารกิจหลักในการพิทักษ์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน โดยส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ดำเนินการด้านคดี การป้องกันการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาพฤติกรรมเสีย และสงเคราะห์เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข (กระทรวงยุติธรรม, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สถาบันวิจัยและพัฒนา, ๒๕๖๐ข, หน้า ๕) ดังนั้นการป้องกันความรุนแรงในทุกรูปแบบที่จะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนภายใต้กระบวนการยุติธรรมจะช่วยลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ด้วยการเยียวยา ฟื้นฟู เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับปรุงตัวเองทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม โดยลดโอกาสเสี่ยงต่อการหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกในอนาคต

ศิลปบำบัด เป็นเทคนิคหนึ่งที่น่าสนใจในการบำบัดและเยียวยาจิตใจของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี เนื่องด้วยศิลปะเป็นเครื่องมือที่สามารถเข้าถึงจิตใจได้ง่ายเหมาะกับการเข้าถึงประเด็นความอ่อนไหวทางใจ ซึ่งจะช่วยลดกลไกทางจิตที่ก่อให้เกิดการสร้างกำแพงต่อกระบวนการบำบัด ที่สะท้อนให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถจัดการกับปัญหาของตัวเองได้อย่างเหมาะสมและมีแรงจูงใจที่ดีต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อให้เด็กและเยาวชนสะท้อนความคิดและความรู้สึกของตนเองที่มีต่อประสบการณ์ความรุนแรงผ่านกระบวนการศิลปบำบัด
๒. เพื่อหาแนวทางยุติความรุนแรงของเด็กและเยาวชนโดยสื่อสารและแสดงออกจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
๓. เพื่อให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตและให้การบำบัดเบื้องต้นแก่เด็กและเยาวชน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการบำบัดทางด้านจิตวิทยาด้วยกระบวนการศิลปะบำบัดกับเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวอยู่ใน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา จำนวน ๑๒ ราย

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. เยาวชน หมายถึง ผู้ที่กระทำความผิดและเข้ารับการฝึกอบรมตามคำพิพากษา ของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งถูกควบคุมตัวอยู่ใน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา

๒. ศิลปะบำบัด หมายถึง กระบวนการบำบัดทางจิตวิทยาที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เพื่อสื่อสารความคิดและความรู้สึกของตนเองเกี่ยวกับความรุนแรงและการยุติความรุนแรง ทั้งนี้การนำผลงานศิลปะมาใช้ในกระบวนการศิลปะบำบัด เป็นการแสดงออกส่วนบุคคลเพื่อสื่อถึงความรู้สึกและความพึงพอใจเมื่อสิ้นสุดการทำผลงาน โดยสามารถใช้ได้กับทุกคนแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่มีความสามารถด้านศิลปะเลยก็ตาม (Marian Lienbmann, ๒๐๐๔, p.๗)

๓. ความรุนแรง (กระทรวงยุติธรรม, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สถาบันวิจัยและพัฒนา, ๒๕๖๐ก, หน้า ๔) หมายถึง การกระทำหรือการทำร้ายที่ก่อให้เกิดอันตราย การบาดเจ็บ ต่อจิตใจและร่างกาย ซึ่งหมายรวมถึงการทอดทิ้งหรือการกระทำโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิด การแสวงหาประโยชน์ การล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งการขัดขวางพัฒนาการ ไม่ว่าจะเด็กและเยาวชนจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ซึ่งมีรูปแบบดังนี้

๓.๑ ความรุนแรงทางร่างกาย หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย การทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม การลงโทษ เช่น ตบ ตี เขี่ยน เตะ ช่วน หยิก ตลอดจนการข่มเหงรังแกหรือกลั่นแกล้ง โดยผู้ใหญ่หรือเด็กและเยาวชนคนอื่น

๓.๒ ความรุนแรงทางจิตใจ หมายถึง การตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กและเยาวชนอย่างไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจ เช่น การข่มเหงทางวาจา ถูกดูถูก ทำให้อับอาย นินทาว่าร้าย ประักปรำ ละเมิดความเป็นส่วนตัว เปิดเผยความลับ ข่มขู่ คุกคาม รวมถึงการให้เผชิญกับความรุนแรง การกักขัง และการกลั่นแกล้ง

๓.๓ ความรุนแรงทางเพศ หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเพศซึ่งเด็กและเยาวชนไม่สามารถขัดขืนได้ หรือไม่เข้าใจเต็มที่ต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จากการใช้กำลังขู่บังคับ การกระทำโดยมิชอบโดยอาศัยความไว้วางใจ ความเปราะบาง หรือสถานการณ์ที่เด็กและเยาวชนต้องพึ่งพา จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงทางเพศอันได้แก่ การล่วงละเมิดทางเพศในรูปแบบต่างๆ การบังคับแต่งงาน การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในเชิงพาณิชย์ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๓.๔ การละเลยและถูกทอดทิ้ง หมายถึง การบกพร่อง ไม่สามารถตอบสนองต่อพัฒนาการของเด็กและเยาวชนในทุกๆด้าน ตั้งแต่ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สุขภาพ การศึกษา

โภชนาการ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ศิลธรรม จริยธรรม สังคม โดยการกระทำนั้น อยู่ในวิสัยที่บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล สามารถดำเนินการจัดทำให้ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อสื่อสารความคิดและความรู้สึกของเด็กและเยาวชนที่มีต่อความรุนแรงให้ผู้อื่นได้รับรู้ผ่านผลงานศิลปะ
๒. เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
๓. เพื่อให้เยาวชนที่ผ่านกระบวนการศิลปบำบัดเกิดความตระหนักรู้ในตนเองและสามารถจัดการกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเบื้องต้นได้
๔. เพื่อเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเองต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม รวมถึงการแสดงความคิดและความรู้สึกของตนเองในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย (ปิยฉัตร เรื่องวิเศษ ฟินนี่, ๒๕๖๐, หน้า ๑)

บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิชาการเรื่อง ศิลปบำบัดเพื่อยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมในหัวข้อ “สื่อสารด้วยงานศิลป์” ซึ่งได้ทำการศึกษาจากข้อมูลประวัติเบื้องต้นของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และใช้วางแผนเพื่อทำการบำบัดทางจิตวิทยาด้วยเทคนิคศิลปบำบัด ซึ่งได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียงตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

๑. พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น
๒. การทารุณกรรมเด็ก
๓. การบำบัดทางจิตวิทยา
๔. ละครจิตบำบัด
๕. ศิลปบำบัด
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น

พนม เกตุมาน (๒๕๕๘, หน้า ๓๒๗ - ๓๓๒) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมเสี่ยง คือ พฤติกรรมที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและอาจเกิดผลเสียต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การเจริญเติบโต พัฒนาการ และดำเนินชีวิต วัยรุ่นมักมีพฤติกรรมเสี่ยงได้บ่อย เนื่องจาก พัฒนาการทางจิตใจ สังคม และอิทธิพลของฮอร์โมนเพศ ทำให้มีความรู้สึกลงทางเพศ อยากรู้ อยากเห็น อยากลองสิ่งใหม่ๆ นอกจากนี้การชักชวนโดยเพื่อนและสื่อต่างๆ ยังกระตุ้นให้วัยรุ่นแสวงหากิจกรรมที่พึงพอใจ เมื่อทำแล้วมีความสุขและเพลิดเพลินก็จะทำซ้ำๆจนเป็นนิสัย และไม่ยอมเลิก เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ เสพสารเสพติด และการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น โดยแบ่งประเภทของพฤติกรรมเสี่ยงตามผลที่อาจเกิดขึ้นตามมาได้ดังนี้

๑. พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและความปลอดภัย ซึ่งมักจะเกิดจากความคึกคะนอง และละเลยความปลอดภัย โดยพฤติกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดความตื่นเต้น เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน มักทำไปโดยขาดความระมัดระวัง

๒. พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งวัยรุ่นมักไม่ค่อยคำนึงถึงสุขภาพทางร่างกาย ขาดการควบคุมทั้งพฤติกรรมการกิน การนอน การขับถ่าย และการรักษาสุขภาพทั่วไป อีกทั้งยังพบภาวะซึมเศร้าได้บ่อยในวัยรุ่น ที่ส่งผลให้เกิดความเครียด หงุดหงิด การควบคุมอารมณ์และความต้องการทำได้น้อยลง ขาดความรับผิดชอบ ก้าวร้าว ถูกคว่ำดำหนิได้ง่าย ทะเลาะกับบิดา มารดาจนทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเสียไป และแสวงหาพฤติกรรมที่สนุกเพื่อชดเชยจนเกิดพฤติกรรมเสี่ยงได้ง่าย

๓. พฤติกรรมทางเพศ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเพศอย่างมาก ความต้องการทางเพศทำให้มีเพื่อนต่างเพศ และมีพฤติกรรมทางเพศโดยไม่ระมัดระวังตัว

ซึ่งเพศสัมพันธ์ที่ขาดการป้องกันมักตามมาด้วยการตั้งครรภ์ ทำแท้ง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จนนำไปสู่การเสียโอกาสทางการเรียน นอกจากนี้วัยรุ่นยังอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาทางจิตใจ อารมณ์ และการปรับตัวในสังคมได้มากกว่าวัยรุ่นปกติทั่วไป

๔. ปัญหาพฤติกรรมการเรียน ในวัยรุ่นที่เรียนไม่เก่ง มักหลบเลี่ยง หนีเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่รับผิดชอบในหน้าที่ส่วนรวม จนอาจทำให้สอบตก ถูกพักการเรียนหรือถูกให้ออกจากโรงเรียนได้ในทางตรงข้าม วัยรุ่นบางคนเรียนมากจนเกินไป จนขาดการพักผ่อน ส่งผลให้เกิดความเครียด และการแข่งขันมากทำให้ไม่สนใจช่วยเหลือเพื่อนที่ก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวได้อีกด้วย

๕. พฤติกรรมเสพติด ทั้งนี้วัยรุ่นจะเริ่มลองใช้สารเสพติด โดยเริ่มจากดื่มสุราและสูบบุหรี่ ในกลุ่มเพื่อน หลังจากนั้นบางคนจะลองเสพยาเสพติดที่อันตรายมากขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงปัญหาการติดเกม ติดสื่ออินเทอร์เน็ต และติดการพนัน โดยพฤติกรรมเสพติดเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นต้องหาเงินมาใช้มากขึ้น จนอาจทำให้เกิดพฤติกรรมผิดกฎหมายขึ้นได้ เช่น เสพ/จำหน่ายยาเสพติด ขายบริการทางเพศ ช่มชู้นกระทำชำเรา ลักขโมย ชิงทรัพย์ ปล้น เป็นต้น

๖. พฤติกรรมก้าวร้าว เกรง ละเมิดผู้อื่น และละเมิดกฎหมาย ซึ่งวัยรุ่นมักเรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าวจากเพื่อน เช่น พูดคำหยาบ สบถ เป็นต้น และอาจรุนแรงขึ้นจนกลายเป็นแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ใช้กำลังแก้ไขความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย ทำลายสิ่งของผู้อื่นและสาธารณะ ลวนลามทางเพศและช่มชู้น บางคนอาจหาเงินโดยการหลอกลวง ขายของผิดกฎหมาย ทำผิดกฎหมาย ขโมย วิ่งราว เป็นต้น หากพฤติกรรมเหล่านี้ทำจนติดเป็นนิสัย จะกลายเป็นบุคลิกภาพผิดปกติแบบต่อต้านสังคมได้

เมื่อวัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยง ปัญหาที่ตามมาจะทำให้มีโอกาสมีปัญหาต่อสุขภาพ ติดโรค เกิดอุบัติเหตุทำให้พิการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อม เสียชีวิต หรือเป็นเหยื่ออาชญากรรม และหากกระทำผิดกฎหมายอาจถูกดำเนินคดี ถูกจับกุมคุมขัง ส่งผลให้เสียโอกาสในการเรียนและการทำงานที่ดี เสียโอกาสในสังคม ขาดการเห็นคุณค่าและนับถือตนเอง พฤติกรรมเสี่ยงเหล่านี้มักทำให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู เพื่อน ครอบครัว และสังคม เกิดความเดือนร้อนได้อีกด้วย

ปัจจัยที่สำคัญซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม เพื่อการตอบสนองความต้องการภายในจิตใจตามพัฒนาการของวัยรุ่นที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน แต่กลับเป็นพฤติกรรมในเชิงลบที่เกิดการเสริมแรงให้มีพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ จนเกิดเป็นวงจรของความพึงพอใจขึ้น ในส่วนปัจจัยทางร่างกายประกอบด้วย ฮอร์โมนเพศ โรคทางกาย หรือโรคทางจิตเวช เช่น โรคสมาธิสั้น โรคซึมเศร้า โรคอารมณ์สองชั้น เป็นต้น ที่ส่งผลให้วัยรุ่นขาดความยับยั้งชั่งใจในตนเอง และจากพฤติกรรมเสี่ยงนั้นทำให้เกิดความสนุก สามารถปิดบังปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ไว้ชั่วคราว เมื่อมีโอกาสอีกก็จะมีพฤติกรรมเสี่ยงนั้นซ้ำๆ นอกจากนี้ปัจจัยด้านครอบครัวก็มีส่วนต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงได้เช่นกัน การเลี้ยงดูแบบตามใจ ขาดระเบียบวินัย และขาดแบบอย่างที่ดี ไม่มีการฝึกการยับยั้งชั่งใจตัวเอง ไม่ฝึกให้คิดก่อนทำ ทำให้รอคอยไม่เป็น ไม่ควบคุมอารมณ์ ไม่ยั้งคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ บิดา มารดา ใช้ความรุนแรง ไม่ดูแลไม่สอน ปล่อยปละละเลย เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีหรือมีพฤติกรรมเสี่ยงเอง ทำให้วัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรมเสี่ยงจากครอบครัวได้

การแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยง ควรทำโดยเร็ว ไม่ควรปล่อยไว้ เพราะจะติดเป็นนิสัยที่แก้ไขยาก โดยเริ่มต้นจากครอบครัว ควรจัดระเบียบ เวลา กฎเกณฑ์กติกาให้ชัดเจน จัดสิ่งแวดล้อมให้ส่งเสริมการจัดระเบียบ ชมเชยเมื่อทำตามกติกา คอยกำกับให้อยู่ในกฎเกณฑ์ที่ตกลงกันไว้อย่างนุ่มนวล ไม่ใช้ความรุนแรง หากิจกรรมที่เหมาะสมมาแทนที่ เบี่ยงเบนความสนใจ ฝึกทักษะการเข้าสังคม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสม ด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจให้วัยรุ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจไม่จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น โดยทันทีแต่ต้องทำความเข้าใจและสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมเหล่านั้น ส่งผลดีและผลเสียกับตนเองอย่างไร ให้แรงเสริมทางบวก ชื่นชมในสิ่งที่ดีและถูกต้องจากการคิดหรือพฤติกรรมที่วัยรุ่นได้แสดงออกมา อีกทั้งยังควรช่วยให้คำแนะนำเพื่อวางแผนในการแก้ไขปัญหาและเผชิญกับอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น ด้วยการส่งเสริมทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้การให้กำลังใจและคำชมอย่างจริงใจจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้ โดยแรงจูงใจที่ช่วยยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่ ความกลัวผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา, ความต้องการอยากทำด้วยตัวเอง และมีแรงบันดาลใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น แบ่งเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑. ระดับปฐมภูมิ เป็นการป้องกันก่อนเกิดปัญหา ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย การเลี้ยงดูที่ดีจากครอบครัว สร้างความภาคภูมิใจและนับถือตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต แก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล มีความสุขได้โดยไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน รู้จักยับยั้งชั่งใจตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

๒. ระดับทุติยภูมิ เป็นการลดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยการค้นหาว่าวัยรุ่นคนไหนหรือกลุ่มไหนเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยง และหาทางหยุดยั้งพฤติกรรมนั้นอย่างรวดเร็ว บิดา มารดา ครู อาจารย์ ควรช่วยสอดส่องดูแล กำกับตรวจสอบพฤติกรรมของวัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ โดยอาจใช้แบบคัดกรองและประเมินทางด้านสุขภาพจิตมาเป็นตัวช่วยเพื่อให้ค้นหาพฤติกรรมเสี่ยงได้เร็วขึ้น และสามารถแก้ไขได้ทันท่วงที ทั้งนี้หากไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงได้ อาจปรึกษาจิตแพทย์หรือบุคลากรทางด้านสุขภาพจิตเพื่อให้ความช่วยเหลือต่อไป

๓. ระดับตติยภูมิ เพื่อลดการกลับมามีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง ด้วยการเสริมสร้างทักษะและปรับพฤติกรรมใหม่เพื่อสร้างปัจจัยป้องกัน เสริมสร้างทักษะชีวิต ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งแวดล้อม ลดสิ่งกระตุ้นที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของช่วงวัยที่จะพัฒนาไปสู่ วัยผู้ใหญ่ต่อไป โดยในช่วงวัยรุ่นนี้จากการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดความอยากรู้อยากลอง ดังนั้นหากครอบครัวมีบรรยากาศในการเลี้ยงดูที่เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อวัยรุ่นแล้ว จะช่วยลดโอกาสต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงขึ้นตามมาได้ ทั้งนี้การสร้างแรงจูงใจและการบำบัดจะช่วยแก้ไขปัญหาและปรับพฤติกรรมของวัยรุ่นให้เหมาะสมขึ้นได้

การทารุณกรรมเด็ก

วิฐารณ บุญสิทธิ (๒๕๕๘, หน้า ๒๙๑ - ๒๙๔ และ ๓๐๖) ได้อธิบายว่าการทารุณกรรมเด็ก (Child Abuse) เป็นปัญหาทั้งในทางการแพทย์และทางสังคมที่ยังมีความสำคัญในปัจจุบันและพบได้ทั่วโลก ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การกระทำโดยมิชอบต่อเด็กในทุกรูปแบบ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ เพศ การปล่อยปละละเลย หรือแม้กระทั่งการแสวงหาประโยชน์จากเด็ก จนทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ชีวิต พัฒนาการ หรือศักดิ์ศรีของเด็ก โดยการกระทำนั้นเกิดขึ้นในบริบทที่ผู้กระทำอยู่ในฐานะผู้เลี้ยงดูเด็ก เป็นผู้มีอำนาจเหนือเด็ก หรือเป็นผู้ที่เด็กไว้วางใจ สำหรับในประเทศไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.๒๕๔๖ ได้กำหนดคำจำกัดความไว้ว่า การทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การกระทำหรือละเว้นการกระทำใดๆ จนเป็นเหตุให้เด็กเสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ การกระทำผิดทางเพศต่อเด็ก การใช้เด็กให้กระทำหรือประพฤตินลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจหรือขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม โดยการทารุณกรรมเด็กจำแนกออกได้เป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. การทารุณกรรมทางร่างกาย เป็นการกระทำต่อร่างกายของเด็ก โดยบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง จนเป็นอันตรายหรือมีโอกาสเป็นอันตรายต่อเด็ก

๒. การทารุณกรรมทางเพศ เป็นการให้เด็กร่วมกิจกรรมทางเพศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้กระทำ โดยที่เด็กไม่เข้าใจ ไม่สามารถให้ความยินยอม หรือยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะให้ความยินยอม

๓. การทารุณกรรมทางจิตใจ เป็นการปฏิบัติของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่เป็นการทำร้ายจิตใจเด็กเป็นประจำ จนทำให้เกิดหรือมีโอกาสเกิดผลเสียต่อพัฒนาการทางอารมณ์หรืออันตรายต่อจิตใจของเด็ก เช่น การปฏิเสธไม่ยอมรับเด็ก ไม่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจของเด็ก ดุด่าหรือเหยียดหยามเด็ก หรือข่มขู่ให้เด็กหวาดกลัว

๔. การปล่อยปละละเลยเด็ก หมายถึงการที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ไม่ดูแลเอาใจใส่ให้เด็กได้รับสิ่งที่จำเป็นตามความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย สุขภาพ การศึกษา หรือการดูแลเอาใจใส่ทางด้านอารมณ์ จนทำให้เกิดหรือมีโอกาสเกิดอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ หรือพัฒนาการ

การทารุณกรรมเด็กในแต่ละประเภทยังอาจเกิดขึ้นแยกกันหรือพร้อมกันได้ โดยส่วนใหญ่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ถูกกระทำโดยบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูหลัก ยกเว้นการทารุณกรรมทางเพศที่มักเกิดจากการกระทำของบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เลี้ยงดูหลัก การทารุณกรรมทางร่างกายและทางเพศอาจพบได้ทั้งที่เกิดขึ้นครั้งเดียวและที่เกิดขึ้นซ้ำหลายครั้ง ส่วนการทารุณกรรมทางจิตใจและการปล่อยปละละเลยเด็กจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน บุคลากรทางการแพทย์ควรมีแนวทางในการประเมินและช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้ทุกประเภท เพื่อให้เด็กที่ถูกทารุณกรรมได้รับการวินิจฉัยและช่วยเหลือให้ปลอดภัยอย่างทันที่รวมทั้งเพื่อป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้จากการรายงานของประเทศไทยนั้นพบว่าการทารุณกรรมทางเพศมีการรายงานน้อยที่สุด นอกจากนี้สาเหตุของการทารุณกรรมยังเกิดได้จากหลายปัจจัยดังนี้

๑. ปัจจัยด้านผู้เลี้ยงดู ได้แก่ การที่บิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูไม่มีวุฒิภาวะหรือขาดทักษะในการเลี้ยงดูเด็ก มีปัญหาบุคลิกภาพ มีโรคทางจิตเวช ใช้สารเสพติด หรือมีปัญหาหรือความขัดแย้งในใจที่ทำให้มีอคติหรือมีความคาดหวังที่ไม่เหมาะสมต่อเด็ก

๒. ปัจจัยด้านตัวเด็ก ได้แก่ การเป็นเด็กเลี้ยงยาก มีปัญหาพฤติกรรม พัฒนาการล่าช้า พิกการ หรือมีปัญหาที่ขัดขวางการสร้างความผูกพันกับผู้เลี้ยงดู

๓. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ การขาดการช่วยเหลือทางสังคม การมีความรุนแรงก้าวร้าวในครอบครัว ตลอดจนการมีค่านิยมของการลงโทษเด็กด้วยวิธีที่รุนแรง

นอกจากนี้ ในกรณีของการทารุณกรรมทางเพศยังมีปัจจัยด้านผู้กระทำที่มักขาดความยับยั้งชั่งใจของตนเอง มีความผิดปกติทางจิตใจ หรือมีความผิดปกติเกี่ยวกับการแสดงออกทางเพศ และปัจจัยด้านตัวเด็กที่อาจขาดทักษะด้านการปกป้องตนเอง หรืออาจมีปัญหาที่นำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งปัจจัยด้านการเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่ไม่สามารถดูแลปกป้องเด็กได้ดีพอ หรือสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวไม่ปลอดภัย เป็นต้น

การทารุณกรรมเด็กสามารถทำให้เกิดผลกระทบต่อเด็กได้หลากหลาย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยมีความรุนแรงแตกต่างกันในแต่ละราย ขึ้นอยู่กับรูปแบบและความรุนแรงของการทารุณกรรม อายุและความสามารถในการปรับตัวของเด็ก ความสัมพันธ์ของเด็กและผู้กระทำ รวมทั้งการปกป้องจากบุคคลในครอบครัวและการช่วยเหลืออื่นๆ ที่เด็กได้รับ โดยผลกระทบของการทารุณกรรมเด็กอาจมีได้ดังนี้

๑. ผลกระทบทางร่างกาย อาจเป็นได้ตั้งแต่รอยฟกช้ำเพียงเล็กน้อยไปจนถึงบาดเจ็บรุนแรงที่ทำให้เด็กอาจเสียชีวิตได้ ทั้งนี้เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยอาจมีภาวะขาดสารอาหารและการเจริญเติบโตล่าช้า รวมทั้งความบกพร่องในการเจริญเติบโตของสมอง ซึ่งจะมีผลต่อระดับสติปัญญาและพัฒนาการในด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังเชื่อว่าปฏิกิริยาตอบสนองของร่างกายต่อภาวะเครียดจากการถูกทารุณกรรมในระยะยาวมีผลกระทบต่อสุขภาพโดยรวม พบว่าเด็กที่ถูกทารุณกรรมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะเสี่ยงต่อการเป็นโรคบางอย่างมากกว่าบุคคลทั่วไป เช่น โรคแผลในกระเพาะอาหาร ความดันโลหิตสูง และการติดเชื้อจากโรคทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

๒. ผลกระทบทางจิตใจ ทั้งในระยะเฉียบพลัน เช่น ปฏิกิริยาหวาดกลัว วิตกกังวล เศร้า เสียใจ ซึ่งเป็นเพียงเล็กน้อยในระยะเวลาไม่กี่วัน จนรุนแรงถึงขั้นเป็นโรค Adjustment Disorder, Acute Stress Disorder หรือ Posttraumatic Stress Disorder และอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจในระยะยาว เช่น มีภาพลักษณ์ต่อตนเองไม่ดี หรือรู้สึกไม่มีคุณค่า สูญเสียความมั่นใจและความไว้วางใจ บกพร่องในการควบคุมอารมณ์ มีพฤติกรรมต่อต้านหรือก้าวร้าว รวมทั้งมีความบกพร่องต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ทั้งนี้พบว่าการถูกทารุณกรรมในวัยเด็กสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาทางจิตเวชเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เช่น กลุ่มโรคซึมเศร้า, โรควิตกกังวล, พฤติกรรมต่อต้านสังคม และพฤติกรรมฆ่าตัวตาย รวมทั้งยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการทารุณบุตรของตนเอง นอกจากนี้การปล่อยปละละเลยเด็กโดยเฉพาะในระยะ ๓ ขวบปีแรก จะทำให้เด็กมีโอกาสเกิดภาวะ Reactive Attachment Disorder ซึ่งอาจเป็นแบบที่แยกตัวไม่สร้างสัมพันธ์ภาพกับใคร หรือเป็นแบบที่เข้าหาผู้อื่นมากเกินไปโดยไม่แยกแยะว่าเป็นคนที่คุ้นเคยหรือไม่ และการทารุณกรรมทางเพศจะทำให้เด็กมีโอกาสมีพฤติกรรมแสดงออกทางเพศที่มากเกินไป อีกทั้งยังมีการศึกษา

ที่แสดงว่าการทารุณกรรมเด็กมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสมองในส่วนที่ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม โดยเชื่อว่าเป็นผลมาจากการมีภาวะเครียดที่รุนแรงหรือเกิดขึ้นบ่อย กระตุ้นสมองส่วน Locus ceruleus, Amygdala และ Hypothalamic – Pituitary – Adrenal axis ในระยะที่เด็กกำลังพัฒนา และพบว่าเด็กที่ถูกทารุณกรรมมีความผิดปกติในการเจริญเติบโตของสมองส่วน Prefrontal cortex, Hippocampus และ Amygdala ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกิดโรคทางจิตเวชต่างๆ โดยเฉพาะ Posttraumatic Stress Disorder และความผิดปกติในกระบวนการเรียนรู้และการตอบสนองต่อความเครียดของเด็ก

การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมต้องยึดถือประโยชน์สูงสุดเป็นหลัก หากเด็กมีแนวโน้มที่จะไม่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว จำเป็นต้องแยกออกจากครอบครัวไปเข้ารับความคุ้มครองในสถานคุ้มครองเด็ก ร่วมกับการบำบัดฟื้นฟู ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อาจพิจารณาคืนเด็กให้กับครอบครัวเมื่อสามารถช่วยเหลือให้ปัจจัยด้านความปลอดภัยเหล่านั้นหมดไป แต่หากไม่สามารถกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมได้ อาจต้องให้อยู่ในครอบครัวทดแทนหรือสถานที่อื่นที่สามารถเลี้ยงดูเด็กและบำบัดฟื้นฟู เด็กได้ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

การทารุณกรรมเด็กไม่ว่าจะด้วยวิธีใดหรือทางใดก็ตามมักจะส่งผลกระทบต่อเด็กในเกือบทุกด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมที่ผิดปกติไปและมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ อีกทั้งยังพบว่าเด็กที่เคยตกเป็นเหยื่อของการทารุณกรรมและการใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะจากครอบครัวนั้น มีโอกาสที่จะกลายเป็นผู้กระทำหรือผู้ใช้ความรุนแรงต่อไปได้ในอนาคต ดังนั้นการป้องกันและให้ความช่วยเหลือเด็กอย่างเร่งด่วนและถูกต้องจะช่วยลดโอกาสเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงที่จะส่งผลกระทบต่อบุคคลใกล้ชิดและสังคมลงได้

การบำบัดทางจิตวิทยา

จันทิมา องค์โฆษิต (๒๕๔๗, หน้า ๒ – ๔) ได้กล่าวว่า การรักษาทางจิตบำบัด คือวิธีการรักษาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือความผิดปกติทางจิตใจโดยใช้วิธีการสื่อสารทางวาจาหรือการพูดคุย รวมทั้งการสื่อความหมายทางอื่น เช่น อากัปกริยา ท่าที สีหน้า และสัมพันธภาพในการรักษาระหว่างผู้ให้การรักษาและผู้ที่มาขอรับการรักษาเป็นตัวสำคัญในการแก้ไขปัญหาทางจิตใจ โดยมีจุดมุ่งหมายต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้ป่วย ซึ่งคำว่า พฤติกรรม ในที่นี้มีความหมายที่กว้างรวมทั้งพฤติกรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งผู้อื่นมองไม่เห็นจากภายนอก เช่น ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ จินตนาการ และพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมแสดงออกให้เห็นและรู้ได้ง่ายกว่าที่เรียกว่า การกระทำ

การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นด้านของความคิด ความรู้สึก หรือการกระทำจากการรักษาด้วยจิตบำบัดเป็นปัจจัยที่จะลดอาการและปัญหาทางจิตใจของผู้ป่วย การมีปัญหาหรือพยาธิสภาพทางจิตใจมักทำให้ความสามารถในการปรับตัวลดน้อยลง และทำให้ผู้ป่วยแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการหรือพฤติกรรมที่ซ้ำเดิม ความสามารถในการไตร่ตรองเพื่อเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมอย่างอื่นจะลดลงหรือหายไป การรักษาด้วยจิตบำบัดจะช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความสามารถในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาจากมุมมองอื่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน

ทางพฤติกรรมให้เหมาะสมมากขึ้น ทำให้อาการและปัญหาต่างๆ นั้น เกิดการเปลี่ยนแปลง ลดความรุนแรงของอาการหรือหมดไป และช่วยให้ผู้ป่วยกลับมาใช้ชีวิตที่ดีขึ้น สามารถต่อสู้กับปัญหาได้ดีขึ้น

เนื่องด้วยมนุษย์เป็นสมาชิกของสังคมที่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นเมื่อมีปัญหาใดมาคุกคามสวัสดิภาพ ไม่ว่าจะทางกายหรือทางจิตใจ มนุษย์ย่อมต้องขอความช่วยเหลือจากกันและกัน ในเรื่องปัญหาของจิตใจก็เช่นกัน มนุษย์อาจเลือกขอความช่วยเหลือในรูปของการปรึกษา การขอคำแนะนำปรึกษา การปลอบใจ กำลังใจ ข้อคิดจากคนใกล้ชิดของตน เช่น คนในครอบครัว ญาติ พี่ น้อง เพื่อนฝูง เป็นต้น แต่บางครั้งอาจเลือกคุยปรึกษากับคนอื่นที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับตนเองเท่าใดนัก เช่น ช่างทำผม ช่างตัดเสื้อ หรือผู้อื่นที่ช่วยรับฟัง หรืออาจเลือกปรึกษาผู้ที่ตนเองมีความเคารพนับถือหรือมีความศรัทธา เช่น พระ ครูบาอาจารย์ ผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นต้น ส่วนเรื่องของความเชื่อหรือการกราบไหว้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือการพึ่งพาเวทมนตร์ไสยศาสตร์ เพื่อไล่ผี หรือสะเดาะเคราะห์ ก็เป็นวิธีเยียวยาอีกแบบหนึ่งที่พบกันมากในสังคมไทยมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ แต่การรักษาด้วยวิธีจิตบำบัด มีความแตกต่างจากการรักษาแบบที่ไม่เป็นทางการดังกล่าวที่พบอยู่ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปอยู่สองประการที่สำคัญ คือ

ประการแรก การรักษาด้วยวิธีจิตบำบัดเกิดขึ้นอย่างมีรูปแบบเป็นทางการ โดยที่บทบาทและจุดมุ่งหมายของทั้งฝ่ายผู้ป่วยและฝ่ายผู้ให้การรักษาต่างมีความชัดเจน ผู้ป่วยตระหนักว่าตนเองมีปัญหาหรืออาการทางจิตใจ และต้องการความช่วยเหลือให้ปัญหาหรืออาการทุเลาหรือหายไป จึงได้มาขอการรักษาจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้านจิตใจให้ตน ซึ่งได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมมาเพื่อการประกอบวิชาชีพและการรักษา นี้ฝ่ายผู้รักษาก็มีความชัดเจนในบทบาท ขอบเขต และหน้าที่ของตนเอง ว่าเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยได้แก้ไขปัญหาด้านจิตใจ โดยที่คำพูดของตนเองรวมทั้งสัมพันธภาพในการรักษาของตนกับผู้ป่วยในการรักษาแบบจิตบำบัดนั้น เป็นการรักษาทางการแพทย์ที่เทียบเท่ากับการให้ยาหรือกรรมวิธีอื่นที่แพทย์ใช้ในการรักษาโรค

ประการที่สอง คือ การรักษาด้วยวิธีจิตบำบัดเป็นการพูดคุยที่ต้องมีพื้นฐานและหลักการในด้านความรู้ และทฤษฎีทางจิตเวชศาสตร์ทฤษฎีใด ทฤษฎีหนึ่ง เพื่อใช้เป็นแนวทางให้กระบวนการรักษาให้เป็นไปอย่างมีระบบ สามารถวิเคราะห์และอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาทางจิตใจและพฤติกรรมของผู้ป่วย โดยที่ผู้รักษาได้ผ่านการเรียนรู้และการฝึกฝนที่มีการควบคุมจากอาจารย์อาวุโส เพื่อให้มีทักษะและวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการรักษาและแก้ไขปัญหาของผู้ป่วยได้

การบำบัดทางจิตวิทยาเป็นวิธีการที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม บุคลิกภาพ และสุขภาพจิต เพื่อให้ผู้ป่วยมีการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่เหมาะสมขึ้นได้ ด้วยการสร้างความเข้าใจในตนเองและสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากกระบวนการบำบัดทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลด้วยเทคนิคและวิธีการในรูปแบบต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้ป่วยและประสบการณ์ของผู้บำบัด

ละครจิตบำบัด

Adam Blatner (1973, p.6 – 11 & p.36 – 39) ได้อธิบายองค์ประกอบพื้นฐานของละครจิตบำบัดไว้ ว่าเป็นวิธีการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถสำรวจปัญหาของตนเองจากปัจจัยต่างๆ ทางด้านจิตวิทยาได้ โดยใช้สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับมาจากการทำจิตบำบัดนั่นเอง โดยวิธีการของละครจิตบำบัดนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้เป็นบทบาทสำคัญที่จะนำมาแสดงในกลุ่มนั้น สามารถใช้ได้ทั้งกับผู้ป่วย นักเรียน ผู้เข้ารับการอบรม และสมาชิกกลุ่ม ผ่านการนำเสนอเรื่องราวจากสถานการณ์ในชีวิตของตนเอง โดยมีผู้กำกับ เป็นคนที่จะให้คำแนะนำต่อเจ้าของเรื่องที้ออกมาแสดงบทบาทจากการใช้กระบวนการละครจิตบำบัด เพื่อช่วยให้บุคคลต้นเรื่องสามารถสำรวจปัญหาของตนเองได้ ซึ่งผู้กำกับ จะถูกเลือกมาจากสมาชิกกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำกลุ่ม นักบำบัด ครู หรือผู้ให้คำปรึกษา และบทบาทที่จะแสดงออกอาจเป็นเรื่องจากสถานการณ์ในชีวิตหรือเรื่องทั่วไปที่มีจุดร่วมของทุกคนในกลุ่ม โดยมีผู้กำกับเป็นผู้นำกระบวนการละครจิตบำบัด ทั้งนี้บทที่จะนำมาแสดงส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในชีวิต เช่น ภรรยา นายจ้าง ฯลฯ เทคนิคและบทพิเศษที่จะเพิ่มความท้าทายขึ้นให้กับกระบวนการละครจิตบำบัดคือ บทของศัตรูหรือคู่ต่อสู้ตนเอง ในส่วนของผู้ชม หมายถึง คนอื่นที่อยู่ในเหตุการณ์ในระหว่างที่ดำเนินการทำละครจิตบำบัด ซึ่งอาจเป็นสมาชิกกลุ่มจิตบำบัด กลุ่มสัมมนาในชั้นเรียน หรือคนอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสำคัญของสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ผู้ชมในกระบวนการละครจิตบำบัดจะมีบทบาทอย่างมากต่อการกระตุ้นให้นักแสดงได้สำรวจความรู้สึกของตนเอง ในด้านปัจจัยขับเคลื่อนกระบวนการละครจิตบำบัด เวทีเป็นพื้นที่ ที่จะทำให้เกิดกระบวนการนี้ได้ อาจใช้พื้นที่ส่วนกลางของกลุ่มหรือสถานที่จริง ที่เกิดเหตุการณ์ถึงอุปสรรคประกอบฉากและโครงสร้างต่างๆ ที่จะช่วยให้กระบวนการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในรูปแบบของละครจิตบำบัดนั้น เวทีถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงที่จะถูกนำมาใช้ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ การจัดแสดง ฉาก และการออกแบบต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้กระบวนการละครจิตบำบัดดำเนินไปได้ เมื่อรวมองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกันจะเกิดประโยชน์อย่างมากต่อกระบวนการบำบัด

รูปแบบหลักของกระบวนการละครจิตบำบัด คือ การจัดทากับอารมณ์ การแก้ปัญหาจากความคับข้องใจของบุคคล ผ่านการแสดงนำของตัวละครหลัก โดยเรื่องราวอาจเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เป็นเรื่องในอดีต ปัจจุบัน หรือในอนาคตก็ได้ และบ่อยครั้งที่ละครจิตบำบัดจะมีเป้าหมายไปที่ประเด็นปัญหาในส่วนลึกของอารมณ์ ละครจิตบำบัดที่ถูกพัฒนามาจากจิตบำบัด มีเป้าหมายที่จะพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผ่านความหลากหลายจากสถานการณ์ต่างๆ ของกลุ่ม

ละครทางสังคม เป็นรูปแบบการแสดงละครทางจิตบำบัดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อทำความเข้าใจประเด็นปัญหาหลักในกลุ่มมากกว่าที่จะมุ่งไปที่ปัญหาส่วนบุคคล ถึงแม้ว่าบุคคลอาจจะมีส่วนร่วมโดยการแสดงเป็นตัวละครหลัก ในการแสดงละครทางสังคม แต่สิ่งที่กลุ่มจะให้ความสนใจ คือ ปัญหาของบทบาทที่สมาชิกกลุ่มแต่ละคนได้แสดงในละครมากกว่าสถานการณ์ชีวิตส่วนตัวของตัวผู้แสดง ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าละครทางสังคมเป็นลักษณะยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลางนั่นเอง

โดยที่ละครทางสังคมสามารถใช้เป็นกิจกรรมเริ่มต้นกระบวนการสำหรับละครจิตบำบัดที่ยึดตัวละครหลักเป็นศูนย์กลาง เป็นการให้พื้นที่ในการสำรวจชีวิตส่วนบุคคล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกลุ่ม อย่างไรก็ตามละครทางสังคมก็เป็นวิธีการที่ดีในการใช้เป็นตัวแบบเพื่อสำรวจความเครียดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งสำรวจกับประชาชน ผู้ปกครองกับลูก เด็กผู้หญิงกับเด็กผู้ชาย ลูกค้ากับพนักงานขาย บุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ นายจ้างกับลูกจ้าง หรือ นักเรียนกับครู

การแสดงบทบาทสมมติ ถูกพัฒนาแยกออกมาจากละครจิตบำบัด แต่จะมุ่งเน้นไปที่ปัญหาในระดับผิวเผินมากกว่าการแสดงออกถึงความรู้สึกข้างในลึกๆ ที่ส่วนใหญ่จะไม่ทำในการแสดงบทบาทสมมติ เป้าหมายของการแสดงบทบาทสมมติจึงมักเน้นไปที่การหาแนวทางวิธีการแก้ไขปัญหาทั่วไป เพื่อให้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั่นเอง ในกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม โรงเรียน และการฝึกอบรมทางวิชาชีพ มักจะนำวิธีการนี้ไปใช้ประโยชน์ในการประชุมประกอบฝึกอบรมและทำงาน เช่น การพัฒนาทักษะการสัมภาษณ์ การจัดการกับเด็กที่มีปัญหา การจัดการด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า เป็นต้น

เทคนิคการทำละครจิตบำบัดถูกนำมาใช้ในหลายบริบท ซึ่งถูกพัฒนามาจากแนวคิดทางวิชาการที่หลากหลาย เช่น การผ่อนคลายด้วยการสร้างภาพในจินตนาการ แนวคิดเรื่องจิตสังเคราะห์ การกระตุ้นการรับรู้ทางประสาทสัมผัส จิตบำบัดแบบเกสโตลท์ ชีวพลังงานศาสตร์ การใช้ละครต้นสด และวิธีการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามเทคนิคการทำละครจิตบำบัดสามารถประยุกต์ใช้ได้กับปัญหาที่มาจากหลากหลายสถานการณ์ ซึ่งวิธีการละครจิตบำบัดละครทางสังคม หรือการแสดงบทบาทสมมติ อาจไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในสถานการณ์เหล่านั้นก็ตาม แต่ในความเป็นจริงจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุด คือ การส่งเสริมให้เกิดการเริ่มต้นที่จะทดลองใช้วิธีการบำบัดด้วยละครก่อน และหลังจากนั้นจึงจะเป็นการฝึกปฏิบัติด้วยวิธีการที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ในปัจจุบันมีการนำเทคนิคละครจิตบำบัดมาใช้ ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่การนำเทคนิคหลักส่วนใหญ่มาใช้ นั้น จะมีเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ ถ้ามีเป้าหมายในการทำให้เกิดความเข้าใจความรู้สึกของตัวละครหลักจะใช้เทคนิค double, soliloquy (การแสดงทุกบทบาทด้วยคนคนเดียว), multiple selves และ monodrama (ละครเดี่ยว) เป็นต้น ถ้าต้องการส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์ ผู้กำกับอาจใช้เทคนิค amplification, asides และการให้แสดงออกทางอวัจนภาษาแบบเกินจริง (exaggeration) พร้อมๆ กับการแสดงออกเกินจริง (amplification) ในเรื่องความสูง พื้นที่ และตำแหน่งในการแสดง หากตัวละครหลักต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ตระหนักถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเองสามารถทำได้โดยการใช้เทคนิคอย่างเช่น videotape playback (ให้ดูเทปบันทึกภาพการแสดงย้อนหลัง), role reversal (การสลับบทบาท), behind – your – back, audience feedback (เสียงสะท้อน), chorus (การประสานเสียง) และ nonverbal interaction exercise เป็นต้น ในการสร้างความชัดเจนในเรื่องค่านิยมและเป้าหมายชีวิตด้วยการใช้เทคนิค magic shop หรือ future projection ในส่วนการส่งเสริม/ให้กำลังใจสามารถทำได้โดยใช้เทคนิค ego-building, sharing (การแลกเปลี่ยนประสบการณ์) และการใช้ physical contact (กายสัมผัส) อย่างพอเหมาะพอดี เช่น การกอดหรือการจับมือ เป็นต้น ประเด็นปัญหาของกระบวนการกลุ่ม

สามารถทำให้ชัดเจนขึ้นได้ผ่านการใช้เทคนิค spectrogram และ sociometry ท้ายที่สุดแล้วยังมีเทคนิคเฉพาะอีกมากมายที่สามารถใช้ร่วมกับละครจิตบำบัดได้ อย่างเช่น การสะกดจิต และการใช้จินตภาพ

จากการใช้เทคนิคต่างๆ ข้างต้น ผู้กำกับสามารถช่วยให้ผู้แสดงตัวละครหลักได้แสดงออกถึงประสบการณ์ต่างๆ ของตน ผ่านเรื่องราวชีวิตของเขาในแต่ละวัน เช่น ความฝัน ความทรงจำ ความคิดแปลกๆ ความกลัว และจินตนาการต่างๆ ซึ่งรายละเอียดการทำละครจิตบำบัดโดยสังเขปมีดังนี้

๑. กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด

๑.๑ ผู้กำกับทำกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดด้วยตัวเอง

๑.๒ สมาชิกกลุ่มร่วมกันอภิปราย ตกลงเรื่องเป้าหมายกลุ่ม บทบาท ข้อจำกัด การจัดการเวลา ธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นต้น

๑.๓ สมาชิกกลุ่มทำความคุ้นเคยกัน โดยเริ่มจากกิจกรรมให้สมาชิกกลุ่มได้แนะนำตัวต่อกันและกัน

๑.๔ ผู้กำกับนำกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึกร่วม ความสามัคคีในกลุ่ม และความเป็นธรรมชาติของกลุ่ม

๑.๕ การพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดและในทางกลับกันก็อาจจะพูดคุยประเด็นที่กำลังสนใจร่วมกันในกลุ่มหรือปัญหาส่วนบุคคลก็ได้

๑.๖ สมาชิกคนหนึ่งอาสาสมัครเป็นตัวละครหลักซึ่งจะออกมาแสดงปัญหาของตนหรือกลุ่มนั่นเอง

๒. กิจกรรมการแสดง โดยผู้กำกับนำผู้แสดงตัวละครหลักมาที่เวที และจะสรุปประเด็นปัญหากันอย่างสั้นๆ ด้วย

กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดมีลักษณะเฉพาะ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการละครจิตบำบัด ซึ่งตัวละครหลักจะได้รับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การแสดง ยิ่งไปกว่านั้นกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดยังเป็นปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาที่สำคัญซึ่งมักถูกกละเลยทุกครั้ง ในการทำกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดสำหรับการทำกิจกรรมใดๆก็ตาม จำเป็นที่จะต้องค่อยๆ เพิ่มการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างค่อยเป็นค่อยไป (warm up exercises) รวมถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยให้ความตั้งใจพุ่งไปที่ความคิดหรือภารกิจใดเป็นพิเศษ หลักการของกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ใช่เพียงแคในขั้นตอนแรกของการนำไปสู่การทำละครจิตบำบัดเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

ในกระบวนการละครจิตบำบัดนั้น ปัญหาที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการทำกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด คือ การสร้างบริบทที่ส่งเสริมความเป็นธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม (spontaneity) โดยมีเงื่อนไขที่จำเป็นในการสร้างพฤติกรรมอย่างเป็นธรรมชาติซึ่งประกอบด้วย (๑) ความรู้สึกเชื่อใจและปลอดภัย (๒) การมีค่านิยมที่อนุญาตให้มีเรื่องที่ไม่สมเหตุผลและเป็นไปโดยสัญชาตญาณ (๓) ความรู้สึกมีระยะห่างชั่วคราวซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรู้สึกสนุกสนาน

และ (๔) กล้าลองเสี่ยงและสำรวจการเคลื่อนไหวที่แปลกไปจากเดิม ในขั้นตอนแรกของกลุ่ม กิจกรรมใดๆ ก็ตามจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมของสมาชิกกลุ่ม ทั้งในเรื่องวัตถุประสงค์ วิธีการ ระยะเวลา ขอบเขต และการรับผิดชอบร่วมกันในกลุ่ม ผู้นำกลุ่ม อาจจะต้องกระตุ้นเพื่อให้เกิดการแนะนำตัวต่อกันในกลุ่ม และบางเรื่องผู้นำกลุ่มอาจเป็นผู้พูด ซึ่งในกระบวนการจะเรียกผู้นำกลุ่มว่า ผู้กำกับ โดยกลุ่มมักจะเริ่มด้วยการชี้แจงภารกิจของกลุ่ม ให้สมาชิกได้ทราบก่อนเป็นอันดับแรก

กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดของผู้กำกับ โดยผู้กำกับจะสามารถนำเทคนิคละคร บำบัดมาใช้ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อได้ทำกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดด้วยตนเองแล้ว เพื่อให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ ผู้กำกับควรจะเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการเดิน ยกเก้าอี้ คุยกับสมาชิกกลุ่ม ในหัวข้อต่างๆ บอกกล่าวแนะนำตัวเบื้องต้นถึงสิ่งที่กำลังจะทำ รวมถึงชี้แจงเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ ในการทำกลุ่ม รายละเอียดทุกกิจกรรมจะช่วยให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนกลุ่ม และการนำเข้าสู่ กระบวนการบำบัดทางจิตนาการในตนเอง (จะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด ของกลุ่มมากกว่าการที่ผู้นำกลุ่มพูดกับสมาชิกกลุ่มในขณะที่กำลังอยู่ในท่านั่ง)

ในระหว่างที่ผู้กำกับทำกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดด้วยตนเองนั้น ถือว่ากำลังพัฒนา ความเป็นธรรมชาติในตัวเองไปด้วย ซึ่งเป็นวิธีที่จะเปิดเผยตัวตนในแบบฉบับของตัวเอง โดยเฉพาะ อย่างยิ่งหากสามารถสื่อสารถึงความน่าเชื่อถือและความอบอุ่นได้ กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด ก็จะทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักและเข้าใจในตัวผู้กำกับได้ การกระทำหรือพฤติกรรมของผู้กำกับยังเป็น แบบอย่างให้กับกลุ่ม เกี่ยวกับค่านิยมของกลุ่มในการเปิดเผยตัวตน การแสดงออกอย่างเป็น ธรรมชาติ การยอมรับอารมณ์ชั้น ความอดทนต่อระยะห่างบางอย่าง (เช่น การยอมรับข้อจำกัด บางอย่างของเพื่อนสมาชิกและเคารพต่อความไม่พร้อมที่มีส่วนร่วมของบางคนในการเปิดเผยตัวตน ในตอนแรก) จนก่อให้เกิดการยอมรับในการกระทำเหล่านั้น และเกิดการแสดงออกอย่างมีพลัง ผู้กำกับก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มไปพร้อมกับการพัฒนาระดับของการรับรู้ความรู้สึกที่มีความ หลากหลายและมีมิติของความสัมพันธ์ที่มีต่อสมาชิกกลุ่ม

ในขั้นตอนแรกนี้ผู้กำกับต้องนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดทางจิตใจกับภารกิจที่อยู่ตรงหน้า ผู้กำกับจะต้องสามารถประเมินปัจจัยหลายอย่างที่มีผลกระทบต่อกระบวนการกลุ่ม ซึ่งทักษะนี้ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในวิธีการและมีประสบการณ์ที่มากพอ อีกทั้งผู้กำกับยังต้อง ตระหนักถึงความรู้สึกต่อต้านของตนเองต่อกลุ่มที่อาจเกิดความรู้สึกขึ้นได้ด้วย เนื่องจากเป็นเรื่อง ธรรมดาที่ผู้กำกับอาจจะมีประสบการณ์ความรู้สึกต่อต้านกลุ่ม ซึ่งอาจเกิดจากการขาดการเตรียม ความพร้อม หรือการสร้างความคิดหวังขึ้นมาเอง โดยที่ผู้กำกับรู้สึกที่ตัวเองต้อง “พยายามแสดง” หรือมีทัศนคติแบบเหมารวมต่อสมาชิกกลุ่ม และหลีกเลี่ยงที่จะจัดการกับความคิดแบบนั้น

ผู้กำกับอาจจะต้องรับมือกับความรู้สึกและความคาดหวังเหล่านี้ของตนเองที่ผสมผสานกัน อยู่ด้วย ทั้งนี้เทคนิคต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้การนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดเกิดขึ้นได้มีดังนี้ (๑) เตรียมความพร้อมเรื่องแผนการดำเนินการและการจัดการกับความวิตกกังวลต่างๆ กับเพื่อน ร่วมงานล่วงหน้า (๒) ทบทวนขีดจำกัดของตนเองเพื่อไม่ให้เกิด “การฝืนแสดง” ขึ้นในส่วนของการ แนะนำตัวเองต่อกลุ่ม ซึ่งจะทำให้บทบาทและหน้าที่ที่มีความชัดเจนตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการ (๓) อาจจะอนุญาตให้ความรู้สึกในด้านมิติของความสัมพันธ์เชิงลบ เป็นเรื่องแรกที่จะพูดคุยกัน

ในการอภิปรายกลุ่มหรือในละครจิตบำบัด (๔) หากรู้สึกว่ามีอารมณ์ความรู้สึกร่วมมากจนเกินไป ควรปฏิเสธที่จะเป็นผู้กำกับ และอาจให้ผู้กำกับคนอื่นที่มีศักยภาพซึ่งสามารถทำได้มารับหน้าที่แทน

การสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (ความเหนียวแน่นและความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่ม) เป็นขั้นต่อไปที่จะเกิดต่อกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดซึ่งเป็นขั้นตอนพื้นฐานในการเริ่มต้นกระบวนการกลุ่ม โดยผู้กำกับจะช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ภายในกลุ่มให้มากขึ้น เริ่มจากการสร้างความรู้สึกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและความเชื่อใจกัน กล่าวคือ การทำให้สมาชิกกลุ่มได้รู้จักกันและกัน ผู้กำกับอาจจะเลือกใช้แบบฝึกหัดจากการแนะนำตนเองที่มีความหลากหลาย และสามารถดัดแปลงแบบฝึกหัดเหล่านี้ไปตามวัตถุประสงค์ของภารกิจกลุ่มในแต่ละครั้งได้ ทั้งนี้ผู้กำกับจะขอให้สมาชิกแต่ละคนจับคู่และทำความรู้จักกัน หลังจากนั้นจะให้สมาชิกแต่ละคนแนะนำคู่ของตนเองต่อกลุ่ม การเลือกคู่อาจจะเลือกคนที่รู้จักกันอยู่แล้ว คนแปลกหน้า คนที่ดูแตกต่างกันอย่างมาก คนที่รู้สึกขัดแย้งกัน หรืออาจเป็นคู่สมรสกันก็ได้ วิธีการจับคู่นั้นอาจมีโครงสร้างเพื่อให้สมาชิกแต่ละคนเกิดประสบการณ์บางอย่างที่ต่างออกไปกับคู่ของตนเอง แล้วการจดจำชื่อของคู่สมาชิกจะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง ทั้งนี้การสื่อสารแบบอวัจนภาษาบางอย่างก็จะถูกนำมาใช้ในการจับคู่นี้ได้ด้วย เช่น การพูดคุยกันด้วยมือหรือหลัง การจับคู่โดยให้คนหนึ่งปิดตาเดินโดยมีอีกคนหนึ่งคอยประคองพาเดิน เพื่อให้ตระหนักถึงปัญหาจากความไว้วางใจต่อกัน นั่นเอง วิธีการอื่นที่นำมาใช้ ได้แก่ (๑) การนำเสนอตนเอง โดยให้แต่ละคนแนะนำตัวและพูดถึงประวัติภูมิหลังตนเอง ความคาดหวัง และสิ่งที่ชอบ เป็นต้น (๒) การนำการเคลื่อนไหวและการแสดงออกมาใช้ในช่วงเริ่มแรก เพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ผสมผสานเข้ากับการเรียนรู้ประสบการณ์จากผู้อื่นซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อสร้างความรู้สึกไว้วางใจ การเปิดเผยตนเอง และ ความรู้สึกสนุกสนาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการแนะนำตัวในรูปแบบที่หลากหลาย อย่างเช่น การใช้จินตภาพ และการสื่อสารแบบอวัจนภาษา เป็นต้น

Elaine Eller Goldman และ Delcy Schram Morrison (1984, p.17 – 18) ได้กล่าวว่าการสลับบทบาทเป็นเทคนิคหลักของละครจิตบำบัด โดยมีขั้นตอนให้เลือกแสดงเป็นบุคคลสำคัญในชีวิต ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะนำมาใช้ในการบำบัดแต่ละครั้ง โดยที่ผู้กำกับบทบาท (นักบำบัด) จะต้องเข้าใจแนวคิดและวิธีการใช้เทคนิคการสลับบทบาท เพื่อช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนบทบาทสำคัญในการสวมบทบาทเป็นตัวหลักและตัวช่วยนั้นสำเร็จได้ เมื่อมีการให้เลือกสลับบทบาทก็มีความจำเป็นที่ต้องเตรียมความพร้อมในส่วนอื่นๆ ที่มีความจำเป็นต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ ด้วย เช่น ภรรยาจะสลับบทบาทเป็นสามี ก็จะต้องถามถึงท่าทางและความรู้สึกของสามี รวมถึงความรู้สึกในแต่ละครั้งที่พูดถึงสามีเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ทั้งนี้การสลับบทบาทจะเป็นตัวช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมาแทนที่เมื่อสวมบทบาทนั้นซ้ำๆ และสิ่งที่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นในขั้นตอนสุดท้ายคือการที่ผู้แสดงได้พูดถึงการที่ตนเองในขณะที่สวมบทบาทต่างๆ ซึ่งจะช่วยนำเข้าสู่การแสดงบทบาทสำคัญได้ ในการสลับบทบาทนั้น มีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เป็นขั้นตอนที่ง่ายที่สุด ที่จะได้รับรู้เกี่ยวกับบทบาทและสถานะอื่นๆ ในการสลับบทบาท จะช่วยให้ได้ข้อมูลและอากัปกริยาของบทบาทนั้นและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

๒. การสลับบทบาทมีความจำเป็นที่จะทำให้เข้าใจความรู้สึก เกี่ยวกับบทบาทที่เลือกมาแสดง ซึ่งนำไปสู่การแสดงออกหรือทัศนคติที่มีต่อผู้คนที่ได้ไว้มากขึ้น

๓. การสลับบทบาทจะช่วยให้เข้าใจวิถีคิดและมุมมองของผู้แสดงบทบาทต่อบุคคลสำคัญที่เลือกมาแสดง ซึ่งเปรียบเสมือนกระจกที่จะทำให้เกิดความเข้าใจคน คนนั้นมากยิ่งขึ้นด้วย

๔. โดยธรรมชาติแล้วการสลับบทบาทจะช่วยขจัดกลไกทางจิตที่มีต่อบทบาทของบุคคลสำคัญที่เลือกมาแสดง ในวัยรุ่นความเจ็บปวดทางใจส่วนใหญ่มาจากผู้ปกครองที่เข้มงวด ดังนั้นการสลับบทบาทแสดงเป็นพ่อ – แม่ ของตนเอง จะช่วยให้มองเห็นพฤติกรรมด้านลบที่เกิดขึ้นจริงของตัวเองได้ด้วย

๕. การสลับบทบาทแสดงเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตของตนเองนั้น จะช่วยให้ได้คำตอบจากคำถามหรือคำแนะนำที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวเอง เช่น หากในชีวิตจริงพ่อ – แม่ เสียชีวิตไปแล้ว แต่มีสิ่งที่ยังค้างคาใจและต้องการคำปรึกษาซึ่งไม่สามารถขอความช่วยเหลือได้ ผู้กำกับ (นักบำบัด) จะมีหน้าที่นำไปสู่การแสดงบทบาทของพ่อ – แม่ (ผู้ปกครอง) เพื่อค้นหาคำตอบให้กับตัวเองผ่านเหตุการณ์หรือฉากสำคัญของชีวิตนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าละครบำบัดสามารถนำมาใช้ได้ดีโดยเฉพาะขั้นตอนเริ่มต้นในการนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่นผ่านการแสดงนำโดยมีที่มาจากบทบาทและประสบการณ์ชีวิตของผู้แสดงเอง อีกทั้งยังช่วยให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนกลุ่มได้ด้วย และยังสามารถให้การบำบัดได้ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง ซึ่งการเรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่นเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเองได้ในอนาคต

ศิลปะบำบัด

Margaret Naumburg (1987, p.1 – 4) ได้อธิบายว่า ศิลปะบำบัดเป็นวิธีการบำบัดพื้นฐานของจิตวิเคราะห์ โดยกระบวนการจะเข้าถึงกลไกทางจิตของบุคคลเพื่อสะท้อนความคิดและความรู้สึกที่มีอยู่ภายในจิตใต้สำนึก ผ่านการฉายภาพจิตออกมาทางภาพวาด ซึ่งอาจเป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้บำบัดที่เชื่อมโยงไปถึงความคิดที่ฟุ้งซ่าน ความฝัน ความกลัว ความคับข้องใจ และความทรงจำในอดีต ซึ่งการสื่อสารออกมาทางภาพวาดนั้นง่ายกว่าการพูดโดยตรง จึงเหมาะกับกรณีของผู้ป่วยที่มีความยากลำบากต่อการแสดงความคิดและความรู้สึกของตนเองผ่านทางคำพูด ดังนั้นการฉายภาพจิตเชิงสัญลักษณ์นี้จะช่วยให้ผู้ป่วยสามารถหลีกเลี่ยงภาวะเก็บกดได้ง่ายขึ้นด้วยการแสดงออกจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรูปแบบต่างๆ แทนนอกจากนี้ศิลปะบำบัดยังเหมาะกับคนที่มีปัญหาพฤติกรรม หรือผู้ป่วยโรคประสาทและโรคจิตด้วย

Harriet Wadson (1980, p.8 – 12 & p.236 – 241) กล่าวว่า การบำบัดด้วยศิลปะบำบัดในแต่ละครั้งจะช่วยให้เกิดการค้นพบตัวเอง ถือว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยอธิบายให้ผู้อื่นได้เกิดความเข้าใจและเห็นความแตกต่างของตนเอง ถึงแม้ว่ากระบวนการนำเสนอจะมีความเป็นนามธรรมเข้าถึงได้ค่อนข้างยากเพราะมีความเฉพาะตัวในแต่ละบุคคล ในการนำกระบวนการจิตบำบัดมาเป็นส่วนหนึ่งของการบำบัดนั้นจะนำไปสู่การช่วยเหลือได้ง่ายขึ้น โดยมีเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในกระบวนการศิลปะบำบัดดังนี้

๑. ภาพหรือผลงานศิลปะ ที่จะสะท้อนถึงภูมิหลังจากประสบการณ์ในอดีตที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยสะท้อนออกมาผ่านผลงานศิลปะจากการอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับผลงานที่ได้แสดงออกมา

๒. การลดกลไกป้องกันตนเอง เนื่องด้วยการนำเสนอและแสดงผลงานของตนเองนั้น ไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างที่คิดทำให้เกิดความประหม่าหรือกังวลเกี่ยวกับความคาดหวังของตัวเองน้อยลง เพราะไม่มีความคาดหวังพิเศษกับผลงานที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้น อาจเกิดจากความขัดแย้งและความตั้งใจพร้อมกันในระหว่างการทำผลงานได้ ถือว่าเป็นความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการศิลปะบำบัด แต่สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นจะทำให้เกิดการความเข้าใจตัวเอง มีการเรียนและเติบโตขึ้นได้

๓. การนำเสนอผลงานในกระบวนการศิลปะบำบัด เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมความรู้สึกหรือความคิดที่แสดงออกมาทางผลงานศิลปะไม่ว่าจะเป็นภาพวาดหรือประติมากรรมก็ตาม ถึงแม้ว่าผลงานจะมีความเฉพาะตัว แต่จะถูกเชื่อมโยงไปกับความรู้สึก ในบางคนอาจปฏิเสธความรู้สึกที่แท้จริงกับผลงานที่แสดงออกมา จึงอาจต้องใช้เวลาในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างความรู้สึกกับผลงานของตนเข้าด้วยกัน

๔. ความคงที่ของผลงานศิลปะ แม้ว่าจะผ่านเวลาการบำบัดไปแล้วเป็นเดือนหรือเป็นปีก็ตาม ยังสามารถใช้ผลงานในการรื้อฟื้นความจำได้ และในบางครั้งอาจก่อให้เกิดความเข้าใจตนเองในมุมมองใหม่ที่ได้ผ่านการพัฒนาแล้วเพิ่มเติมได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังอาจพบสัญญาณบางอย่างที่แสดงถึงการขอความช่วยเหลือจากกระบวนการศิลปะบำบัดได้ด้วยเช่นกัน

๕. การแสดงออกผ่านผลงานศิลปะ อาจไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์ด้านภาษาศาสตร์หรือหลักเหตุผลใดๆ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นจากการทำผลงานได้ตั้งแต่ครั้งแรก ซึ่งจะสื่อถึงความใกล้ชิดและระยะห่างของความสัมพันธ์ ความเหมือนหรือความแตกต่าง ความรู้สึก คุณลักษณะเฉพาะ บริบทของชีวิตครอบครัว ฯลฯ

๖. การกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานตามกระบวนการศิลปะบำบัด ซึ่งมีความจำเป็นที่จะสร้างความเข้าใจเพื่อช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยอาจใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวทางร่างกายง่ายๆ เช่น กายบริหาร หรือการแสดงบทบาทผ่านการเล่น เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสนุกสนานก่อนเข้าสู่กระบวนการศิลปะบำบัดตามขั้นตอน

กลุ่มศิลปะบำบัด ส่วนหนึ่งเกิดจากการพิจารณาความซับซ้อนของการบำบัดรายบุคคลที่นำมาสู่กระบวนการกลุ่มบำบัดที่มีความท้าทาย ทั้งนี้จากหลายๆ ประเด็นที่เกิดขึ้นจากสมาชิกกลุ่มจะเกี่ยวข้องกันและนำมาสู่กระบวนการกลุ่มได้ ไม่ว่าจะเป็ปฏิบัติการที่มีต่อกันของสมาชิกกลุ่มเป้าหมายร่วม เป็นต้น แต่ทั้งนี้ในกรณีที่มีการบำบัดรายบุคคลอาจยังคงการบำบัดเฉพาะบุคคลไว้ด้วย ในส่วนองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการกลุ่มบำบัดนั้น ประกอบด้วย โครงสร้าง (รวมถึงกฎเกณฑ์และข้อตกลงของกลุ่ม) บทบาทของผู้บำบัด การแสดงและการนำเสนอผลงานศิลปะของแต่ละคนภายในกลุ่มบำบัด ภูมิหลังของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น ทฤษฎีการทำกลุ่มบำบัดของ Irvin D. Yalom ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์เชิงบวกแก่สมาชิกกลุ่ม ดังนี้

๑. การสร้างความคาดหวังขึ้นมาใหม่ให้กับสมาชิกกลุ่มอีกครั้ง (Installation of hope)

๒. ความคล้ายคลึงกันของสมาชิกกลุ่มซึ่งจะช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวลง (Universality)

๓. การตระหนักคิดและเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้จากกลุ่ม (Imparting of information)
๔. การเห็นประโยชน์ของผู้อื่น (Altruism)
๕. การย้อนกลับไปแก้ปมประเด็นที่ก่อให้เกิดต้นตอของปัญหาซึ่งอาจมีรากฐานมาจากประเด็นหรือความรู้สึกที่มีต่อครอบครัวดั้งเดิม (The corrective recapitulation of the primary family group)
๖. พัฒนาการในการเข้าสังคม (Development of socializing techniques)
๗. การเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสม (Imitative behavior)
๘. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal learning)
๙. ความเป็นหนึ่งเดียวของสมาชิกกลุ่มหรือความเหนียวแน่นของกลุ่ม (Group Cohesiveness)
๑๐. การปลดปล่อยอารมณ์ที่รุนแรง (การระบายอารมณ์) (Cathasis)
๑๑. ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในปัจจุบัน (เช่น ความตายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้) (Existential factors)

กระบวนการกลุ่มศิลปะบำบัดประกอบด้วย

๑. รูปแบบและโครงสร้างของกลุ่มศิลปะบำบัด อาจไม่เป็นทางการและมีอิสระมากกว่ากลุ่มบำบัดในรูปแบบอื่น โดยที่วัตถุประสงค์ของกลุ่มอาจทำเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหรือทำกลุ่มเพื่อมุ่งเน้นที่การบำบัด นอกจากนี้การทำกลุ่มบำบัดส่วนใหญ่จะเน้นความเฉพาะเจาะจงของสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาและสถานที่บำบัด รวมถึงขั้นตอนและการอภิปรายในกลุ่ม แต่กระบวนการศิลปะบำบัดนั้น สามารถทำได้กว้างกว่า มีอิสระและไม่ยึดติดกับโครงสร้างมากนัก แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม โครงสร้างยังถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะกติกากำหนดที่จำเป็นต้องสร้างความชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการกลุ่ม ที่เกิดจากการประยุกต์วิธีการต่างๆของการบำบัดเข้าด้วยกันนั่นเอง ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญสำหรับสมาชิกกลุ่มคือข้อตกลงร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มจะต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและไว้วางใจกัน หากไม่มี ๒ สิ่งนี้แล้วจะเป็นการยากที่จะทำให้การบำบัดบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ แต่ความจำเพาะบางอย่างของกลุ่มศิลปะบำบัดก็คือ พื้นที่ แสงสว่าง และวัสดุสำหรับใช้ในการทำงานศิลปะ โดยที่นักศิลปะบำบัดต้องจัดหาวัสดุและอุปกรณ์หรืออาจให้สมาชิกกลุ่มเป็นผู้จัดหา ในบางครั้งอาจมีการนำสื่อประเภทต่างๆ มาใช้ในกระบวนการด้วย ซึ่งวัสดุเหล่านี้มีความจำเป็นและนำมาใช้ได้ทันที เช่น ดินสอสี หมึก สีเทียน ดินน้ำมัน สีน้ำมัน เป็นต้น โดยวัสดุต่างๆ ที่นำมาใช้จะเป็นไปตามเป้าหมายของการบำบัดในแต่ละครั้งนั่นเอง ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ อาจใช้เทคนิคต่างๆ เข้ามาประกอบเพื่อให้การทำงานเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มอาจขอคำแนะนำจากผู้บำบัดหรือสมาชิกคนอื่นภายในกลุ่มได้ โดยอาจจับคู่กันทำงานหรือทำเป็นกลุ่มย่อย หรืออาจจะเป็นกลุ่มใหญ่ โดยทั่วไปแล้วสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลต่อโครงสร้างของกลุ่ม เช่น บางกลุ่มสมาชิกจะมีความกระตือรือร้นต่อการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็น แต่บางกลุ่มอาจค่อนข้างช้าและมีความยากลำบากในการแสดงความคิดเห็น แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ยังมีอิทธิพลเชิงบวกต่อโครงสร้างของกลุ่มอยู่ดี ดังนั้นนักศิลปะบำบัดอาจต้องกระตุ้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มนั้นๆ

๒. การจัดสรรเวลา ถือเป็นความยุ่งยากอย่างหนึ่งของกลุ่มศิลปินบำบัด เพราะแต่ละครั้งของการบำบัดสมาชิกกลุ่มมักจะทำงานไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดเวลาในการบำบัดแต่ละครั้งแล้วก็ตาม บางครั้งอาจต้องเลื่อนการอภิปรายผลงานเป็นการบำบัดในครั้งต่อไป เนื่องด้วยเวลาไม่เพียงพอต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ นอกจากนี้อาจพบว่าสมาชิกกลุ่มผู้เป็นเจ้าของผลงานศิลปะนั้น อาจเปลี่ยนประเด็นการอภิปรายผลงานได้อีกด้วย โดยเฉพาะเมื่อเวลาหมดก่อนที่ผลงานจะเสร็จแล้วต้องมานำเสนอผลงานในครั้งต่อไป จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นที่จะต้องจัดการ แต่ปัญหาเหล่านี้มักจะไม่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มที่มีการสื่อสารผ่านทางคำพูดที่ค่อนข้างน้อย ถึงแม้ว่ากระบวนการกลุ่มบำบัด อาจเลื่อนออกไปได้เมื่อหมดเวลาก็ตาม แต่จะไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ปัญหาและทำให้ความคับข้องใจที่มีอยู่ไม่ได้ระบายออกมาตามผลงานที่ได้ทำขึ้น ดังนั้นในกลุ่มบำบัดจึงควรมีช่วงที่นำเข้าสู่ประเด็นปัญหาให้กับสมาชิกกลุ่ม ไม่ว่าจะในกลุ่มนั้นจะมีสมาชิกกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันน้อยหรือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ต่อกันได้ง่ายก็ตาม อีกทั้งเพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่ นอกจากการแนะนำวัสดุที่จะต้องใช้อีกแล้วยังรวมถึงการส่งเสริมให้สมาชิกได้รู้จักเคารพผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มและป้องกันไม่ให้เกิดสมาชิกในกลุ่มถูกละเลย ในขั้นตอนการนำเสนอผลงานศิลปะนั้น ควรให้สมาชิกกลุ่มให้ความสนใจในการนำเสนอผลงานของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่มด้วย ในกระบวนการบำบัดนักศิลปินบำบัดต้องตัดสินใจในเรื่องระยะเวลา เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการเลือกใช้วัสดุที่มีผลต่อการทำผลงานศิลปะ แต่จะต้องไม่รบกวนเวลาในการทำผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอภิปรายที่ต้องใช้เวลาอย่างเพียงพอ ทั้งนี้อาจต้องลำดับความสำคัญสำหรับการผลิตผลงานศิลปะ อาจต้องสละเวลาในการอภิปรายบางส่วน ดังนั้นนักศิลปินบำบัดจึงต้องกำหนดเป้าหมายของกลุ่มให้ชัดเจน สิ่งที่สำคัญของกลุ่มคือการทำงานด้วยความรับผิดชอบ นักศิลปินบำบัดจึงอาจต้องกำหนดโครงสร้างของกลุ่มให้ครอบคลุมกระบวนการโดยให้มีเวลาเพียงพอสำหรับการทำผลงานและการนำเสนอในส่วนปัจเจกแทรกซ้อนด้านเวลาที่ก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการกลุ่มบำบัดคือ สมาชิกกลุ่มบางคนไม่สามารถทำงานเสร็จได้ในการบำบัดเพียงครั้งเดียว จึงอาจต้องรอให้สมาชิกคนนั้นทำผลงานให้เสร็จแต่ก็ไม่ควรให้เวลาล่วงเลยมากเกินไป เพราะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการกลุ่มเป็นหลัก และยังเป็นการฝึกให้เกิดความรับผิดชอบต่อกลุ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มสามารถถามในสิ่งที่ต้องการหรือแสดงบทบาทได้ตามกรอบและกติกาของกลุ่ม ในส่วนการนำเสนอผลงานนั้น บางครั้งอาจเริ่มจากสมาชิกที่ทำผลงานเสร็จก่อน แต่ในสถานการณ์ที่ตรงกันข้ามอาจมีสมาชิกกลุ่มบางคนที่ไม่ต้องการรอและต้องการนำเสนอก่อน หากทำให้กลุ่มดำเนินการต่อไปได้ อาจเริ่มจากสมาชิกคนนั้นก่อนก็ได้ โดยให้พิจารณาจากกลไกของกลุ่มเป็นสำคัญ ในบางครั้งการนำเสนอผลงานศิลปะ อาจไม่มีเวลามากพอที่จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์จากการนำเสนอของสมาชิกทั้งกลุ่ม จึงอาจเลือกผลงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้เช่นกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป โดยมีเป้าหมายเฉพาะไปยังผลงานที่ได้นำเสนอตนเอง และการนำเสนอผลงานศิลปะร่วมกับการอภิปรายที่ผ่านประสบการณ์ในอดีต ร่วมกับการที่สมาชิกกลุ่มคนอื่นได้สะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อผลงานนั้น จะส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิกกลุ่มได้อีกด้วย

๓. การอภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านภาพวาด ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในกระบวนการกลุ่มศิลปินบำบัด ไม่ว่าจะภาพวาดหรือผลงานศิลปะนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ตาม

ในช่วงแรกสมาชิกกลุ่มมักจะไม่ค่อยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับตนเอง แต่ในกระบวนการกลุ่มศิลปบำบัดนั้น สมาชิกกลุ่มจะรับรู้ถึงสิ่งที่ตนเองแฝงอยู่ในภาพ โดยอาจแสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์ หัวข้อเรื่อง ลักษณะเด่น เป็นต้น ถึงแม้ว่าสมาชิกจะไม่อธิบายตนเองในระยะแรกก็ตาม จะไม่มีการอธิบายผลงานซ้ำอีก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นความรู้สึกของการรับรู้ในระดับบุคคลที่ลึกลงไป ดังนั้นการสื่อสารออกมาผ่านสีหรือสิ่งต่างๆที่ปรากฏในภาพจึงมีความสำคัญที่สื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกภายในจิตใจของเจ้าของผลงานชิ้นนั้นๆได้ โดยที่สมาชิกกลุ่มก็จะสามารถรับรู้ถึงสิ่งเหล่านี้ และเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องบันทึกไว้เป็นข้อมูลเป็นข้อมูลของสมาชิกกลุ่ม แต่อาจไม่จำเป็นต้องอธิบายออกมาโดยตรง อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลงานศิลปะก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน ทั้งนี้ผลงานศิลปะของสมาชิกกลุ่มนั้นอาจเป็นภาพวาดที่มีรูปร่างชัดเจนหรือไม่มีรูปร่างที่แน่นอน ภาพเปลือย ผลงานที่ดูหม่นหมอง เป็นต้น ในบางครั้งผลงานศิลปะอาจสร้างความประหลาดใจ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่อาจเกิดขึ้นได้และนั่นแสดงถึงการสื่อสารและการตอบสนองต่อกระบวนการกลุ่มผ่านการอภิปรายเพื่อให้เกิดการสำรวจตนเอง

๔. บทบาทของนักศิลปบำบัดในกระบวนการกลุ่มบำบัด เริ่มต้นจากการเป็นผู้นำกลุ่มที่มั่นคงและอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกกลุ่ม ถ้าหากมีผู้นำการบำบัดร่วมอาจแสดงบทบาทเดียวกันหรือต่างกันได้ ในบางครั้งผู้นำการบำบัดร่วมอาจไม่ใช่บุคลากรด้านศิลปะแต่จำเป็นที่จะต้องมีทักษะของการทำกลุ่มเชิงบำบัด (Therapeutic Group Skill) โดยอาจเป็นคนอื่นที่ดูแลงานด้านสุขภาพจิต เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือพยาบาล โดยผู้นำกลุ่มหลักจะเป็นผู้เลือกผู้นำกลุ่มร่วมจากปัจจัยและรูปแบบของสมาชิกกลุ่มเป็นหลัก ได้แก่ ขนาดกลุ่ม เป้าหมายการบำบัด ระยะเวลาการบำบัด บริบทของหน่วยงาน รูปแบบการบำบัดในแต่ละครั้ง และลักษณะเฉพาะของบุคคล เป็นต้น แต่สิ่งที่ต้องตระหนักคือทักษะเฉพาะเพื่อเป็นแบบอย่างด้านพฤติกรรมให้กับสมาชิกกลุ่ม เช่น ความเสียสละ การยอมรับ การให้ความเคารพผู้อื่น ความใส่ใจ โดยอยู่ภายใต้กรอบและรูปแบบของกระบวนการบำบัด สิ่งที่สำคัญของผู้บำบัดคือการให้ความสนใจกับประเด็นที่มีความสำคัญที่ต้องควบคุม ได้แก่ ระยะเวลา การรับสมาชิกกลุ่ม ค่าบริการ เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องใช้เวลาอันน้อยที่สุดในการที่จะทำให้สมาชิกกลุ่มกล้าเปิดเผยตนเองยอมรับ และให้ความเคารพผู้อื่น ซึ่งผู้บำบัดจะต้องไม่ตัดสิน และจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศที่จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดความเข้าใจในตนเอง เห็นคุณค่าของคนอื่นและตนเอง โดยผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่ม แต่สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือการเชื่อมโยงความรู้สึกที่มีต่อกันของสมาชิกกลุ่ม ในกระบวนการกลุ่มนั้น บ่อยครั้งที่ผู้บำบัดจะถูกวางตัวไว้ในตำแหน่งของคนที่มีความอำนาจและมีความฉลาด ดังนั้นสิ่งที่ผู้บำบัดควรทำคือการแสดงออกให้เห็นเหมือนกับครั้งแรกของการบำบัด ในขั้นตอนของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านผลงานศิลปะ หากนักศิลปบำบัดที่เป็นผู้บำบัดได้ทำผลงานในระหว่างการบำบัดด้วย ในขั้นตอนนี้ผู้บำบัดจะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านการอธิบายผลงานของตนเองด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่ในการนำเสนอจะต้องให้ความสำคัญไปที่การช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาให้กับสมาชิกกลุ่มไม่ใช่การให้ความสำคัญกับผลงานของตัวเอง และจะต้องนำเสนอผลงานเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าต่อกระบวนการบำบัดรักษา ซึ่งบ่อยครั้งที่การแลกเปลี่ยนของผู้บำบัดจะประกอบไปด้วยความรู้สึกและประสบการณ์ส่วนตัวที่มีต่อกลุ่มและสมาชิกกลุ่มแต่ละคน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในการแลกเปลี่ยนไม่ว่าจะเป็นผลงานหรือคำพูด

จึงจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มเป็นสำคัญ และในบางครั้งอาจเกิดข้อผิดพลาดได้บ้าง แต่การแลกเปลี่ยนของผู้นำกลุ่มนั้นก็เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้รู้จักผู้บ่าบัตมากขึ้นด้วย อีกทั้งยังทำให้ผู้บ่าบัตได้เข้าใจสมาชิกกลุ่มได้อีกด้วยเช่นกัน ส่วนเหตุผลอื่นๆ ที่จะละเว้นการสร้างสรรคผลงานศิลปะของผู้นำกลุ่ม คือ ปัจจัยด้านเวลาเนื่องจากการเพิ่มผลงานเข้ามาในกระบวนการเพื่อสำรวจปัญหานั้น จะยิ่งลดเวลาการนำเสนอของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนที่มีข้อจำกัดอยู่แล้วลงไปอีก ในส่วนเหตุผลต่อมา สำหรับบางกลุ่มที่มีนักศิลปบ่าบัต ซึ่งเป็นผู้บ่าบัตที่มีความสามารถด้านศิลปะจะส่งผลให้สมาชิกกลุ่มเกิดความประหม่าต่อการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองได้โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามมีความเป็นไปได้ที่สมาชิกกลุ่มจะให้ความสนใจกับผลงานของผู้บ่าบัตและนำมาเป็นข้ออ้างที่จะไม่ทำผลงานของตนเองได้เช่นกัน ในการอ้างถึงผลงานของผู้บ่าบัตจึงไม่ใช่เหตุผลที่สมาชิกกลุ่มจะไม่ทำผลงานศิลปะและนั่นก็ไม่ใช่เหตุผลที่ผู้บ่าบัตจะไม่ทำผลงานศิลปะด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการทำผลงานของผู้บ่าบัตจะช่วยส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มสามารถจัดการกับปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้ ในกระบวนการกลุ่มบ่าบัตนั้น หากสมาชิกกลุ่มต้องการรู้ว่าสมาชิกคนอื่นคิดกับตนเองอย่างไร ก็จะขอให้แต่ละคนบอกสิ่งที่ได้เห็นจากผลงานชิ้นนั้นๆได้ ในส่วนขั้นตอนของการยุติกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะสะท้อนความรู้สึกที่มีต่อผลงานในตอนท้ายร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ องค์กรประกอบที่เห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในกระบวนการกลุ่มบ่าบัต คือ ภาวะการแข่งขันกันแบบพี่น้องในครอบครัว เพื่อให้ผู้บ่าบัตที่เปรียบเหมือนผู้ปกครองสนใจ พอใจ หรือให้ความรัก สมาชิกกลุ่มบางคนอาจมีการแสดงพฤติกรรมเด็มาๆ ซ้ำๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจได้ กลุ่มจึงเป็นสังคมจำลองที่จะสะท้อนสภาพครอบครัวของสมาชิกนั่นเอง กลไกของกลุ่มจะก่อให้เกิดประสบการณ์แก่สมาชิกในการแก้ปัญหาทางอารมณ์ของตนเอง สำหรับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ผู้บ่าบัตจะต้องพยายามตอบสนองสมาชิกและกลุ่มอย่างตรงไปตรงมาด้วยปฏิภาณและไหวพริบ แต่ในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในกลุ่มบ่าบัตนั้น การที่ผู้บ่าบัตจะตอบสนองความรู้สึกที่แตกต่างของสมาชิกแต่ละคนอาจทำได้ค่อนข้างยาก แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามทุกความรู้สึกที่ส่งต่อมายังผู้บ่าบัตจะช่วยลดทอนประเด็นปัญหาของสมาชิกกลุ่มลงได้ ในกลุ่มที่สมาชิกมีความรู้สึกเกิดขึ้นอย่างมากเกินกว่าประสบการณ์ของผู้บ่าบัต ในกรณีนี้ให้หาจุดร่วมเชื่อมโยงการบ่าบัตเพื่อให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ ในส่วนการบ่าบัตรายบุคคลพบว่าสิ่งสำคัญคือการทำที่ผู้เข้ารับการบ่าบัตจะต้องใช้ความพยายามเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือแต่กลับไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้นอาจต้องใช้ปัจจัยหลายอย่างมาสนับสนุนเพื่อให้เกิดความสำเร็จที่เปรียบเสมือนแสงนำทาง ซึ่งนั่นก็คือผู้บ่าบัตที่เป็นเสมือนความหวังของผู้เข้ารับการบ่าบัตที่จะช่วยให้คนเหล่านั้นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น นอกจากนี้กลุ่มยังเป็นเหมือนการสร้างเครือข่ายผู้คนที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจผู้อื่นให้มากยิ่งขึ้นนั่นเอง

การนำศิลปะมาใช้ร่วมกับจิตบ่าบัตจะช่วยลดกลไกการป้องกันตนเอง จึงสามารถเข้าถึงจิตใจในส่วนลึกของผู้เข้ารับการบ่าบัตหรือสมาชิกกลุ่มได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าศิลปบ่าบัตถือว่าเป็นเทคนิคการบ่าบัตทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญเพื่อให้ผู้เข้ารับการบ่าบัตหรือสมาชิกกลุ่มได้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่อกันภายในกลุ่ม เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหา เกิดการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Harriet Wadson (1980, p.241 – 242) ได้ทำกลุ่มบำบัดกับวัยรุ่นในโรงพยาบาล โดยสมาชิกกลุ่มมีอายุตั้งแต่ ๑๘ – ๒๙ ปี ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มจะมีอายุอยู่ที่ ๑๙ ปี ทั้งนี้ผู้ป่วยจะเข้าร่วมกลุ่มศิลปบำบัด อย่างน้อย ๑ กลุ่ม จาก ๒ กลุ่มบำบัด โดยมีสมาชิกกลุ่มกลุ่มละ ๔ – ๕ คน ใช้ระยะเวลาในการบำบัดประมาณ ๖ เดือน และใช้วัสดุต่างๆ ในกระบวนการบำบัด เช่น ดินสอสี ดินเหนียวสำหรับปั้น เป็นต้น ใช้เวลาในการบำบัดต่อครั้ง ๑ ชั่วโมง และอีกครั้งชั่วโมงสำหรับการอภิปราย โดยที่ผู้บำบัดจะให้ความสนใจต่อความรู้สึกและปฏิกิริยาตอบสนองในภาพรวมของกลุ่มเป็นสำคัญ สำหรับสมาชิกกลุ่มศิลปบำบัด ๑ กลุ่ม ประกอบด้วยนักบำบัดหลายคนที่ให้การดูแลผู้ป่วยที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผู้ป่วยจะพบจิตแพทย์ เป็นรายบุคคล อีกทั้งภายในหอผู้ป่วยนั้น จะดูแลเรื่องการจัดการปัญหาด้วยจิตบำบัดกับครอบครัว รวมถึงการทำศิลปบำบัดกับครอบครัวด้วย ทั้งนี้ในการบำบัดนั้นอาจไม่พบปัญหาทั้งหมดของผู้ป่วย ดังนั้นจึงใช้กลุ่มศิลปบำบัดเพื่อสำรวจปัญหา

กลุ่มศิลปบำบัด มีวิธีดำเนินการที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ป่วยใหม่บางคนมีความประสงค์ จะเข้ากลุ่มเพื่อค้นหาความพึงพอใจด้วยวิธีต่างๆ แต่จากรูปแบบการใช้ชีวิตทำให้ยากลำบาก ต่อการที่จะสนุกสนานกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในกลุ่มบำบัดได้ แต่ผู้ป่วยหลายคนกลับรู้สึกว่าการศิลปบำบัด ช่วยให้เขาได้เข้าใจตัวเอง ซึ่งอาสาสมัครที่เข้าร่วมการบำบัดในครั้งนี้ จะต้องเข้าร่วมโปรแกรมพื้นฐานที่เป็นช่วงทดลองในระยะเวลา ๓ สัปดาห์ หลังจากนั้นพบว่าอาสาสมัครที่เป็นสมาชิกกลุ่มยังคงกลับมาเข้าร่วมกลุ่มศิลปบำบัดอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีใครออกจากการบำบัด ภายหลังจากทดลองโปรแกรมใน ๓ สัปดาห์แรก ทั้งนี้ความคาดหวังของการบำบัดในครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ป่วยมีการสื่อสารผ่านอวจนะภาษาลดลง และช่วยให้ผู้ป่วยพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ที่จะเข้าใจตัวเองและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้นั่นเอง

โยธิน จารุจฑารัตน์ (๒๕๕๓ ก, หน้า ๓๕) ได้ทำการประเมินสภาวะสุขภาพจิต เพื่อคัดกรองเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกลุ่มจิตบำบัด ซึ่งพบว่าเยาวชนที่ผ่านการประเมินแล้วเข้าร่วมกลุ่มบำบัดนั้น ส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านอารมณ์ ทั้งนี้ตามพัฒนาการทางจิตสังคม ชั้นที่ ๕ ของ แอริคสัน ที่กล่าวไว้ว่า ในช่วงวัยนี้อารมณ์จะปั่นป่วน เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดง่าย เครียดง่าย โกรธง่าย อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้าโดยไม่มีสาเหตุได้ง่าย อารมณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้ อาจทำให้เกิดพฤติกรรมเกรี้ยว ก้าวร้าว มีผลต่อการเรียนและการดำเนินชีวิต ซึ่งเห็นว่าปัญหาส่วนหนึ่งของเยาวชนที่กระทำผิดนั้นมาจากภาวะเก็บกดอารมณ์ด้วย ที่ก่อให้เกิดความเครียดขึ้น ประกอบกับการที่เยาวชนยังขาดความเข้าใจความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง Art Feeling จึงเป็นเครื่องมือ ที่ช่วยให้เยาวชนได้มองเห็นความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองได้เป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผ่านผลงานศิลปะ ที่เยาวชนได้ทำขึ้นจากกระบวนการกลุ่ม อีกทั้ง Art Feeling ยังใช้ในการสร้างสัมพันธภาพในกระบวนการเริ่มต้นของการบำบัดได้อีกด้วย ประกอบกับการบำบัดทางจิตเวชถือเป็นปัญหาทางอารมณ์ ไม่ใช่เหตุผล ดังนั้น Art Feeling จึงมีส่วนสำคัญในการบำบัด ได้มากยิ่งขึ้น ร่วมกับการเขียนบันทึกประจำของเยาวชนที่นอกจากจะเป็นการให้คำปรึกษา ในเบื้องต้นแล้ว ยังถือว่าการบำบัดตามทฤษฎีการรู้คิดด้วย ซึ่งเปรียบเสมือนการให้มุมมอง

แก่เยาวชนผ่านกระบวนการให้คำปรึกษาเบื้องต้นจากการตอบบันทึกประจำวัน เพื่อให้เยาวชนเกิดความคิดใหม่นั้นเอง

โยธิน จารุจุฑารัตน์ (๒๕๕๗ ข, หน้า ๒๖ และ ๒๘) ได้ทำการศึกษาเยาวชนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบพลัดมือด้วยการตรวจวินิจฉัยทางจิตวิทยาคลินิกและให้การบำบัดด้วยศิลปบำบัด ซึ่งพบว่าเยาวชนมีแนวโน้มของความเศร้า กังวล และย้ำคิดย้ำทำ เกี่ยวกับเรื่องคดีในระยะแรกของการถูกควบคุมตัวเนื่องจากถูกมารดาถอนประกัน เมื่อผ่านการบำบัดแล้วเยาวชนมีความรับผิดชอบและตั้งใจต่อการทำงานศิลปะเป็นอย่างดี เกิดการทบทวนความคิด ความรู้สึกและความต้องการของตนเอง รู้จักรอคอย และเริ่มทำความเข้าใจผู้อื่นและปัญหาของตนเองมากขึ้น สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เยาวชนเริ่มตระหนักถึงข้อดีของการยับยั้งชั่งใจ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำต่างๆของตนเอง อีกทั้งยังเกิดการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองในขณะก่อนและหลังการถูกควบคุมตัวด้วย สิ่งที่ต้องปรับปรุง เยาวชนยังมีปัญหาในด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเองอยู่ เนื่องจากมีระยะเวลาในการบำบัดที่จำกัด

ในด้านการบำบัดวัยรุ่นที่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมด้วยศิลปบำบัดนั้น จะช่วยให้วัยรุ่นเกิดการเรียนรู้เพื่อเข้าใจตัวเองและสื่อสารให้คนรอบตัวรวมถึงคนอื่นเข้าใจเกิดความเข้าใจวัยรุ่นได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญในการทำจิตบำบัดสำหรับที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการกระทำ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติให้มีความเหมาะสมมากขึ้น แต่ทั้งนี้ในการเลือกวิธีการบำบัดนั้น ต้องใช้การประเมินความสามารถและความถนัดของผู้บำบัดและผู้เข้ารับการบำบัดประกอบด้วย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการ

ผลงานวิชาการฉบับนี้เป็นการศึกษาจากการทำกลุ่มศิลปะบำบัด โดยนำผลงานศิลปะที่ได้มาจัดแสดงในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนด้วยการสื่อสารผ่านการนำเสนอจากผลงานศิลปะเกี่ยวกับความรุนแรงและการยุติความรุนแรงที่มีต่อเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีการศึกษาดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เยาวชนจำนวน ๑๒ คน ที่มีความสนใจในการค้นหาและพัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านการทำงานศิลปะด้วยกระบวนการกลุ่มเชิงบำบัด ซึ่งฝึกอบรมอยู่ที่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการ

๑. เทคนิคศิลปะบำบัดและจิตบำบัด สำหรับใช้ในกระบวนการกลุ่มบำบัดเพื่อนำเข้าสู่ประเด็นการสร้างสรรค์ผลงานและสะท้อนความคิดรวมถึงทัศนคติเกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีตที่มีความรุนแรงและการเสนอแนวทางเพื่อยุติความรุนแรง

๒. วัสดุและอุปกรณ์ในการทำผลงานศิลปะ

๒.๑ กระดาษเรนซอง ขนาด A ๓ ๕๐ แผ่น	จำนวน ๔ แพ็ค
๒.๒ สีน้ำโปสเตอร์และจานสี	จำนวน ๑๒ ชุด
๒.๓ พู่กันคละขนาด (เล็ก, กลาง, ใหญ่)	จำนวน ๑๒ ชุด
๒.๔ ฟองน้ำ	จำนวน ๑๒ ชิ้น
๒.๕ สีน้ำมันแท่ง (Oil Pastel) ๒๕ สี	จำนวน ๑๒ กล่อง
๒.๖ ดินสอดำ (๒ B)	จำนวน ๑ โหล
๒.๗ ยางลบ	จำนวน ๑๒ ก้อน
๒.๘ สีไม้ ๒๔ สี	จำนวน ๑๒ กล่อง
๒.๙ สีน้ำหลอด	จำนวน ๑๒ กล่อง
๒.๑๐ กระดาษ ๑๐๐ ปอนด์ แผ่นใหญ่	จำนวน ๒๐ แผ่น
๒.๑๑ แผ่นรองวาดภาพ ขนาด A ๓	จำนวน ๑๒ แผ่น

๓. พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการผลงานศิลปะ ในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

วิธีดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการ

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการด้วยการทำกลุ่มศิลปบำบัด มีรายละเอียดดังนี้

๑. รับประสานงานจากสถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อหาหรือแนวทางการดำเนินการในการจัดกิจกรรมกลุ่มกับเด็กและเยาวชนเพื่อผลิตผลงานศิลปะสำหรับใช้สื่อสารกับบุคคลภายนอก

๒. ติดต่อประสานงานกับวิทยากร/ที่ปรึกษา เพื่อวางแผนการดำเนินงาน

๓. รับสมัครเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มบำบัด ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา

๔. จัดกลุ่มศิลปบำบัดกับเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา ตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ ระหว่างวันที่ ๗ - ๘ และ ๑๔ - ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

๕. ประชุมสรุปผลการดำเนินงานและคัดเลือกผลงานเยาวชน ในวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

๖. จัดแสดงผลงานและนำเสนอผลงานศิลปะของเด็กและเยาวชนต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงยุติธรรม ในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ระหว่างวันที่ ๒๘ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ ศูนย์ประชุมวายุภักษ์ โรงแรมเซ็นทาราบายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลงานวิชาการฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการศิลปบำบัด เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยเด็กและเยาวชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงและการยุติความรุนแรง สำหรับนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งได้ผลการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมาชิกกลุ่ม

กรณีศึกษาที่ ๑ เยาวชนอายุ ๑๗ ปี กระทำผิดด้วยคดีปล้นทรัพย์ ๓ คดี ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินคดีที่ ๑ ให้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลาขั้นต่ำ ๓ ปี และขั้นสูง ๔ ปี, คดีที่ ๒ ให้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลาขั้นต่ำ ๒ ปี และขั้นสูง ๔ ปี, คดีที่ ๓ ให้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลาขั้นต่ำ ๒ ปี และขั้นสูง ๔ ปี เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรูณา ได้ ๕ เดือนเศษ จึงทำเรื่องขอย้ายสถานควบคุมไปที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกาญจนาภิเษก ซึ่งเยาวชนฝึกอบรมได้ประมาณ ๓ เดือนเศษ เยาวชนได้ลาเยี่ยมบ้านและไม่ได้กลับมาเข้ารับการฝึกอบรมต่อตามเดิม จึงถูกส่งตัวกลับมาที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรูณา ซึ่งเยาวชนกลับมาได้เกือบ ๑ เดือน ก่อนมาเข้าร่วมกลุ่มศิลปบำบัด โดยที่เยาวชนผ่านการฝึกอบรมและควบคุมตัวมาแล้วเป็นเวลาทั้งสิ้น ๑ ปี ๔ เดือน ทั้งนี้เยาวชนเป็นคนชอบอ่านหนังสือ เคยผ่านการประกวดการแข่งขันด้านการพูด ในระหว่างควบคุมตัวเยาวชนมีความกังวลในเรื่องครอบครัวโดยเฉพาะปัญหาที่มารดาถูกโกงเงิน จากการที่เยาวชนย้ายสถานที่ควบคุมตัวทำให้เยาวชนมีท่าทีต่อต้านกับระบบของศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรูณา อยู่บ้าง แต่หากรับฟังความคิดเห็นเยาวชนจะมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น อีกทั้งเยาวชนยังมีอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่มั่นคง ชอบประชด ถูกกระตุ้นได้ง่าย มักจะทำร้ายผู้อื่นเพื่อระบายออก และใช้ยาเสพติดเพื่อจัดการกับความเครียดให้ตนเองมีความสุขขึ้น นอกจากนี้เยาวชนอยู่ในระหว่างการเสนอเรื่องเพื่อขอย้ายสถานที่ควบคุมตัว ไปอยู่ที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ จ.อุบลราชธานี ซึ่งเป็นการย้ายสถานที่ควบคุมตัวด้วยความสมัครใจของเยาวชนและมารดา ด้วยสาเหตุของปัญหาทางครอบครัว

กรณีศึกษาที่ ๒ เยาวชนกระทำผิดมาแล้ว ๖ คดี ได้แก่ เสพกัญชา เมื่ออายุ ๑๓ ปี, ครอบครองยาบ้าและยาไอซ์ รวม ๓ คดี เมื่ออายุ ๑๔ ปี, สูดดมสารระเหย เมื่ออายุ ๑๕ ปี และวิ่งราวทรัพย์ เมื่ออายุ ๑๗ ปี ปัจจุบันเยาวชนอายุ ๑๘ ปี ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลาขั้นต่ำ ๒ ปี และขั้นสูง ๓ ปี ทั้งนี้เยาวชนถูกควบคุมตัวมาแล้วเป็นเวลาทั้งสิ้น ๑ ปี ๑๐ เดือน ซึ่งเยาวชนเคยย้ายสถานที่ควบคุมตัวไปอยู่ที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกาญจนาภิเษก ได้ประมาณ ๓ เดือน แต่ทำผิดระเบียบเกี่ยวกับโทรศัพท์และยาแก้ไอ จึงถูกส่งตัวกลับมาที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรูณา ในระหว่างที่ฝึกอบรมเยาวชนยังขาดเป้าหมาย และไม่มีแผนชีวิต ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เสพยาเสพติดหลายชนิดเพื่อคลายเครียด

และเคยทำร้ายตัวเองด้วยการกรีดศีรษะ ในด้านครอบครัวนั้น บิดาของเยาวชนเคยทำผิดและถูกจับกุมตั้งแต่เยาวชนอายุได้ประมาณ ๕ เดือน ส่วนมารดามีปัญหาสุขภาพจึงไม่มีเวลาให้การดูแลเอาใจใส่ต่อเยาวชนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งเยาวชนยังถูกทอดทิ้งและปล่อยปละละเลยจากย่าด้วย

กรณีศึกษาที่ ๓ เยาวชนอายุประมาณ ๑๗ ปี กระทำผิดในคดีครอบครองยาบ้าเพื่อจำหน่าย ๒ คดี โดยที่เยาวชนเคยถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานแรกรับเด็กและเยาวชนชายบ้านเมตตา ประมาณ ๓ เดือน ต่อมาเมื่อศาลเยาวชนและครอบครัว ได้ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรม เยาวชนจึงย้ายมาอยู่ที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรุณา ได้ประมาณ ๗ เดือน ซึ่งเยาวชนถูกควบคุมตัวมาแล้วเป็นเวลารวมทั้งสิ้นรวม ๑๐ เดือน และยังเหลือเวลาในการฝึกอบรมอีก ๒ เดือน ๑๔ วัน จากระยะเวลาการฝึกอบรมตามคำพิพากษาเป็นเวลาทั้งสิ้น ๑ ปี ทั้งนี้เยาวชนอยู่ในความดูแลของมารดาและบิดาเลี้ยง โดยที่มารดามักจะให้การเลี้ยงดูต่อเยาวชนอย่างตามใจ และเยาวชนไม่มีปัญหาความขัดแย้งกับบิดาเลี้ยง ก่อนถูกดำเนินคดีนั้น เยาวชนเรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เนื่องจากไม่ใส่ใจการเรียน และมักใช้เวลาว่างในการขับขี่รถจักรยานยนต์ ออกเที่ยวเตร่ คบเพื่อนที่เสพและจำหน่ายยาเสพติด ทะเลาะวิวาท นอกจากนี้เยาวชนยังมีปัญหาจากการนำยารักษาโรคบางชนิดมาใช้ผิดวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดอาการมึนเมาด้วย

กรณีศึกษาที่ ๔ เยาวชนอายุ ๑๗ ปี กระทำความผิดในคดีร่วมกันปล้นทรัพย์ ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรุณา เป็นเวลา ๒ ปี ซึ่งเยาวชนฝึกอบรมมาแล้วเป็นเวลา ๑ ปี และได้รับการลดระยะเวลาฝึกอบรม จึงเหลือเวลาในการฝึกอบรมอีก ๔ เดือน ทั้งนี้เยาวชนมาจากครอบครัวที่บิดาและมารดาเลิกร้างกัน โดยที่เยาวชนได้รับการเลี้ยงดูแบบพลัดมือจากบิดา มารดา และย่า หากเยาวชนเกิดความอึดอัดใจจากการอยู่ร่วมกับผู้ปกครองคนหนึ่งคนใด เยาวชนก็จะย้ายไปอยู่กับผู้ปกครองอีกคน ทำให้การอบรมเลี้ยงดูเยาวชนไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งหากโดนผู้ปกครองว่ากล่าวตักเตือน เยาวชนมักจะทำร้ายตัวเองด้วยการกรีดหน้าและศีรษะ จากการเลี้ยงดูของครอบครัวส่งผลให้เยาวชนทำอะไรตามใจตนเอง ขาดการควบคุมอารมณ์ของตัวเองอย่างเหมาะสม และมักจะเป็นฝ่ายเริ่มต้นก่อเรื่องทะเลาะวิวาทก่อนเสมอ

กรณีศึกษาที่ ๕ เยาวชนอายุ ๑๘ ปี กระทำผิดมาแล้ว ๓ ครั้ง ด้วยคดีปล้นและวิ่งราวทรัพย์ ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมจนกว่าจะอายุครบ ๒๔ ปี และเยาวชนถูกอายัดคดีจึงจะต้องไปจำคุกอยู่ที่เรือนจำภายหลังจากครบกำหนดการฝึกอบรม ซึ่งเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรุณา มาแล้ว ๑ ปี และเหลือระยะเวลาฝึกอบรมอีก ๕ ปี ทั้งนี้เยาวชนได้รับการเลี้ยงดูอย่างปล่อยปละละเลย และหากเยาวชนมีปัญหาพฤติกรรมจะได้รับการตักเตือนจากครอบครัวเพียงเล็กน้อย เยาวชนจึงมีอิสระค่อนข้างมาก อีกทั้งเยาวชนยังมีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง และมักจะทำร้ายตัวเองด้วยการกรีดแขน นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนมีรอยสักตามร่างกายเป็นจำนวนมาก

กรณีศึกษาที่ ๖ เยาวชนอายุ ๑๘ ปี มาจากครอบครัวที่บิดาและมารดาเลิกร้างกัน มารดาทิ้งเยาวชนไป โดยที่ไม่ได้ติดต่อกลับมาหาเยาวชนอีกเลย ส่วนบิดามีครอบครัวใหม่ ถึงแม้ว่าเยาวชนจะอยู่ในความดูแลของบิดาแต่ความสัมพันธ์ค่อนข้างห่างเหิน นอกจากนี้เยาวชนยังมีบุตร

แล้ว จำนวน ๒ คน ทั้งนี้เยาวชนกระทำผิดด้วยคดีวิ่งราวและปล้นทรัพย์ ๓ คดี และมีประวัติในการทำร้ายร่างกายผู้เสียหายด้วย ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรุณา คดีละ ๒ ปี ซึ่งเยาวชนฝึกอบรมมาแล้ว ๑๑ เดือน คงเหลือระยะเวลาฝึกอบรมทั้งสิ้น ๑ ปี ๖ เดือน นอกจากนี้เยาวชนเคยถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานแรกรับเด็กและเยาวชนชายบ้านเมตตามาก่อน และในระหว่างนั้นเยาวชนเคยเกิดความเครียดเพราะคิดถึงครอบครัวจึงทำร้ายร่างกายตัวเองด้วยการกรีดหน้า

กรณีศึกษาที่ ๗ เยาวชนอายุ ๑๗ ปี ๖ เดือน กระทำผิดในคดีปล้นทรัพย์ ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลาขั้นต่ำ ๓ ปี และขั้นสูง ๔ ปี โดยที่เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรุณา มาแล้วเป็นเวลา ๒ ปี คงเหลือเวลาในการฝึกอบรมอีก ๑ ปี ทั้งนี้เยาวชนมีพี่ชายที่เคยมีประวัติในการกระทำผิดตั้งแต่เด็กและเคยผ่านการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ จ.ราชบุรี มาก่อน แต่ด้วยความเป็นห่วงเยาวชน พี่ชายจึงสารภาพว่าร่วมกระทำผิดด้วยในครั้งนี้ เพื่อที่จะได้เข้ามาดูแลเยาวชน ก่อนหน้าที่เยาวชนจะถูกดำเนินคดีนั้น เยาวชนอยู่ในความดูแลของตาที่จังหวัดราชบุรี แต่ตาของเยาวชนมีอายุมาก จึงไม่สามารถติดตามและควบคุมพฤติกรรมของเยาวชนได้ ประกอบกับมารดามีปัญหาสุขภาพส่วนบิดาทอดทิ้งไป เยาวชนจึงเร่ร่อนมาถึงสนามหลวง กรุงเทพมหานคร ประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองด้วยการจำหน่ายแผ่นบันทึกข้อมูลละเมิดลิขสิทธิ์ จำหน่ายยาเสพติด จนกระทั่งกระทำผิดด้วยการปล้นทรัพย์ร้ายแรงในบริเวณนั้น นอกจากนี้เยาวชนยังเคยทำร้ายตัวเองโดยการกรีดแขนด้วย

กรณีศึกษาที่ ๘ เยาวชนอายุ ๑๗ ปี มีแนวโน้มของพฤติกรรมต่อต้านสังคม ทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง เคยใช้อาวุธทำร้ายร่างกายผู้อื่นและไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งเยาวชนเริ่มใช้ความรุนแรงเมื่ออายุประมาณ ๑๐ ปี เพราะถูกเพื่อนล้อว่าไม่มีบิดาและมารดา ทั้งนี้เยาวชนกระทำผิดด้วยคดีร่วมกันฆ่าผู้อื่น ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรุณา เป็นเวลา ๓ ปี โดยที่เยาวชนผ่านการฝึกอบรมมาแล้วเป็นเวลา ๑๐ เดือน คงเหลือเวลาในการฝึกอบรมอีก ๒ ปี ๒ เดือน ในช่วงแรกรับตัวนั้น เยาวชนมีอาการซึมเศร้าและมีแนวโน้มในการทำร้ายร่างกายตัวเอง แต่เมื่อเยาวชนสามารถปรับตัวได้ จึงมีการดูแลตัวเองได้ดีขึ้น นอกจากนี้เยาวชนยังค่อนข้างเจ็บและเก็บตัวเพราะมีความคิดว่าไม่มีใครสนใจจึงต้องอยู่รอดได้ด้วยตัวเอง อีกทั้งเยาวชนยังมีปัญหาในการควบคุมความโกรธด้วย

กรณีศึกษาที่ ๙ เยาวชนอายุประมาณ ๒๒ ปี กระทำผิดด้วยคดี ร่วมกันกระทำชำเรา ซึ่งผู้เสียหายคือคนรักของเยาวชน แต่ผู้ปกครองของผู้เสียหายไม่ยินยอม ศาลเยาวชนและครอบครัว จึงตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรุณา เป็นเวลา ๒ ปี โดยที่เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมมาแล้ว ๑ ปี ๕ เดือน เหลือระยะเวลาในการฝึกอบรมอีก ๖ เดือนเศษ ทั้งนี้มารดาของเยาวชนเสียชีวิตไปเมื่อ ๒ ปีก่อน ด้วยโรคไต นอกจากนี้ในเบื้องต้นยังไม่พบว่าเยาวชนมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง แต่เยาวชนชอบดื่มน้ำกระท่อมต้มเพื่อทำให้ตนเองมีเมามา และเยาวชนยังมีความคิดว่าการศึกษาไม่ใช่เรื่องสำคัญ

กรณีศึกษาที่ ๑๐ เยาวชนอายุประมาณ ๑๘ ปี เคยกระทำผิดและถูกฝึกอบรมมาก่อน แต่ถูกอัยคดีทำให้ไม่ได้รับการปล่อยตัว ซึ่งเยาวชนกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ได้แก่ ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับ

การฝึกอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรุณา เป็นเวลาขั้นต่ำ ๑ ปี และขั้นสูง ๒ ปี โดยที่เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นเวลา ๑ ปี ๑๐ เดือน คงเหลือเวลาในการฝึกอบรมอีก ๘ เดือน ทั้งนี้บิดาของเยาวชนมักจะดื่มสุราจึงไม่ได้ให้การดูแลเอาใจใส่ต่อเยาวชนเท่าที่ควร ทำให้เยาวชนต้องเร่ร่อนเลี้ยงดูตัวเอง อีกทั้งเยาวชนยังผูกพันกับพี่ที่อยู่เรือนจำและยึดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ในช่วงแรกรับตัวนั้น เยาวชนเคยมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับกลุ่มเพื่อนมาก่อนและคิดจะแก้แค้น แต่ด้วยระเบียบและกติกาต่างๆ เยาวชนจึงพยายามควบคุมตนเอง

กรณีศึกษาที่ ๑๑ เยาวชนอายุ ๑๘ ปี กระทำความผิดเป็นครั้งที่ ๔ ในคดีครอบครอง กล้วยฯ ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลา ๑ ปี ที่ ศูนย์ฝึก และอบรมฯบ้านกรุณา ซึ่งเยาวชนผ่านการฝึกอบรมมาแล้วเป็นเวลา ๒ เดือน คงเหลือระยะเวลา ในการฝึกอบรมอีก ๖ เดือน ทั้งนี้เยาวชนมาจากครอบครัวที่บิดาและมารดาแยกทางกัน เมื่อเยาวชนมีปัญหาพฤติกรรม มารดาจะตักเตือนบ้างแต่ไม่เข้มงวด ต่อมาเมื่อเยาวชนอายุได้ ๑๔ ปี จึงแยกออกไปอยู่กับพี่ซึ่งเป็นญาติห่างๆ ทำให้เยาวชนมีอิสระมากยิ่งขึ้น เริ่มคบเพื่อน ที่เสพยาเสพติด มีเรื่องทะเลาะวิวาท ขับขี่รถจักรยานยนต์ด้วยความเร็วบนท้องถนน ซึ่งเยาวชน เสพยาเสพติดเพื่อคลายความกังวลและทำให้ตัวเองรู้สึกดีขึ้น อีกทั้งเยาวชนยังติดเพื่อนและติดยา เสพติดด้วย และเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ นอกจากนี้ในการกระทำผิดทั้ง ๔ คดี ของเยาวชนเป็นคดีเกี่ยวกับการจำหน่ายยาเสพติดทั้งสิ้น

กรณีศึกษาที่ ๑๒ เยาวชนอายุ ๑๗ ปี ซึ่งเยาวชนต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เพราะต้องดูแลบิดา ต่อมาเยาวชนมีครอบครัวและมีลูกสาว จากสาเหตุที่ ไม่มีเงินซื้อนมให้ลูก เยาวชนจึงเดินยอดและจำหน่ายยาไอซ์ ซึ่งเป็นที่มาของการกระทำผิดจำนวน ๓ คดี ศาลเยาวชนและครอบครัว ตัดสินให้เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรม ในคดีแรกเป็นเวลา ๔ เดือน และคดีที่ ๒ เป็นเวลาขั้นต่ำ ๔ ปี และขั้นสูง ๕ ปี ส่วนคดีที่ ๓ ยังไม่ได้ตัดสิน โดยที่เยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นเวลา ๒ เดือน และเหลือระยะเวลาในการฝึกอบรมอีก ๔ ปี ๒ เดือน ในขณะนี้เยาวชนฝึกอบรมอยู่ที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรุณา และเยาวชนกำลัง เรียนในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเยาวชนมีความพยายามและ มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง

จากข้อมูลของกรณีศึกษาทั้ง ๑๒ คน อาจพบว่าระยะเวลาในการฝึกอบรมไม่สอดคล้องกับ จำนวนคดีและการตัดสินซึ่งเป็นเพราะในบางกรณีมีการนับระยะเวลารวมทั้งตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการ พิจารณาคดี (ควบคุมตัวในสถานแรกรับฯ ตามกระบวนการงานสถานพินิจฯ) และบางกรณีได้รับการลด ระยะเวลาการฝึกอบรมหรือเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา และบางกรณีให้ฝึกอบรมรวมทุกคดีในช่วง ระยะเวลาเดียวกัน เป็นต้น นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าเยาวชนทั้ง ๑๒ คน ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ไม่ อบอุ่น บิดาและมารดาเลิกร่างกัน ทำให้ขาดการดูแลเอาใจใส่ที่ดีและทอดทิ้งเยาวชน อีกทั้งเยาวชน ยังไม่ได้รับแบบอย่างที่ดีด้วย ซึ่งพบว่าเยาวชนมีอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่มั่นคง ขาดการควบคุม อารมณ์อย่างเหมาะสม โดยมักจะจัดการปัญหาด้วยการทำร้ายตัวเอง ทำร้ายผู้อื่น และเสพยาเสพติด เพื่อคลายเครียดเพื่อทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น รวมไปถึงการจำหน่ายยาเสพติดด้วย

กระบวนการการบำบัดและผลงานศิลปะ

กระบวนการกลุ่มศิลปะบำบัด

การทำกลุ่มบำบัดในแต่ละครั้ง จะเริ่มจากกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดทุกครั้ง เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วยตนเอง และระหว่างสมาชิกกลุ่มกับผู้บำบัดรวมถึงผู้ช่วยผู้บำบัด ซึ่งจะช่วยให้เกิดความไว้วางใจ อีกทั้งยังเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการกระบวนการกลุ่ม จากนั้นจึงนำเข้าสู่กิจกรรมตามกระบวนการในแต่ละวัน ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นในการสร้างสรรค์ผลงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการนำเสนอผลงานศิลปะบำบัดในแต่ละครั้ง โดยเน้นไปที่ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกที่มีต่อกันและกันภายในกลุ่ม (ปิยฉัตร เรืองวิเศษ ฟินนี่, ๒๕๖๐, หน้า ๑ - ๔)

กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด โดยการผลัดกันนำสมาชิกกลุ่มออกกำลังกายด้วยท่ากายบริหารคนละ ๑ ท่า เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับสมาชิกกลุ่ม มีการสลับบทบาทเป็นผู้นำและผู้ปฏิบัติตามคำสั่งภายใต้กติกากลุ่ม

กิจกรรมที่ ๑ ของเล่น / ของโปรดวัยเด็ก ให้เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้นึกถึงของเล่นหรือของโปรดในวัยเด็กก่อนจะให้ถ่ายทอดออกมาในภาพวาด โดยสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงก็ได้ หลังจากสร้างสรรค์ผลงานเสร็จแล้วให้แลกเปลี่ยนผ่านการนำเสนอโดยมีประเด็นคำถามให้เยาวชนได้สลับบทบาทแทนตัวเองเป็นของเล่นที่อยู่ในบ้านว่าได้เห็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีอะไรบ้างที่เกิดขึ้นในครอบครัว

กรณีศึกษาที่ ๑

ชื่อภาพ บ้านของฉัน

คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปนี้เพราะทำให้ผมคิดถึงของที่อยู่กับผมตลอดเวลา เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมันมีค่ากับผมมาก มันเก็บความทรงจำที่มีเวลาดีกับผมทุกสิ่งทุกเวลา นี่แหละครับที่อยากบอก”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ในระหว่างการอธิบายผลงานภาพในกลุ่มนั้นมีการพูดถึงความเกี่ยวข้องของการใช้ความรุนแรงที่มีต่อตัวเอง คือเมื่อเจอปัญหาที่หนักในชีวิตอาจจัดการแก้ปัญหาด้วยการกระโดดตึกหรือทำร้ายตนเองด้วยวิธีรุนแรงเพื่อยุติปัญหา

กรณีศึกษาที่ ๒

ชื่อภาพ โดเรมอน สุดที่รัก

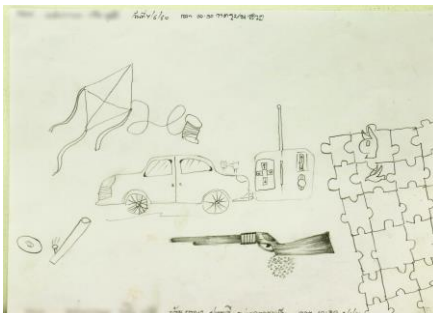
คำอธิบายภาพ

“ตุ๊กตาตัวนี้เป็นของที่แม่ซื้อให้ผมครับ ผมอยู่ด้วยแล้วมีความสุขมากๆ ผมไปไหนก็ต้องมีตุ๊กตาไปด้วย แม่กระทั่งกินข้าวมันยังมานั่งอยู่กับผมเลย ตุ๊กตาโปรดตัวนี้ มันเห็นข้อดีและข้อเสียของตัวเองและครอบครัวผมมามากพอครับ ข้อดีที่เห็นก็...เห็นผมนั่งหัดเขียนหนังสือครับ ข้อเสียก็เห็นครอบครัวของผมทะเลาะกันบ่อยครั้ง ทำให้ตุ๊กตาโดเรมอน รู้สึกเศร้าไปตามๆ กับผมเลยครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ในระหว่างการอธิบายผลงานภาพในกลุ่มนั้นมีการพูดถึงบิดาและมารดาที่มีปากเสียงต่อกันค่อนข้างรุนแรงในครอบครัว แต่ยังไม่ถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน

กรณีศึกษาที่ ๓

ชื่อภาพ ของเล่นที่ฉันชอบ

คำอธิบายภาพ

“ผมชอบเล่นสิ่งพวกนี้มาก ขาดไม่ได้เลย ใครมาจับไม่ได้เลย”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ในกรณีนี้พบสิ่งนี้อาจเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสพยาเสพติดในภาพด้วย ซึ่งอาจสื่อถึงพฤติกรรมในเชิงลบได้

กรณีศึกษาที่ ๔

ชื่อภาพ ความทรงจำในวัยเด็ก

คำอธิบายภาพ

“ผมมีกระถางต้นไม้อยู่ ๑ กระถาง ซึ่งทำไว้ในตอนเรียน สิ่งที่ต้นไม้เห็นในสิ่งที่ไม่ดีคือเห็นในครอบครัวทะเลาะกัน”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

บิดาเมื่ออยู่ในบ้านจะดื่มสุรา เมื่อเม้าจะโวยวายและด่าทอ มีการตบตีกันบ้าง

กรณีศึกษาที่ ๕

ชื่อภาพ กระรอกผู้นำสงสาร
กับหมาผู้น่ารัก

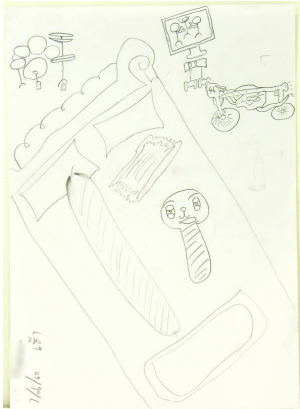
คำอธิบายภาพ

“ผมเลี้ยงกระรอกตั้งแต่เด็กๆ และหมาน้อย สิ่ง
สัตว์เลี้ยงของผมเห็นสิ่งที่ไม่ดีในบ้านคือ พ่อ แม่ ของผม
ทะเลาะกันบ่อยมาก แต่สิ่งที่สัตว์เลี้ยงของผมเห็นในสิ่งที่ดี
ในบ้านคือ ถึงแม้พ่อและแม่ของผมจะทะเลาะกันหนักแค่
ไหนก็ไม่เคยเลิกรักกันเลย”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชนเลี้ยงสุนัขพันธุ์พิทบูลฯ ให้กัดกระรอก ต่อมา
สุนัขตายเพราะถูกวางยาเบื่อ ส่วนบิดาเมาสุราและทำร้าย
คนข้างบ้านจนบิดาถูกแทง ตอนที่เยาวชนเรียนอยู่ชั้น
ป.๑ - ป.๒ ซึ่งเยาวชนยังคงมีความคิดที่จะแก้แค้นอยู่

กรณีศึกษาที่ ๖

ชื่อภาพ ของที่เราชอบและ
เห็นอะไรเราบ้างครับ

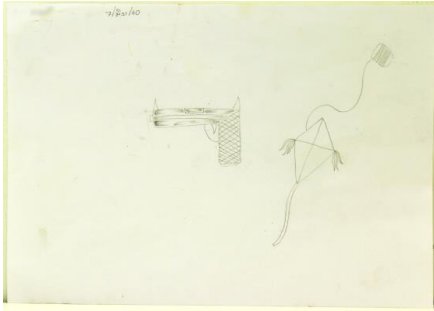
คำอธิบายภาพ

“ก็มีผ้ารักที่ขาดไม่ได้และตุ๊กตาของรักและเกมเพลย์และ
มีเครื่องดนตรีและรถมอเตอร์ไซด์ มันเห็นด้านมีความสุข
ก็คือเราอยู่กับแบบมีความสุขและไปด้วยดี และด้านเสีย
พ่อ แม่ แยกทางกันครับ และเห็นผมนำสิ่งผิดเข้าบ้าน
และยังทำตัวเองไม่ดีและยังดื้ออีกครับผม”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชนนึกถึงผ้าและหมอนที่เป็นของรักในวัยเด็ก
ทั้งนี้พบว่าเยาวชนอาจมีแนวโน้มของวุฒิภาวะที่ค่อนข้าง
ต่ำกว่าวัย

กรณีศึกษาที่ ๗

ชื่อภาพ ของเล่นตอนเด็ก

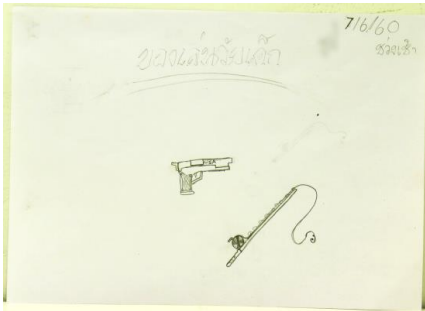
คำอธิบายภาพ

“ปีนกับวาวเป็นของเล่นที่ผมชอบเล่นมากที่สุดในวัยเด็ก ๒ สิ่งนี้ อยู่ได้นานถึง ๒ ปี ไม่อยากให้ใครยุ่งกับ ๒ สิ่งนี้ มันเป็นของที่ผมรักมากเลย แคน้องเล่นผมยิ่งว่าเลย”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชนมีอาการทางกายที่มีผลข้างเคียงมาจากการรับประทานยาทางจิตเวช

กรณีศึกษาที่ ๘

ชื่อภาพ ของเล่นในความทรงจำ

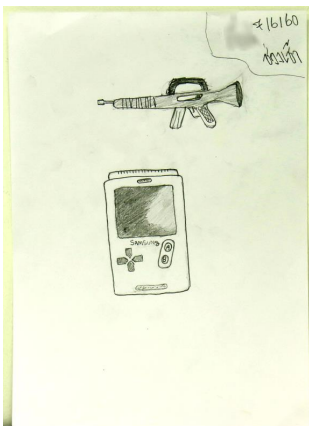
คำอธิบายภาพ

“ของเล่น ๒ ชิ้นนี้เป็นของเล่นที่ผมรักมากเพราะว่ามันอยู่กับผมในตอนที่ผมมีความสุข ในตอนที่ผมร้องไห้ และตอนที่ผมยิ้ม ผมเลยรักมันมาก ส่วนสิ่งดีที่ของเล่นได้เห็นก็คือผมช่วยที่บ้านทำงานบ้าน ส่วนสิ่งที่ไม่ดีคือผมแกล้งเพื่อนครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ข้อมูลในกลุ่มที่เยาวชนได้แลกเปลี่ยนคือ การที่เยาวชนได้ทำร้ายผู้อื่นนอกบ้าน โดยที่ครอบครัวไม่รู้เรื่อง

กรณีศึกษาที่ ๙

ชื่อภาพ ความทรงจำ

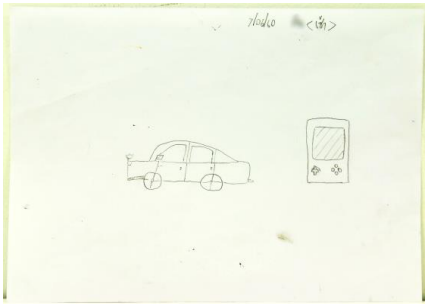
คำอธิบายภาพ

“เป็นภาพที่ผมมองแล้วนึกถึงในวัยเด็กที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่นปืนที่กว่าจะได้มาถึงกับต้องร้องและเดินกลางตลาดเลยที่เดียวกว่าป่าผมจะซื้อให้ อย่างที่ ๒ เป็นเครื่องเล่นเกมที่ผมชอบและรักมัน ของเล่นชิ้นนี้ผมได้มาจากพี่ชายครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

บิดาของเยาวชนเวลาเมาสุราจะเปลี่ยนจากคนที่เงียบเฉยเป็นคนช่างพูด แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบหรือสร้างความรุนแรงในครอบครัว

กรณีศึกษาที่ ๑๐

คำอธิบายภาพ

“รถกับเกมเป็นของที่เรารอบมากที่สุดในช่วงวัยเด็ก และได้อยู่กับเรานาน ๑ - ๒ เดือน และได้เห็นสิ่งดีและไม่ดีมากมาย เช่น เห็นเราทำงานบ้าน ช่วยพ่อแม่ยกของและอีกมาก”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ชื่อภาพ รถ ของเล่น

-

กรณีศึกษาที่ ๑๑

คำอธิบายภาพ

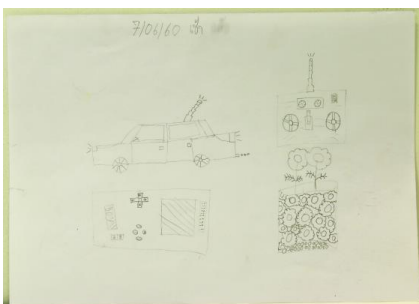
“ถึงจะเป็นแค่พวงกุญแจ แต่ก็สำคัญสำหรับใครบางคน”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพและลายเส้นมีความน่าสนใจในการในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการคิดและความรู้สึกของเยาวชน

ชื่อภาพ พวงกุญแจของฉัน

กรณีศึกษาที่ ๑๒

คำอธิบายภาพ

“รถบังคับกับเกมและการปลูกต้นไม้ เป็นสิ่งที่ผมชอบที่สุดในวัยเด็ก กว่าจะได้มาต้องเสียแรงไปเยอะ เพราะชักคันรื้องให้ลั่นตลาดเลยครับ เป็นของที่อยู่กับผมนาน ๗ - ๘ เดือน เลยครับ เป็นของที่รักและหวงมากเลยครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ชื่อภาพ ของรัก ของชอบในวัยเด็ก

-

จากกิจกรรมที่ ๑ นี้ พบว่าเมื่อใช้วิธีการสลับบทบาทตนเองเป็นของเล่นชิ้นโปรดในวัยเด็กแล้ว ช่วยลดกลไกการป้องกันตนเองไปได้มาก เยาวชนสามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรื่องราวของตัวเองต่อกลุ่มได้อย่างอิสระ ทำให้เข้าถึงตัวตนของเยาวชนและเชื่อมโยงเข้าสู่ประเด็น

ปัญหารวมถึงหัวข้อในกิจกรรมต่อไปได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตเกี่ยวกับการจัดการความโกรธ รวมถึงการปรับสถานการณ์เชิงลบที่เกิดขึ้นในกลุ่มให้เปลี่ยนเป็นบวก โดยผู้นำกลุ่มด้วย

จากผลงานศิลปะของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะเห็นว่ามีการวาดป็น ซึ่งถือว่าเป็นของเล่นที่ปกติสำหรับเด็กผู้ชายซึ่งอาจไม่ได้สะท้อนถึงความรุนแรงโดยตรง แต่ในกระบวนการแลกเปลี่ยนและนำเสนอผลงานนั้นจะพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่มีแนวโน้มของการใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือจากคนในครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีที่เยาวชนรับรู้ได้ในวัยเด็ก อีกทั้งยังพบว่าเยาวชนบางคนมีแนวโน้มของการทำอะไรตามใจตัวเองและการใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหาตั้งแต่วัยเด็กด้วย และถึงแม้ว่าคติของเยาวชนจะตัดสินแล้วก็ตามแต่เยาวชนบางคนยังคงรู้สึกผิดกับการกระทำของตัวเองที่ผ่านมาในอดีตซึ่งมีผลต่อครอบครัวของตนเอง

กิจกรรมที่ ๒ หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมที่ ๑ แล้วได้เปิดประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ ๒ ทิ้งไว้ก่อนปิดกลุ่มคือ มุมมองของเยาวชนผ่านความรุนแรงในสังคม โดยเริ่มต้นจากกิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัด และเริ่มสร้างสรรค์ผลงานในกิจกรรมครั้งที่ ๒ เพื่อสะท้อนความรุนแรงในสังคมตามทัศนคติของเยาวชน

กรณีศึกษาที่ ๑

ชื่อภาพ ดีกับร้าย

คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปนี้เพราะทำให้รู้ว่าในสังคมยังมีคนดีและไม่ดี อยู่เยอะ ทำให้รู้ว่าในหมู่คนดียังมีคนไม่ดี แต่ในหมู่คนไม่ดียังมีคนดี ดูในรูปดีๆครับ คนไม่ดีสีดำ คนดีสีขาว”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ตามรูปที่วาดเยาวชนใช้หยินหยางแทนดีและเลว และเปรียบเหมือนนก ๒ หัว แต่เยาวชนมีภาพวาดก่อนหน้านี้ยกเลิกไปก่อนทำผลงานใหม่เป็นชิ้นนี้ โดยผลงานก่อนหน้านี้คือภาพของการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

กรณีศึกษาที่ ๒

ชื่อภาพ สังคม ๒ สี แห่งความวิบัติ

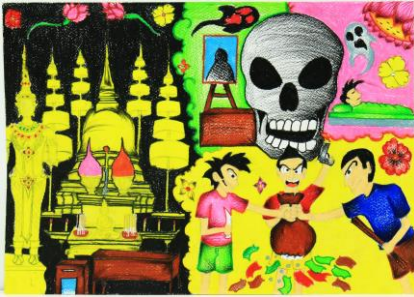
คำอธิบายภาพ

“ก็เป็นการแบ่งสีกัน เรื่องก็เกิดมาจากไม่เข้าใจกัน ต่างฝ่ายต่างก็หาว่าอีกฝ่ายไม่ดี จึงเกิดการแบ่งสีกันเกิดขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งต่อกัน ทำให้สังคมเสื่อมเสีย ในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง เช่น ก่อความวุ่นวายในสถานที่ต่างๆ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพสื่อถึงการแบ่งพรรคแบ่งพวก ความวุ่นวาย ความรุนแรง ทำให้ใหญ่เป็นสัญลักษณ์แทนขาใหญ่

กรณีศึกษาที่ ๓

ชื่อภาพ ความรุนแรง

คำอธิบายภาพ

“แบบว่าพวกเขาขโมยของมา แล้วก็เอามาแบ่งกัน แต่ไม่ลงตัว ก็เลยเกิดการทะเลาะกัน ฆ่ากันตาย”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชนใช้เวลาในการทำงานค่อนข้างนาน มักทำในสิ่งที่ตนเองต้องการวาดก่อนที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ประเด็นหรือหัวข้อของกิจกรรม (วาดภาพโดยการดูแบบจากหนังสือและเริ่มวาดจากฝั่งซ้ายมือก่อนเพิ่มเติมภาพฝั่งขวามือในภายหลัง)

กรณีศึกษาที่ ๔

ชื่อภาพ การเดินเข้าหาความรุนแรง

คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปนี้เพราะมีผู้ชายคนหนึ่ง เขามีปืนอยู่ ๑ กระบอก แต่เขานำไปใช้ในทางที่ผิด และเลือกที่จะเดินเข้าหาความรุนแรง”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชนมีความสามารถทางด้านศิลปะ ใช้การฝึกฝนด้วยตัวเองเป็นหลักจากการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ในภาพเป็นการไขว่คว้าความรุนแรง

กรณีศึกษาที่ ๕

ชื่อภาพ นีหรือมังกร

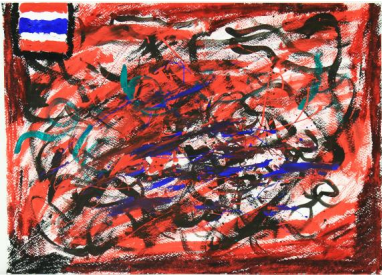
คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปมังกร คือมังกรเป็นสัตว์ดุร้าย ชอบใช้ความรุนแรงและน่ากลัว ก็เหมือนสังคมสมัยนี้ ทั้งน่ากลัว ทั้งรุนแรง เหมือนกับสัตว์ไม่มีผิด อยากรู้ให้ยุติความรุนแรงในสังคมลงบ้างครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ก่อนหน้านี้เยาวชนวาดภาพคนที่ใส่หน้ากากปิดหน้าซึ่งสื่อถึงสังคมใส่หน้ากากเข้าหากัน แต่เยาวชนไม่ใช้ผลงานดังกล่าวและเลือกวาดภาพใหม่เป็นภาพนี้แทน

กรณีศึกษาที่ ๖

ชื่อภาพ ความรุนแรง

คำอธิบายภาพ

“ภาพที่ผมวาดและระบายสีออกมา มันสื่อถึงสังคมเราสมัยนี้ คนเรามีความอยากได้และโลภมากก็เลยแย่งชิงกันเอง จนเกิดปัญหาและตีกันเอง ประเทศเราสมัยนี้เลยเป็นแบบนี้ ไม่เคยพอในสิ่งที่เรามีเลย เราต้องรู้จักการพอเพียงกันบ้างครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพสื่อถึงโลกนี้ที่วุ่นวาย อยากได้ไขว่คว้า และหันมาทำร้ายกัน ภาพเดิมก่อนที่จะเป็นภาพนี้เป็นเส้นสีดำ ภาพพื้น ก่อนแก้ไขโดยใช้สีแดง สีน้ำเงิน และสีเขียว เพื่อปิดภาพเดิม โดยภาพเดิมนั้นเป็นภาพที่สื่อถึงวัยรุ่นตีกันและฆ่ากันตาย แต่สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลกระทบทำให้ผู้ใหญ่ที่เรา ดั่งนั้นเราโตแล้วจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตัวเอง

กรณีศึกษาที่ ๗

ชื่อภาพ เลิกใช้ความรุนแรง

คำอธิบายภาพ

“คนป่าระเบิด ผมต้องเข้าไปบอกเขาว่าอย่าใช้ความรุนแรงในสังคมนี้เลยนะครับ มีผู้คนมากมายต้องการให้สังคมนี้ดีขึ้น”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพสื่อถึงผู้ก่อการร้าย วางระเบิดทำร้ายสังคมและประเทศชาติ

กรณีศึกษาที่ ๘

ชื่อภาพ สังคมแห่งความมีดมิด

คำอธิบายภาพ

“เราจะเห็นว่าสีดำที่อยู่ในกระดาษจะมีเยอะกว่าสีอื่นๆ สีดำเปรียบกับว่าเป็นคนที่ไม่ดี ส่วนสีเหลืองคือคนที่รักกัน และสีแดงคือคนที่แตกแยกกัน สีขาวๆคือคนที่ได้รับผลกระทบ และสีชมพูคือคนที่คอยห้ามไม่ให้มีปัญหากัน แต่สุดท้ายถ้าเกิดว่าเราฟังกันสักนิด สังคมเราก็จะไม่มี ‘ความรุนแรง’”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพสังคมแห่งความมีดมิด สื่อถึงความแตกแยกในสังคม ถึงแม้จะมีความรักให้กันแต่ขาดความสามัคคี

กรณีศึกษาที่ ๙

ชื่อภาพ สักคมต่างสี

คำอธิบายภาพ

“เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบ้านเมืองของเราครับ ที่ทำให้ผมเห็นถึงความรุนแรงในสังคมบ้านเราครับ เป็นเหตุการณ์ที่ถึงแก่ชีวิตกันเลยทีเดียว คนที่ไม่รู้เรื่องก็ต้องมารับผลกระทบไปด้วย เป็นเหตุการณ์ร้ายแรงครั้งหนึ่งในประเทศไทยครับ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพความแตกต่างในสังคมและการแบ่งแยกทำให้คนตาย เป็นความยุ่งเหยิงของบ้านเมือง

กรณีศึกษาที่ ๑๐

ชื่อภาพ รุ้ง ๘ สี

คำอธิบายภาพ

“ที่มี ๘ สี เพราะว่ามันคือความรุนแรงที่แตกต่างกัน ๓ สี แดง แดงเลือดหมู สีส้ม มันคือความรุนแรงมากถึงมากที่สุด แล้วก็อีก ๒ สี สีส้มอ่อนกับสีเหลืองอ่อน มันคือพวกที่อยู่กลาง จะร้ายก็ไม่ร้าย จะดีก็ไม่ดี อีก ๒ สี สดท้าย สีเหลืองเข้ม สีเขียวอ่อนกลับเข้มขึ้น ไม่มีความรุนแรงหรือพวกที่สามัคคีกัน”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพของเยาวชนสื่อถึงด้านดี (สีเขียว) และกลุ่มที่เดินสายกลาง ไล่ไปสู่ความชั่ว (สีแดง) ทั้งนี้เยาวชนขาดความมั่นใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เป็นรูปร่าง จึงทำงานเป็นนามธรรมโดยดูแบบอย่างจากผู้ช่วยนักบำบัดที่ทำผลงาน Art Feeling

กรณีศึกษาที่ ๑๑

ชื่อภาพ สักคมมีด

คำอธิบายภาพ

“ในกรอบสี่เหลี่ยมนี้มีหลายอย่าง มีสิ่งให้เรียนรู้ มีสิ่งให้คิดตาม และในสิ่งที่ตีมันก็มีสิ่งที่ไม่ดีแฝงอยู่ ส่วนในสิ่งที่ไม่ตีก็มีดีแฝงอยู่เหมือนกัน”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ดอกไม้แทนสังคมไทย และเลือดสื่อถึงความวุ่นวาย

กรณีศึกษาที่ ๑๒

ชื่อภาพ อย่าทำร้ายต้นไม้และป่าชุมชนเลย

คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปนี้ขึ้นมา เพราะว่าต้นไม้ใช้เวลาปลูกตั้ง ๒๐ - ๓๐ ปี ไม่ใช่แค่อาทิตย์หรือสองอาทิตย์ เพราะไม่อยากให้ตัดต้นไม้ และป่าคือธรรมชาติ ผাগถึงพวกชอบตัดไม้ทำลายป่า แล้วก็วางเพลิงทำให้เกิดไฟป่า อย่าตัดต้นไม้ทำลายสิ่งธรรมชาติเลย เพราะธรรมชาตินี้แหละที่ทำให้อากาศไม่ร้อน”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชนดูข่าวบ่อย จึงเห็นภาพของการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งกว่าต้นไม้จะโตใช้เวลาหลายสิบปี เป็นการสื่อถึงความรุนแรงที่มีต่อธรรมชาติ ที่ส่งผลต่อคนและประเทศ โดยเฉพาะในกรณีไฟไหม้ป่า

จากผลงานศิลปะทั้ง ๑๒ ผลงาน แสดงถึงความรุนแรงที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรุนแรงต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรุนแรงจากการกระทำผิด ความรุนแรงจากเหตุทะเลาะวิวาท การเลือกใช้ความรุนแรงของตัวเอง ความรุนแรงจากสถานการณ์การเมืองและความไม่สงบในประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าความรุนแรงที่เยาวชนได้รับรู้ส่วนใหญ่มีให้เห็นได้ตามสื่อต่างๆ โดยเฉพาะในกรณีสถานการณ์การเมืองที่เกิดเหตุรุนแรงขึ้นในกรุงเทพมหานคร เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่อยู่ในเหตุการณ์ดังกล่าวด้วย จึงเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ดังกล่าวได้มากกว่ากรณีอื่นๆ ซึ่งเป็นอารมณ์ของความสนุกสนานและผลประโยชน์ที่ตัวเองได้รับจากสถานการณ์เชิงลบ แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามจากกระบวนการกลุ่มศิลปะบำบัดในครั้งนี้ เหตุการณ์ในอดีตอาจส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในเชิงลบ แต่เยาวชนตระหนักได้ถึงผลกระทบที่สร้างปัญหามากกว่าผลดีที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งผลงานศิลปะและการนำเสนอที่ยังแบ่งแยกความดีและความชั่วในเชิงสัญลักษณ์ออกจากกันได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

กิจกรรมที่ ๓ การต่อต้านความรุนแรงในสังคม เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ ๒ ผ่านการทำงานกลุ่ม โดยให้เยาวชนร่วมกันทำผลงานเพื่อสื่อถึงการต่อต้านความรุนแรงในสังคม

กลุ่มที่ ๑ : โรงพยาบาลบ้านกรุณา

คำอธิบายภาพ

“การจัดคอนเสิร์ตเพื่อรณรงค์ยุติความรุนแรง”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

สมาชิกกลุ่มทุกคนร่วมกันทำงาน ผลงานไม่เน้นความสวยงามของภาพแต่เน้นความสุขที่ได้ทำงานร่วมกัน

กลุ่มที่ ๒ : มาริโอ้

คำอธิบายภาพ

“การเลิกใช้ความรุนแรง ไม่ใช่กำลังในการแก้ปัญหา”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชน ๒ คน ทำงานแต่ไม่ได้พูดคุยกัน ดูแบบจากหนังสือภาพต่างๆ มากกว่าการทำงานตามประเด็นของกิจกรรม และมีเยาวชน ๑ คน ที่ได้ช่วยงานเพื่อนอยู่บ้างแต่ยังทำงานไม่ประสานกับเพื่อน จึงไม่มีส่วนร่วมในผลงานเท่าที่ควร เนื่องด้วยเพื่อนต้องคอยมาแก้ไขผลงานที่เยาวชนได้ทำไป

กลุ่มที่ ๓ : ช้างศึก

คำอธิบายภาพ

“ความรุนแรงมีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง สำหรับการยุติความรุนแรงในปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องยับยั้งสิ่งต่างๆ ที่มากระตุ้นให้เกิดความรุนแรง ทั้งอาวุธ ยาเสพติด และสิ่งต่างๆ”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

เยาวชน ๑ คน จะเป็นผู้ดำเนินการทำผลงาน และจะคอยห้ามปรามเพื่อนสมาชิกในการร่วมทำผลงาน ซึ่งผลงานส่วนตัวของตนเองก็ยังไม่เสร็จ แล้วยังต้องกังวลกับผลงานใหม่ที่ได้รับมอบหมายมา ทำให้เพื่อนสมาชิกกลุ่ม อีก ๒ คน ไม่มีบทบาทในการทำงานเท่าที่ควร แต่ในท้ายที่สุดมีเวลาจำกัด เยาวชนจึงปล่อยให้เพื่อนเข้ามามีบทบาทในการทำงานมากขึ้น

กลุ่มที่ ๔ : ยับยั้งความรุนแรง

คำอธิบายภาพ

“ยาเสพติดและสิ่งมีเงินเมา เป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดความรุนแรงต่างๆขึ้น ดังนั้นควรป้องกันสิ่งเหล่านี้เพื่อยับยั้งความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในสังคม”

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ในขณะที่เยาวชนร่วมกันทำงานนั้นเกิดเหตุการณ์ที่เพื่อนสมาชิกจากกลุ่มอื่นเดินพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจ ได้ทำน้ำหกใส่ผลงานที่กำลังทำกันอยู่ ซึ่งเพื่อนที่ทำน้ำหกใส่ได้มาขอโทษ และสมาชิกกลุ่มอื่นได้มาช่วยจัดการน้ำที่หกและพื้นและผลงาน สถานการณ์ในขณะนั้นถือว่าค่อนข้างกดดัน เนื่องด้วยมีเวลาที่จำกัดในการสร้างสรรค์ผลงาน แต่ในท้ายที่สุดเยาวชนเจ้าของผลงานทั้ง ๒ คน ไม่ติดใจที่เพื่อนสร้างความเสียหายให้กลุ่มของตัวเอง แต่มีความกังวลว่าผลงานจะเสียและไม่สามารถทำผลงานชิ้นใหม่ให้เสร็จได้ทันตามกำหนดเวลามากกว่า แต่ในท้ายที่สุดแล้ว เยาวชนทั้ง ๒ คน สามารถแก้ไขงานที่เสียให้เป็นการสมบูรณ์และสำเร็จได้ โดยไม่ได้ทำผลงานชิ้นใหม่ ซึ่งผลงานของกลุ่มที่ ๔ นี้ จะเห็นถึงความตั้งใจของสมาชิกทั้ง ๒ คน ตั้งแต่ได้รับมอบหมายงาน มีการแบ่งงานกันทำ วางแผนงาน และร่างแบบก่อนที่จะเริ่มลงสี ซึ่งต่างจากการทำงานของกลุ่มอื่น

การทำงานกลุ่มได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทต่างๆ ของสมาชิกแต่ละคน บางกลุ่มจะเห็นภาวะผู้นำอย่างชัดเจน ในบางกลุ่มไม่มีผู้นำแต่สามารถร่วมกันทำงานได้อย่างอิสระและมีความสุข โดยสมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ในบางกลุ่มทำงานโดยไม่ได้สื่อสารกันมากนักแต่สามารถสร้างผลงานให้สำเร็จได้ และบางกลุ่มมีการวางแผนการทำงานเป็นอย่างดี ซึ่งกระบวนการกลุ่มนั้นจะช่วยให้เยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันทำงาน เกิดการยอมรับผู้อื่น มีการช่วยเหลือกัน และแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นร่วมกัน จากกิจกรรมในครั้งนี้ได้เห็นถึงสิ่งที่สำคัญคือการขอโทษเพื่อยอมรับในข้อผิดพลาดของตนเอง และการให้อภัยผู้อื่น โดยไม่ตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงตามอารมณ์ภายใต้ภาวะกดดันที่เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์และมีคุณค่ามากกว่าผลงานศิลปะที่ได้จากกระบวนการกลุ่มศิลปะบำบัด

กิจกรรมที่ ๔ ความรุนแรงในสถานควบคุม ทั้งนี้ภายในสถานควบคุมนั้นอาจเกิดความรุนแรงได้ ไม่ว่าจะเป็นจากเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง หรือแม้กระทั่งกับเด็กและเยาวชนกับเจ้าหน้าที่ก็ตาม ในประเด็นนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นตามทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อการใช้ชีวิตในระหว่างเข้ารับการฝึกและอบรมที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรุณา

กรณีศึกษาที่ ๑

ชื่อภาพ โอกาส

คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปดอกไม้ก็เหมือนตัวเรา ส่วนพระจันทร์ก็เหมือนคนให้โอกาส เพราะคนที่ให้โอกาสเราไม่เคยสนใจเอาแต่สนใจกับเพื่อน แล้วโอกาสก็จะหายไปเหมือนกับพระจันทร์ที่ลับขอบฟ้า”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

พระจันทร์เป็นเหมือนการให้โอกาส ลมที่พัดเป็นเหมือนกระแสอารมณ์ที่ขึ้นลง ตัวเราเหมือนดอกไม้ ภาพนี้เป็นเหมือน ศูนย์ฝึกฯบ้านกรุณา

กรณีศึกษาที่ ๒

ชื่อภาพ ขาโจ้สุดโหด

คำอธิบายภาพ

“มีเยาวชนอยู่ ๒ กลุ่ม กลุ่มหนึ่งพวกเยอะ กลุ่มหนึ่งพวกน้อย เยาวชนกลุ่มที่มีพวคน้อยกว่าได้ไปเดินชนพวกที่เยอะกว่า แล้วไม่ขอโทษ ทำให้ไม่พอใจกัน จึงได้เกิดการทำร้ายกันอย่างรุนแรง ซึ่งทำให้ฝ่ายน้อยกว่าเกิดการบาดเจ็บ”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

พวกเขาทะเลาะวิวาทกันในศูนย์ฝึกฯ ทะเลาะกัน เพราะคำพูดแต่ค่อนข้างรุนแรง และต่างคนต่างไม่ยอมกัน ตอนนั้นรู้สึกตกใจ

กรณีศึกษาที่ ๓

ชื่อภาพ ความรุนแรง

คำอธิบายภาพ

“ไม่เคยเห็นนะครับ”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

ผู้หญิงโดนปล้น โทรแจ้งตำรวจ จากนั้นถูกจับมาข้างใน แล้วเกิดการทะเลาะกัน แต่ในนี้เยาวชนอ้างว่าตนเองไม่เคยพบความรุนแรง

กรณีศึกษาที่ ๔

ชื่อภาพ ดาบสองคม

คำอธิบายภาพ

“ที่ผมวาดรูปนี้เพราะผมถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานควบคุม ได้เห็นเด็ก ๒ คน มีปากเสียงกัน เขาเลือกที่จะจบปัญหาด้วยการชกต่อยกัน จนใช้อาวุธทำร้ายกัน”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

คน ๒ คน มีปากเสียงกัน เหมือนดาบ ๒ คม ที่จะคุยกันดีแต่กลับใช้ความรุนแรง

กรณีศึกษาที่ ๕

ชื่อภาพ ดีชั่วรู้หมด

คำอธิบายภาพ

“ภาพนี้สื่อถึงโจรคนหนึ่งที่ไม่ก่อคดีจนติดคุก โจรคนนั้นเกรงมาก ชอบใช้ความรุนแรง แต่เมื่อวันหนึ่งเขาหันโทษโจรผู้นี้จึงกลับตัวและบวชเป็นพระ ทำให้รู้ว่าในวันหนึ่งถ้าคนเราคิดได้ก็จะปรับตัวเลิกใช้ความรุนแรงและเป็นคนดีได้”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

-

กรณีศึกษาที่ ๖

ชื่อภาพ ความขัดแย้งในกลุ่ม

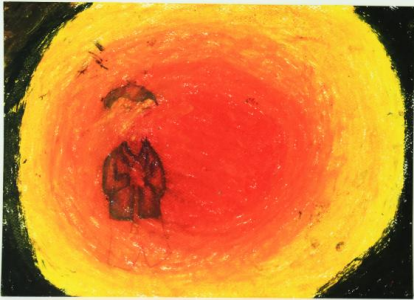
คำอธิบายภาพ

“ก็ผมสื่อถึงเราอาจจะมีเรื่องแล้วเราคิดว่ามันเก่งหรือเท่าแต่จริงๆแล้วมันไม่ใช่ คนที่โดนคือเราถ้ามีเรื่องเราทำเขาเจ็บแล้วเราก็ต้องมีคดีเพิ่ม มันไม่คุ้มกันเลยครับต้องคิดก่อนทำไม่ใช่ทำก่อนคิดครับผม”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพสื่อถึงการทะเลาะวิวาท เวลาทะเลาะจะฮึกเหิมเป็นจุดที่ทำให้เกิดความผิดพลาดและเสียโอกาสขึ้นได้ในภาพนี้ไม่ใช่เหตุที่บ้านกรูณา

กรณีศึกษาที่ ๗

ชื่อภาพ งดความรุนแรงในบ้านกรรณา

คำอธิบายภาพ

“ตั้งแต่ที่ผมได้เข้ามาอยู่ในนี้ ผมได้เจอผู้คนมากมายที่แตกต่างกันและมีเรื่องราวกันบ่อยมาก จนมีเด็กตาย ๑ ศพ ทำให้รู้ว่าไม่น่าทำลงไปเลยนะครับ”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

กรณีศึกษาที่ ๘

ชื่อภาพ สังคมไม่อิสระ

คำอธิบายภาพ

“สีเหลืองคือต้นเหตุของความรุนแรง สีดำคืออิสระ ที่ในสถานควบคุมไม่มี ส่วนสีแดงคือผู้ที่บาดเจ็บ สีฟ้าคือผู้ที่คอยดูให้คนอื่นทะเลาะกัน และสีส้มคือการสร้างสถานการณ์ให้มีการก่อความรุนแรง สุดท้ายสีขาวคือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยไม่รู้เรื่องอะไร”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

สังคมนิยม : การอยู่ในนี้ไม่มีอิสระ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการบาดเจ็บ มีคนเตือนเตือน มีคนยุยงส่งเสริมให้เกิดเรื่อง ทำให้ผู้บริสุทธิ์เตือนเตือน

กรณีศึกษาที่ ๙

ชื่อภาพ หัวใจที่ตายด้าน

คำอธิบายภาพ

“เป็นภาพที่ผมจะสื่อให้รู้ว่าในสถานที่ควบคุมก็ไม่ต่างจากข้างนอกมากนัก หัวใจก็คือสถานควบคุมที่ทุกคนคิดว่าเป็นสถานที่กลับใจ สีหลายๆ สี ก็คือสังคมนอกที่มันไม่ต่างอะไรกันมากนัก สีดำที่เป็นจุดๆ เป็นความรุนแรงทางร่างกาย สีเทาเป็นความรุนแรงทางวาจา และสีขาวที่ไม่ค่อยยุ่งวุ่นวายกับใคร ผมว่ามันก็ไม่ต่างกันมากนักที่มีความรุนแรงทางร่างกาย วาจา และใจที่ไม่ต่างจากข้างนอกเลย”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

หัวใจเปรียบเสมือนบ้านกรรณา สีต่างๆ เหมือนปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความรุนแรง

กรณีศึกษาที่ ๑๐

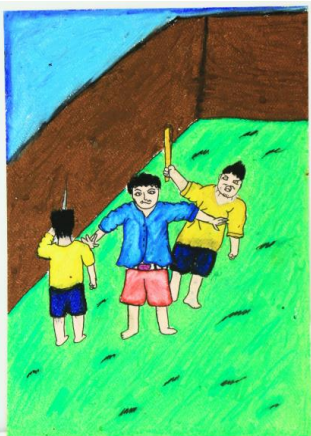
ชื่อภาพ ดวงตา

คำอธิบายภาพ

“จุดสีแดงคือตัวเรา ตัวเราถูกล้อมรอบไปด้วยสิ่งไม่ดีมากมาย และถูกชักชวนไปในทางที่ดีและไม่ดีอยู่ตลอดเวลา เหมือนกับทุกคนที่อยู่ที่นี่ในตอนนี และสีที่ถูกระบายทับลงไป มันคือสิ่งที่เราไม่ยอมทำ แต่กลับทำลงไป มันคืออารมณ์ของเรามันมีขึ้นมีลงอยู่ตลอดเวลา ดีแล้วก็ดีเสียก็ร้ายครับ”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม
ภาพสื่อถึงความรู้สึกผลักดันให้แสดงออก

กรณีศึกษาที่ ๑๑

ชื่อภาพ ในกรอบสี่เหลี่ยม

คำอธิบายภาพ

“การแก้ปัญหาด้วยกำลัง ไม่ใช่ทางออก แต่เป็นการสูญเสีย”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

เหตุการณ์ที่พบและก่อให้เกิดความรุนแรงภายใน มักจะมีสัญญาณมาก่อน

กรณีศึกษาที่ ๑๒

ชื่อภาพ เมื่อเจอคู่อริกันก็เกิดเรื่องขึ้น

คำอธิบายภาพ

“มีวัยรุ่นคนหนึ่งถูกจับดำเนินคดีเข้ามาในสถานพินิจฯ (สถานแรกรับฯ) แห่งหนึ่ง ก็เกิดเรื่องได้พาพวกไปรุมทำร้ายกันจนบาดเจ็บ ทำให้เจ้าหน้าที่เดือดร้อน จากเรื่องทะเลาะกันข้างนอก ควรจะให้อภัยกันคือสิ่งที่ดีที่สุด”

การนำเสนอผลงานศิลปะและข้อสังเกตเพิ่มเติม

บ้านเมตตาที่เกิดความรุนแรง รู้สึกตกใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอเพื่อยุติความรุนแรงในสถานควบคุมจากเยาวชนสมาชิกกลุ่ม

- ทุกคนต้องเท่าเทียมกัน
- คิดก่อนทำ เพราะสิ่งที่เราทำลงไปไม่ใช่แค่เราคนเดียวที่เดือดร้อน
- เปิดใจคุยกัน รับฟังกัน ร่วมกันแก้ปัญหา หรือปรึกษาผู้ใหญ่
- การให้อภัยกัน คือสิ่งที่ดีที่สุด
- ไม่อยากให้มีสถานควบคุมเป็นแหล่งบ่มเพาะความรุนแรง แต่เป็นที่ให้เยาวชนได้ปรับตัว แก้ไขตนเอง และสงบสติอารมณ์
- แบ่งเด็กเป็นโซนเพื่อให้เด็กเกาะกลุ่มกันน้อยลง ลดการมั่วสุม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความรุนแรง
- เจ้าหน้าที่ดูแลเด็กให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้คนที่ถูกแกล้งหรือถูกกระทำ กล้าเปิดใจ และควรรหากิจกรรมให้เด็กทำเพื่อไม่ให้มีเวลาว่างไปคิดมาก

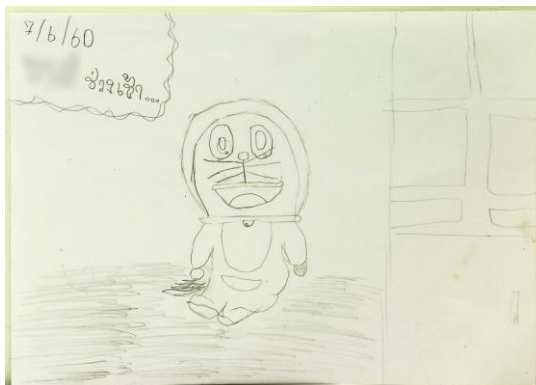
ผลงานศิลปะที่เยาวชนได้สร้างสรรค์ออกมานั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานควบคุม ระหว่างเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็สถานการณืที่เกิดขึ้นเมื่ออยู่ที่ ศูนย์แรกรับเด็กและเยาวชนฯ รวมถึงที่ศูนย์ฝึกและอบรมฯ เนื่องจากเพิ่งเกิดสถานการณ์ที่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯบ้านกรูณา ไปได้ไม่นานก่อนเข้าทำกลุ่มศิลปบำบัด ซึ่งเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มตระหนักถึงผลกระทบที่เกิด ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะยุติลงไปแล้วก็ตาม แต่เยาวชนคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนรวมถึงเจ้าหน้าที่ด้วย นอกจากสถานการณ์ที่เป็นต้นเหตุของความรุนแรงแล้ว เยาวชนยังมีความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงตัวเอง อีกทั้งยังเห็นว่าสถานการณ์ความรุนแรงภายในสถานควบคุมจากการทะเลาะวิวาทเริ่มต้นจากการมีปากเสียงและไม่ยอมกัน จนลุกลามไปสู่เหตุบานปลาย เมื่อเกิดเหตุทำให้เกิดความฮึกเหิม แต่ท้ายที่สุดแล้วความรุนแรงจะส่งผลกระทบต่อในด้านลบมากกว่าผลดี โดยเฉพาะกับผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องก็ต้องได้รับผลไปด้วย และยังส่งผลให้เจ้าหน้าที่ต้องเดือดร้อน ในการแก้ปัญหา นั้นเนื่องจากมีจุดเริ่มต้นจากการมีปากเสียงกัน เด็กและเยาวชนจึงควรรับฟังและพูดจาดีๆต่อกัน ควรใช้เหตุผลให้มากกว่าอารมณ์ ในส่วนเจ้าหน้าที่ควรดูแลเด็กและเยาวชนให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันการถูกกลั่นแกล้ง และให้โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะมาขอคำปรึกษาหรือระบายความอัดอั้นใจ ควรจัดกิจกรรมเพื่อลดเวลาว่างไม่ให้คิดมาก ร่วมกับการจัดพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อลดการเกาะกลุ่มรวมตัวกันซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้น

ผลงานรายบุคคล

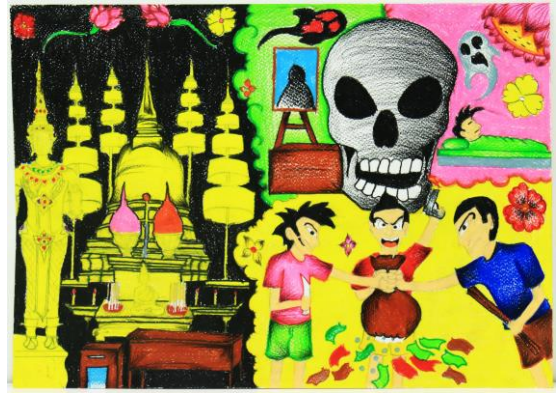
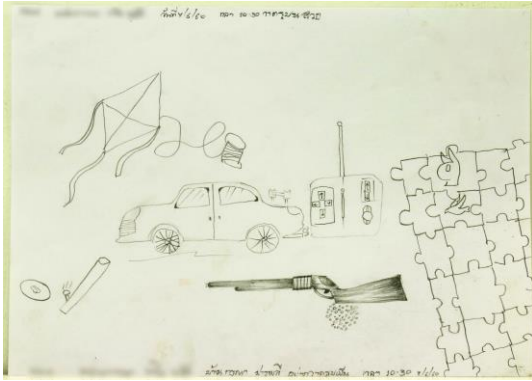
กรณีศึกษาที่ ๑

กรณีศึกษาที่ ๒

กรณีศึกษาที่ ๓

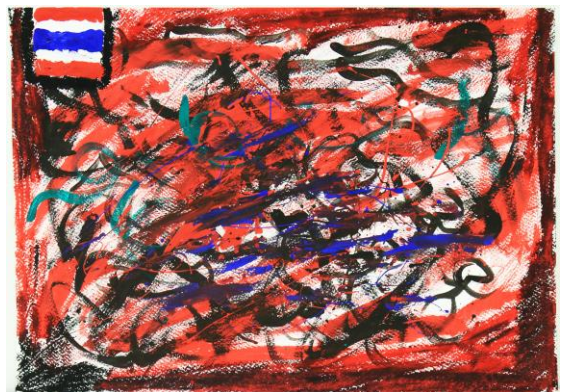
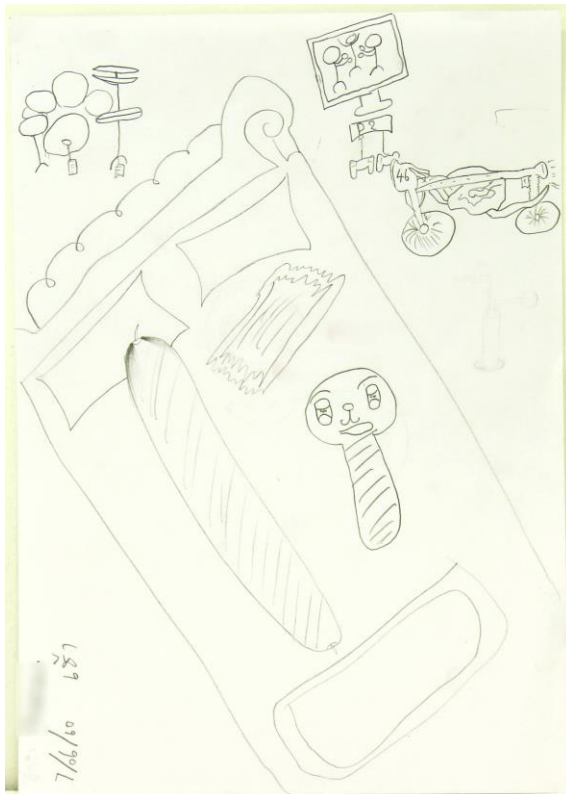
กรณีศึกษาที่ ๔

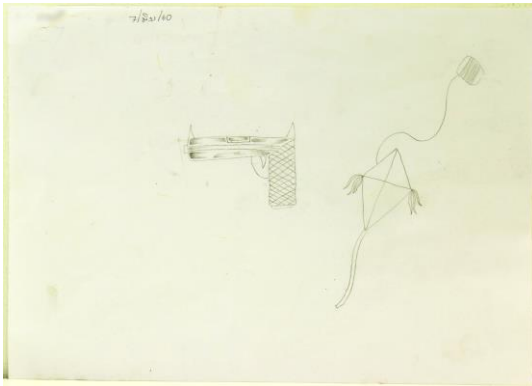
กรณีศึกษาที่ ๕

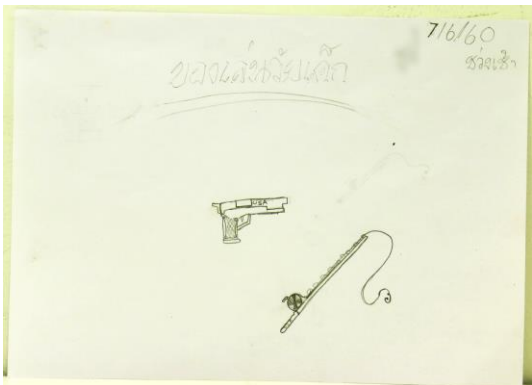
กรณีศึกษาที่ ๖

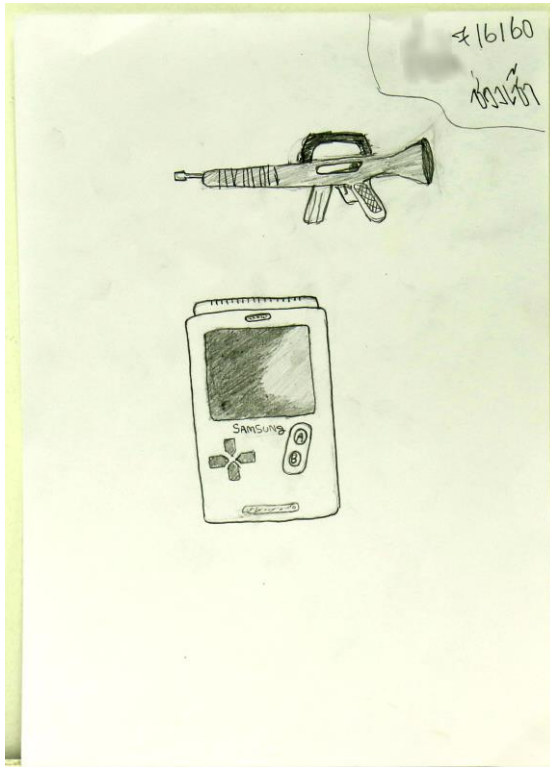
กรณีศึกษาที่ ๗

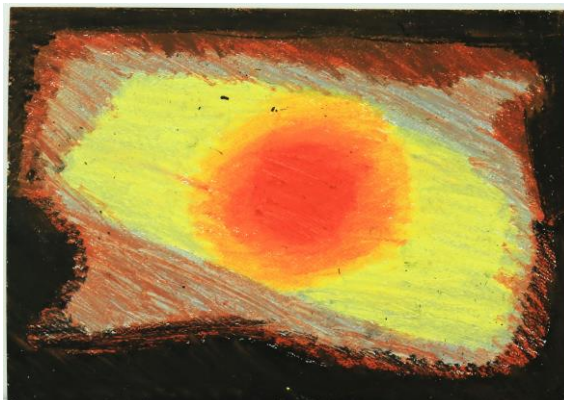
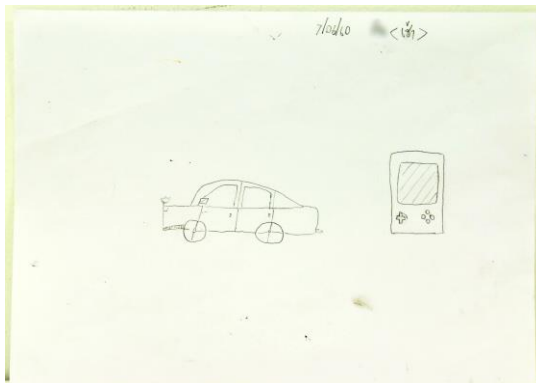
กรณีศึกษาที่ ๘

กรณีศึกษาที่ ๙

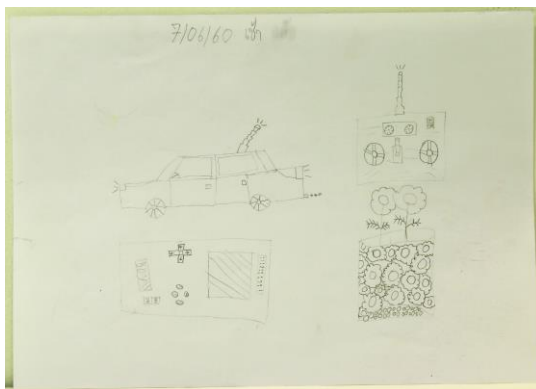
กรณีศึกษาที่ ๑๐

กรณีศึกษาที่ ๑๑

กรณีศึกษาที่ ๑๒

ผลงานกลุ่ม

กลุ่มที่ ๑

กลุ่มที่ ๒

กลุ่มที่ ๓

กลุ่มที่ ๔

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลงานวิชาการเรื่อง ศิลปบำบัดเพื่อยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ในหัวข้อ “สื่อสารด้วยงานศิลป์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาข้อมูลของกรณีศึกษาจากกระบวนการศิลปบำบัด ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสะท้อนความคิดและมุมมองของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับความรุนแรงจากประสบการณ์ในอดีต สถานการณ์ปัจจุบัน และแนวทางในการแก้ปัญหา โดยผ่านการนำเสนอจากผลงานศิลปะ เพื่อให้ผู้ใหญ่ในสังคมและบุคคลภายนอกสถานควบคุมได้เข้าใจและเข้าถึงสภาพปัญหาในแง่มุมที่เกิดขึ้นจากเยาวชนได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาในครั้งนี้ได้นำเทคนิคและวิธีการด้านศิลปบำบัดและละครจิตบำบัดมาใช้ โดยผ่านการนำกลุ่มและกระบวนการจาก อาจารย์ปิยฉัตร เรืองวิเศษ พิณนี้ นักศิลปบำบัด ผู้อำนวยการศูนย์ไทรศิลป์ ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัว และปัญหาทั่วไปเพื่อการดูแลเด็กและวัยรุ่น รวมถึงการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้กับกลุ่มเยาวชนโดยผ่านสื่อศิลปบำบัดแขนงต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญนำมาสู่ผลงานวิชาการฉบับนี้

สรุปผลการวิจัย

เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บิดาและมารดาเลิกร้างกัน ซึ่งเยาวชนบางคนถูกปล่อยปละละเลยและทอดทิ้งจากครอบครัว บางคนถูกเลี้ยงดูแบบพลัดมือ บางคนยึดถือแบบอย่างที่ไม่เหมาะสม บางคนมาจากครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงต่อกันภายในครอบครัวไม่ว่าจะโดยวาจาหรือการกระทำก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดี ซึ่งส่งผลให้เยาวชนมีปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ไม่มั่นคง มีอิสระในตัวเองค่อนข้างมาก และเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จนนำไปสู่พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงขึ้น

ในด้านสังคมนั้น เนื่องด้วยเยาวชนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับสถานการณ์รุนแรงโดยเฉพาะจากเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งเยาวชนส่วนใหญ่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการประท้วงดังกล่าว และมีความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ในครั้งนั้น โดยไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา แต่เมื่อเวลาผ่านไป เยาวชนได้ทบทวนเหตุการณ์จากกิจกรรมในกลุ่มศิลปบำบัด ทำให้เยาวชนได้สะท้อนถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าวในเชิงลบได้ นอกจากนี้สื่อยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเยาวชนด้วยไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อธรรมชาติ เหตุการณ์ในสังคม สถานการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

เนื่องจาก ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา เพิ่งเกิดสถานการณ์ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ไปได้ไม่นานก่อนลงพื้นที่ทำกลุ่มศิลปบำบัดกับเด็กและเยาวชน ทักษะคิดของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องของเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น และเมื่อเริ่มประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงในสถานควบคุม เยาวชนจะนึกถึงเหตุการณ์ การทะเลาะวิวาทระหว่างเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง มากกว่าเรื่องอื่น ซึ่งไม่ใช่แค่เฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่

ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรูณา เพียงเท่านั้น แต่เยาวชนบางคนยังนึกย้อนไปถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใน ศูนย์แรกรับเด็กและเยาวชนชาย บ้านเมตตา ก่อนที่จะถูกพิจารณาตีมาเข้ารับการฝึกอบรมด้วย

ข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาความรุนแรงของเยาวชนในสถานควบคุมคือ

๑. การแก้ที่ต้นเหตุคือเยาวชนด้วยตัวเอง โดยเฉพาะปัญหาด้านการสื่อสารที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง จนเกิดเหตุบานปลายเหมือนสถานการณ์ที่ผ่านมา

๒. การป้องกันจากเจ้าหน้าที่ โดยให้เจ้าหน้าที่ใช้เวลาและใกล้ชิดเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะเข้ามาขอคำปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาหรือมีความคับข้องใจขึ้น

๓. การจัดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องเพื่อลดเวลาว่างและเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกซึ่งจะเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งได้อีกด้วย

๔. การจัดการพื้นที่ภายในสถานควบคุมเพื่อลดโอกาสในการที่เด็กและเยาวชนจะแบ่งกลุ่มและรวมตัวกันก่อเหตุและสร้างสถานการณ์ของความรุนแรงขึ้น

ในการป้องกันความรุนแรงทางสังคมนั้น เยาวชนสมาชิกกลุ่มมองว่า ยาเสพติดและสิ่งมีนเมาเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดความรุนแรง รวมถึงอาวุธที่เป็นตัวช่วยให้เกิดความรุนแรงขึ้นด้วย ดังนั้นหากลดปัจจัยที่สนับสนุนความรุนแรงดังกล่าวลงได้ก็จะช่วยป้องกันปัญหาความรุนแรงได้ด้วยเช่นกัน

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากเด็กและเยาวชนนั้น ไม่สามารถปฏิเสธปัจจัยพื้นฐานที่มาจากครอบครัวได้เลย ซึ่งครอบครัวถือว่าเป็นหน่วยปฐมภูมิที่เป็นต้นแบบในการพัฒนาและหล่อหลอมเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ส่วนหนึ่งของปัญหาด้านพฤติกรรมและความรุนแรงจึงมีส่วนมาจากการเรียนรู้ผ่านการอบรมสั่งสอนของครอบครัวในวัยเด็ก อีกทั้งประสบการณ์ทางสังคมและสื่อต่างๆ ก็มีผลต่อการเรียนรู้และจดจำของเด็กได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงไม่ใช่แก้ที่ตัวบุคคลที่มีปัญหาเท่านั้น แต่จำเป็นต้องแก้ไขทั้งปัจจัยจากครอบครัว สภาพแวดล้อม กิจกรรม สังคม และการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

จากผลสรุปในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการศิลปบำบัด ไม่ใช่แค่เพียงการทำกิจกรรมกับเยาวชนเพื่อให้ได้แต่เพียงผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความซับซ้อนมากกว่าเรื่องทั่วไป ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจเยาวชนได้มากยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการคิด ทักษะคิด และมุมมอง ที่มีต่อประเด็นของหัวข้อกิจกรรมในแต่ละครั้ง ในการทำกลุ่มศิลปบำบัดไม่ใช่แค่เพียงการมอบหมายงานเพื่อให้ได้ผลงาน แต่กระบวนการจะต้องทำตามขั้นตอนและรูปแบบโดยใช้เทคนิคการบำบัดเข้ามาช่วย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มให้ได้เข้าใจตนเอง ค้นหาปัญหา และหาทางแก้ไขในทางที่เหมาะสมได้อย่างมีเหตุผล ศิลปบำบัด จึงแตกต่างจากศิลปศึกษา โดยมีผู้นำกลุ่มหรือผู้บำบัดที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ซึ่งต่างจากครูที่ให้ความรู้ในเชิงศิลปะ

จากระยะเวลาในการทำกลุ่มศิลปบำบัดที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรูณาทั้งสิ้น ๔ วัน คิดเป็นเวลา ๑๔ ชั่วโมง ภายในเวลาที่ค่อนข้างจำกัดและไม่มากนัก ยังทำให้ได้ข้อมูลจากเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีประโยชน์ค่อนข้างมาก แสดงให้เห็นว่ากระบวนการกลุ่ม

ศิลปะบำบัดช่วยให้สามารถเข้าถึงเยาวชนในเวลาที่ยากได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยทำลายกำแพงทางใจที่ปิดกั้นการให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงในหลายด้าน เป็นไปตามการอธิบายของ พนม เกตุมาน (๒๕๕๘) โดยเฉพาะในด้านยาเสพติดที่นำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง ปัญหาด้านการเรียน ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ปัญหาทางเพศ รวมถึงการละเมิดกฎหมาย ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมถึงการเลี้ยงดูจากครอบครัวด้วย ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นจึงจำเป็นต้องทำโดยเร็วไม่ควรปล่อยไว้ เพราะจะติดเป็นนิสัยที่แก้ไขได้ยาก ซึ่งต้องเริ่มต้นจากครอบครัว แต่ในกรณีของเด็กและเยาวชนอาจจะต้องนำเทคนิคและวิธีการอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วย เช่น การใช้เครื่องมือในการคัดกรองปัญหา (แบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น, แบบคัดกรองสถานะสุขภาพจิต ฯลฯ), กระบวนการบำบัดทางด้านจิตวิทยา (จิตบำบัด, ศิลปะบำบัด, การปรับความคิดและพฤติกรรมฯ), ระบบการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ เป็นต้น

การใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ส่วนหนึ่งมีที่มาจาก การเลี้ยงดูของครอบครัว ในวัยเด็ก ในกรณีของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน นอกจากจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างตามใจแล้ว ปัญหาอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือ การปล่อยปละละเลย และถูกทอดทิ้ง จากข้อมูลของ วิฐารณ บุญสิทธิ (๒๕๕๘) ถือว่าเป็นการทารุณกรรมเด็กประเภทหนึ่ง ที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กได้ โดยเฉพาะในด้านจิตใจที่ส่งผลให้เกิดความบกพร่องในการควบคุมอารมณ์ มีพฤติกรรมต่อต้านหรือก้าวร้าว รวมทั้งมีความบกพร่องต่อการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น และยังพบว่าการถูกทารุณกรรมในวัยเด็กสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาทางจิตเวชเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ได้อีกด้วย

กระบวนการศิลปะบำบัดที่ได้ดำเนินการขึ้นในครั้งนี้ เยาวชนที่สมัครเข้าร่วมกลุ่มนั้นมาด้วยความสนใจและสมัครใจเข้าร่วมกลุ่มด้วยตนเอง อีกทั้งเมื่อทราบว่าผลงานศิลปะของแต่ละคนได้สร้างสรรค์ขึ้นมาแล้ว จะถูกนำเสนอออกไปสู่สายตาประชาชนภายนอกสถานควบคุมในระดับชาติ ยิ่งทำให้เกิดความกระตือรือร้นต่อการทำผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกันหากเป็นกระบวนการบำบัดที่เกิดขึ้นภายในสถานควบคุมโดยไม่มีข้อเสนออื่นเป็นการแลกเปลี่ยน จำเป็นที่จะต้องสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วมกลุ่มว่าจะเกิดประโยชน์และผลดีกับตัวเองอย่างไร โดยเฉพาะในแงุ่มที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการตระหนักรู้ในตัวเองมากยิ่งขึ้นและมีแนวทางในการจัดการกับปัญหาของตนเองได้

เมื่อเข้าสู่กระบวนการกลุ่มแล้ว กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดมีความสำคัญไม่แพ้ขั้นตอนอื่นๆ ซึ่งนักบำบัดหรือผู้นำกลุ่มมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญในขั้นตอนนี้ ตามที่ Adam Blatner (1973) ได้อธิบายไว้ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองได้

อย่างเป็นทางการ และยังเป็นวิธีที่จะช่วยให้เปิดเผยตัวตนของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสามารถสื่อสารถึงความน่าเชื่อถือและสร้างความอบอุ่นใจให้เกิดขึ้นภายในกลุ่มได้ กิจกรรมนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดก็จะทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักและเชื่อใจในตัวผู้บำบัดรวมถึงเพื่อนสมาชิกในกลุ่มและลดความแข็งแกร่งเปลี่ยนมาสร้างการมีส่วนร่วมแทน อีกทั้งยังช่วยสร้างพลังกลุ่มให้ขับเคลื่อนกระบวนการที่จะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพภายในกลุ่มได้อีกด้วย จึงถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับสมาชิกกลุ่ม ก่อนเข้าสู่กระบวนการบำบัดในแต่ละครั้ง โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการบำบัดหรือการทำกิจกรรมอื่นๆ ได้อีกด้วย นอกจากนี้ กระบวนการศิลปะบำบัดยังเป็นวิธีการที่ดีในการค้นหาข้อมูลต่างๆ จากเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำผลงานศิลปะมาใช้เป็นสะพานเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวแทนการพูดถึงตัวเองหรือสถานการณ์โดยตรง และเมื่อนำเทคนิคการสลับบทบาทเข้ามารวมในกระบวนการบำบัดด้วยแล้ว ก็จะทำให้สามารถอธิบายตัวเองได้ง่ายยิ่งขึ้น รวมถึงยังช่วยให้เกิดการทบทวนตัวเองได้อีกด้วย เนื่องจากการนำตัวเองออกห่างจากสถานการณ์นั้นๆ และเปลี่ยนมุมมองของตนเองมาอยู่ในฐานะบุคคลที่ ๓ ที่สังเกตสถานการณ์เหล่านั้นแทน ซึ่งไปตามหลักการที่ Elaine Eller Goldman และ Delcy Schram Morrison (1984) ได้อธิบายไว้ ทั้งนี้ในการสลับบทบาทยังเป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใจผู้อื่นและสามารถหาคำตอบบางอย่างให้กับปัญหาชีวิตของตัวเองได้อีกด้วย

กิจกรรมต่างๆ จากกระบวนการศิลปะบำบัดในครั้งนี้ ให้ผลเชิงบวกในการเรียนรู้ปัญหาต่างๆ ของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทำให้เกิดการทบทวนตัวเอง ตระหนักในปัญหา รู้จักควบคุมอารมณ์ของตัวเอง รู้จักให้อภัย รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีการวางแผนการทำงาน เกิดการมีส่วนร่วม และมีการพัฒนาสัมพันธภาพเชิงบวกต่อกันมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ โยธิน จารุจุฑารัตน์ (๒๕๕๓, ๒๕๕๗) ที่ได้นำ Art Feeling ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งด้านศิลปะบำบัด มาใช้ในการบำบัดเด็กและเยาวชน ผลที่ได้ช่วยให้เยาวชนได้มองเห็นความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองได้เป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้กระบวนการศิลปะบำบัดไม่เพียงแต่จะใช้กับกลุ่มบำบัดเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้ในการบำบัดรายบุคคลได้อีกด้วย ทำให้เยาวชนได้เกิดการทบทวนความคิด ความรู้สึกและความต้องการของตนเอง รู้จักรอคอย เริ่มมีการทำความเข้าใจผู้อื่นและปัญหาของตนเองมากขึ้น เริ่มตระหนักถึงข้อดีของการยับยั้งชั่งใจและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำต่างๆ ของตนเอง

การนำกระบวนการศิลปะบำบัด มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบตัวเอง โดยกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีขีดความสามารถจำกัดจะใช้ศิลปะบำบัดเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่วนเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพในตนเองสูงจะนำศิลปะบำบัดมาใช้ร่วมกับกระบวนการจิตบำบัด ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อตนเอง ที่จะช่วยให้เกิดแรงจูงใจและความกระตือรือร้นต่อการเรียนและการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้นักวิชาชีพด้านอื่นๆ ในสถานควบคุมปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนได้ง่ายขึ้นด้วย โดยอาจจัดให้มีกระบวนการศิลปะบำบัดสำหรับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระยะแรกรับตัวและให้การบำบัดอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า ๓ เดือน

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรนำกระบวนการศิลปะบำบัดมาใช้ในสถานควบคุมโดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในระยะแรกรับตัว เนื่องจากสามารถเข้าถึงปัญหาและตัวตนของเด็กและเยาวชนได้ค่อนข้างง่าย อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนักวิชาชีพได้ด้วย

๒. ควรมีการจัดอบรมกระบวนการศิลปะบำบัดให้กับนักจิตวิทยา/นักจิตวิทยาคลินิก เพื่อให้มีความรู้และความสามารถในการนำเทคนิคและวิธีการไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

๓. กระบวนการศิลปะบำบัดนอกจากจะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนรวมถึงคณะกรรมการนักวิชาชีพแล้ว ยังอาจใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลที่มีความซับซ้อนและเข้าถึงได้ยาก ซึ่งจะช่วยลดขั้นตอนและความยุ่งยากต่อการปฏิบัติงานบางอย่างได้ โดยเฉพาะในด้านกระบวนการบำบัด

บรรณานุกรม

- กระทรวงยุติธรรม, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สถาบันวิจัยและพัฒนา. (๒๕๖๐ก). *การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กระทรวงยุติธรรม, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สถาบันวิจัยและพัฒนา. (๒๕๖๐ข). *สรุปการประชุมอนุกรรมการอาเซียนของสภากระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนระดับภาคพื้นเอเชีย – แปซิฟิก ครั้งที่ ๒*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- จันทิมา องค์โฆษิต. ๒๕๔๗. *จิตบำบัด ในการปฏิบัติงานจิตเวชทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยูเนี่ยน ครีเอชั่น จำกัด.
- ธีรพล ยุกตะเสวี. (๒๕๔๐). *การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนชาย: ศึกษาเฉพาะกรณีคดีอุกฉกรรจ์ ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเทือง ธนิยผล. (๒๕๔๘). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา: Criminology and penology* (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปิยนัทร เรื่องพิเศษ ฟินนี่. (๒๕๖๐). *เอกสารประกอบ โครงการ: กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของเด็กและเยาวชนเพื่อยุติความรุนแรง ดำเนินการระหว่างวันที่ ๗-๘ และ ๑๔-๑๕ มิถุนายน ๒๖๕๐ ณ สถานควบคุมเยาวชน บ้านกรุณา กรมพินิจฯ กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง*.
- พนม เกตุมาน. (๒๕๕๘). *พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น (Risk Taking Behavior in Adolescent)*. ใน นันทวิช สิริธิรักษ์ และคณะ (บรรณาธิการ). (๒๕๕๘). *จิตเวชศาสตร์ ศิริราช DSM - 5* (พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๓๒๗-๓๓๒). กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์น การพิมพ์.
- โยธิน จารุจฑารัตน์. (๒๕๕๓ก). *กลุ่มจิตบำบัดสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับเด็กและเยาวชนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสระบุรี*. สระบุรี: ผู้แต่ง.
- โยธิน จารุจฑารัตน์. (๒๕๕๓ข). *การตรวจวินิจฉัยทางจิตวิทยาคลินิกและการบำบัดเยาวชนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบพลัดมือ: สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสระบุรี*. สระบุรี: ผู้แต่ง.
- วิฐารณ บุญสิทธิ. (๒๕๕๘). *การทารุณกรรมเด็ก (Child Abuse)*. ใน นันทวิช สิริธิรักษ์ และคณะ (บรรณาธิการ). (๒๕๕๘). *จิตเวชศาสตร์ ศิริราช DSM - 5* (พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๒๙๑-๓๐๙). กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์น การพิมพ์.
- Elaine Eller Goldman, & Delcy Schram Morrison. (1984). *Psychodrama: Experience and Process*. Iowa: Kendall Hunt Publishing Company.
- H. Adam Blatner. (1973). *Acting - In: Practical Applications of Psychodramatic Methods*. New York: Publishing Company Inc.
- Harriet Wadeson. (1980). *Art Psychotherapy (Wiley Series on Personality Processes)*. New York: John Wiley & Sons Publishing Company.
- Margaret Naumburg. (1987). *Dynamically Oriented Art Therapy: Its Principles and Practice*. Illinois: Magnolia Street Publications.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	นายโยธิน จารุจฑารัตน์
วัน เดือน ปีเกิด	๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๔
สถานที่เกิด	จังหวัดเพชรบูรณ์
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา ๒๕๔๒ สำเร็จปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (จิตวิทยาคลินิกและชุมชน) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา ๒๕๔๖ สำเร็จปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาคลินิกและชุมชน) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา ๒๕๕๒
ตำแหน่งหน้าที่ การงานปัจจุบัน	นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสระบุรี

บทสรุปผู้บริหาร

ชื่อเรื่องผลงานวิชาการ ศิลปบำบัดเพื่อยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ในหัวข้อ “สื่อสารด้วยงานศิลป์”

ชื่อผู้เขียน นายโยธิน จารุจุฑาทาร์ตัน

ลิขสิทธิ์ของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๐

ที่ปรึกษาผลงานวิชาการ

อาจารย์ปิยฉัตร เรืองวิเศษ พิณนี้

ผู้อำนวยการศูนย์ไทรศิลป์ (นักศิลปบำบัด)

ดร.ชัตติยา รัตนดิลก

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผลงานวิชาการฉบับนี้ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสำหรับสะท้อนความคิดและทัศนคติของเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มศิลปบำบัดเกี่ยวกับภูมิหลังและประสบการณ์รวมถึงสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง โดยนำเสนอผ่านการจัดแสดงเป็นนิทรรศการในงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑๕ ว่าด้วยการยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เมื่อวันที่ ๒๘ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ โรงแรมเซ็นทาราบายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ซึ่งได้ทำกระบวนการศิลปบำบัดกับเยาวชนที่สมัครใจเข้าร่วมกลุ่ม จำนวน ๑๒ คน ระหว่างวันที่ ๗ - ๘ และ ๑๔ - ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา

ผลการศึกษาพบว่า

๑. เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีพื้นฐานครอบครัวที่ไม่อบอุ่น และเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวที่แสดงออกต่อกันหรือแสดงออกต่อผู้อื่น ทั้งในด้านคำพูดและการกระทำที่ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้มาตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อโตขึ้นเยาวชนเริ่มเรียนรู้จากสังคมผ่านสื่อและสถานการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถานการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและการเรียนรู้จากสังคมจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและการแสดงออก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่มั่นคง และอาจถูกกระตุ้นได้ง่ายจากปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว

๒. ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานควบคุมนั้น จะส่งผลกระทบต่อทั้งระบบ มีผลกับเด็กและเยาวชน รวมถึงเจ้าหน้าที่ ถึงแม้ว่าความรุนแรงจะมีหลากหลายรูปแบบก็ตาม แต่ที่เด่นชัดคือความรุนแรงจากเด็กและเยาวชนด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ทะเลาะวิวาท ที่เริ่มจากการมีปากเสียงจนบานปลายนำไปสู่สถานการณ์รุนแรงขึ้นได้ ในการแก้ปัญหานั้น ส่วนของเด็กและเยาวชนคือการปรับวิธีการสื่อสารให้เป็นเชิงบวกมากยิ่งขึ้น ในส่วนเจ้าหน้าที่คือการให้เวลากับเด็กและเยาวชนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการเป็นที่ปรึกษาเพื่อระบายความอัดอั้นและคับข้องใจ

ในส่วนของกิจกรรมควรมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นกิจกรรมที่สร้างสัมพันธภาพเชิงบวก เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์กับตัวเองและผู้อื่น ในด้านสถานที่ควรมีการจัดพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อลดการรวมกลุ่มและการแบ่งฝ่ายที่จะนำไปสู่การก่อเหตุรุนแรงในระหว่างควบคุมตัว

๓. กระบวนการกลุ่มศิลปะบำบัดช่วยให้เกิดสัมพันธภาพเชิงบวกได้ ทำให้เยาวชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์ของตัวเองและการให้อภัยผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ทำให้ได้ค้นพบปัญหาและประเด็นสำคัญซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการบำบัดและการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

สรุปได้ว่า กระบวนการศิลปะบำบัดช่วยให้เข้าถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของตัวเองได้อย่างเป็นธรรมชาติด้วย นอกจากนี้รูปแบบการสื่อสารไม่ใช่ทำได้เฉพาะผ่านการพูดโดยตรงเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้สื่ออื่นๆ เป็นทางเลือกในการนำเสนอได้ โดยผู้รับสารต้องเปิดใจและพร้อมยอมรับด้วยความเป็นกลาง ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการจัดแสดงผลงานศิลปะนั้น ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจและฝึกการแสดงออกในทางที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชนได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. การนำกระบวนการศิลปะบำบัด มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบตัวเอง โดยกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีขีดความสามารถจำกัดจะใช้ศิลปะบำบัดเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่วนเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพในตนเองสูง จะนำศิลปะบำบัดมาใช้ร่วมกับกระบวนการจิตบำบัด ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อตนเอง ที่จะช่วยให้เกิดแรงจูงใจและความกระตือรือร้นต่อการเรียนและการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้นักวิชาชีพด้านอื่นๆ ในสถานควบคุมปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนได้ง่ายขึ้นด้วย โดยอาจจัดให้มีกระบวนการศิลปะบำบัดสำหรับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระยะแรกรับตัวและให้การบำบัดอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า ๓ เดือน

๒. ควรมีการจัดอบรมกระบวนการศิลปะบำบัดให้กับนักจิตวิทยา/นักจิตวิทยาคลินิก เพื่อให้มีความรู้และความสามารถในการนำเทคนิคและวิธีการไปใช้ได้ถูกต้อง

๓. กระบวนการศิลปะบำบัดยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลที่มีความซับซ้อนและเข้าถึงได้ยาก ซึ่งจะช่วยลดขั้นตอนและความยุ่งยากต่อการปฏิบัติงานบางอย่างได้ โดยเฉพาะการถ่ายทอดข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่มีความอ่อนไหวและละเอียดอ่อน